

Oude Apeldoornseweg 41-45
7333 NR Apeldoorn
Postbus 834
7301 BB Apeldoorn

T (055) 539 20 00
F (055) 539 26 25
E info@politieacademie.nl
www.politieacademie.nl

Nederlands grootste evenement

Nederlands grootste evenement

Een jaar na *Hoezo rustig?!*: het verloop van de jaarwisseling 2007-2008

Onder redactie van Otto Adang en Edward van der Torre

In september 2007 verscheen de spraakmakende studie *Hoezo rustig?!*, een eerste, verkennende studie naar het verloop van de jaarwisselingen in Nederland. Dit vervolgonderzoek naar de jaarwisseling 2007-2008 wil bijdragen aan het verkrijgen van longitudinaal inzicht in de aard en omvang van de jaarwisselingsproblematiek, aan het zicht krijgen op dadergroepen en aan het verdiepen van inzicht in werkwijzen die een veilig en ordelijk verloop van de jaarwisseling als grootste evenement in Nederland bevorderen.

Een jaar na *Hoezo rustig?!*: het verloop van de jaarwisseling 2007-2008

trefwoorden:

Openbare orde, geweld, politie, bestuur, ongeregelheden, jaarwisseling,
gevaarsbeheersing, crisisbeheersing, evenement, vuurwerk

ISBN 978-90-79149-07-0

Nederlands grootste evenement

Een jaar na *Hoezo rustig?!*:

het verloop van de jaarwisseling 2007-2008

Otto Adang (redactie)

Edward J. van der Torre (redactie)

Francisca Bourier

Eduard Cachet

Nick Koeman

Wim van Oorschot

Frank Scheffer

Chantal den Uijl - de Vries

Dit is een publicatie van het onderzoekprogramma "Geweld- en gevaarbeheersing in conflictsituaties" van het Lectoraat Openbare orde en Gevaarbeheersing. Overige publicaties van het onderzoekprogramma:

De blauwe kern. De professionele basis bij conflict en gevaar. Politieacademie, Apeldoorn, 2007

Hoezo rustig?! Een onderzoek naar het verloop van jaarwisselingen in Nederland. Otto Adang & Edward van der Torre, redactie. Politieacademie, Apeldoorn, 2007

De rellen in Frankrijk. Lectoraten van de Politieacademie, Politieacademie, Apeldoorn, 2006

Het beste politiekorps van de hele wereld: Met alle geweld leren.... Otto Adang, Politieacademie, Apeldoorn, 2006

Met alle geweld leren.... De strategische aanpak van risico-evenementen. Otto Adang. Elsevier Overheid, 's-Gravenhage, 2005

Beheersing van gevaar. Praktijkboek voor de opleiding van vuurwapendragenden en de toetsing van geweldstoepassing. (derde, herziene druk). O.M.J. Adang. & J.S. Timmer, Elsevier Overheid, 's-Gravenhage, 2005

Spray met visie, visie op spray. Afsluitende onderzoeksrapportage van het "Pepperspray Project". Otto Adang, Jos Mensink & Carin Esman. Politieacademie, Apeldoorn, 2005

Omgaan met conflictsituaties: op zoek naar goede werkwijzen bij de politie. Otto Adang, Nicolien Kop, Henk Ferwerda, Johan Heijnemans, Wilfried Olde Nordkamp, Peter de Paauw, Kees van Woerkom. Uitgeverij Kerkebosch, Zeist, 2005

Hooligans in beeld. Van informatie naar aanpak. H.B. Ferwerda & O.M.J. Adang. Uitgeverij Kerkebosch, Zeist, 2005

De invoering van pepperspray bij de Nederlandse politie. "Ik wil dit nooit meer meemaken". O.M.J. Adang & J. Mensink, Politieacademie, Apeldoorn, 2003

Trias: lessen voor het overheidsoptreden bij een internationale gijzelingsactie. O.M.J. Adang, Tandem Felix, Beek-Ubbergen, 2002

"Spray!" Een nieuw gewelddmiddel voor de Nederlandse politie. O.M.J. Adang & J. Mensink Elsevier bedrijfsinformatie, 's-Gravenhage, 2001

Policing Euro 2000. International police co-operation, information management and deployment. O.M.J. Adang & C. Cuvelier, Tandem Felix, Beek-Ubbergen, 2001

To save lives. Proceedings of the First European Conference on Hostage Negotiations. O.M.J. Adang & E. Giebels (eds.), Elsevier bedrijfsinformatie, 's-Gravenhage, 1999

Netten, stokken en sprays. Nieuwe wapens voor de Nederlandse politie? O.M.J. Adang, R. v.d. Wateren & P.J.S. Steernberg. Elsevier bedrijfsinformatie, 's-Gravenhage, 1999

Leerstoel openbare orde en gevaarbeheersing

De leerstoel Openbare Orde en Gevaarbeheersing aan de Politieacademie bestudeert hoe geweld of gevaar in de interactie tussen burgers en politie vermeden of gereduceerd kan worden, in een balans tussen het maatschappelijk belang van ordehandhaving en individuele grondrechten. De leerstoel geeft uitvoering aan het onderzoekprogramma Geweld- en Gevaarbeheersing in Conflictsituaties dat zich richt op de interactie tussen politie en burgers in potentieel gevaarlijke conflictsituaties. Het onderzoekprogramma richt zich op de analyse van de manier waarop door middel van communicatie en interactie betrokken politiemensen en burgers hun positie reguleren in afhankelijkheid van elkaar en van anderen. Het uiteindelijke doel van het onderzoekprogramma is meer zicht te krijgen op de regulering van conflicten en sociale spanningen en om het onderkennen en toepassen van werkwijzen die effectief bijdragen aan een veilige en verantwoorde afhandeling van potentieel gevaarlijke situaties.

Inhoudelijk liggen de prioriteiten op de volgende terreinen:

- Openbare orde, met projecten op het terrein van voetbalvandalisme, evalueren en grootschalige ordehandhaving in het algemeen.
- Openbare veiligheid met projecten op het vlak van crowd management en menselijke factoren bij rampen en crises.
- Beheersing van gevaar met projecten op het terrein van politieke geweldstoepassing, de aanpak van lastige, potentieel gevaarlijke conflictsituaties en de training van integrale beroepsvaardigheden.

Aan de leerstoel is een kenniskring verbonden die op 22 november 2004 formeel van start is gegaan en multidisciplinair is samengesteld met medewerkers van de Politieacademie, de politiepraktijk en externe onderzoekers uit Nederland en daarbuiten. Er zijn samenwerkingsverbanden met de Universiteiten van Liverpool, (Verenigd Koninkrijk) en Bochum (Duitsland) en de Politieacademie in Zweden.

Voorwoord

Centraal in de activiteiten van leerstoel en de aan de leerstoel verbonden kenniskring staat vergelijkend onderzoek met een wetenschappelijk karakter en gericht op toepasbaarheid en gedeelde kennisontwikkeling. De onderzoeken richten zich vooral op het vinden van goede werkwijzen en niet eenzijdig op incidenten. Naast onderzoek richten leerstoel en kenniskring zich vooral op het bevorderen van het gebruik van kennis in het onderwijs en de politiepraktijk en op professionalisering van docenten en onderwijskundigen. Doel is het bevorderen van de toepassing van probleemoplossende werkwijzen die bijdragen aan een veilige en verantwoorde afhandeling van potentieel gevaarlijke situaties, waaronder risico-evenementen.

In september 2007 verscheen de studie *Hoezo rustig?!* Het betrof een eerste, verkennende studie naar het verloop van de jaarwisselingen in Nederland, waarbij in het bijzonder werd ingegaan op de aard en omvang van de criminaliteit en overlast, alsook op het beleid om dit te verminderen of te beteugelen. Het onderzoek gaf een eerste beeld van de gang van zaken. Het beoogde zo onder meer een bijdrage te leveren aan verbeteringen in de beleidsmatige en operationele aanpak van de jaarwisseling als wederkerend risico-evenement bij uitstek. Sterker, het is simpelweg het grootste risico-evenement in ons land.

Mede naar aanleiding van de resultaten van het onderzoek zijn voortgaand aan de jaarwisseling 2007-2008 een groot aantal initiatieven genomen op lokaal, regionaal en landelijk niveau. Zonder te streven naar volledigheid noemen we er een aantal. De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft in een brief aan de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, alle korpschefs en de procureurs generaal gevraagd extra aandacht te besteden aan het voorkomen, beperken en afhandelen van agressie tegen werknemers met een publieke taak tijdens de jaarwisseling. Het christelijke Platform Waarden en Normen heeft jongeren uit de gereformeerde gezindte vóór de jaarwisseling een digitale oudejaarskaart gestuurd om een discussie op gang te brengen over het gedrag van jongeren (en hun opvoeders) in de gezindte. De Stichting Meld Misdaad Anoniem (Meldpunt M.) heeft rond de jaarwisseling campagne gevoerd om mensen te stimuleren te bellen als ze daders kennen van agressie tegen hulpdiensten. In de politieregio Zuid-Holland Zuid is de folder *Doe ff normaal* uitgedeeld om ervoor te zorgen dat jongeren zich een beetje gedragen tijdens de jaarwisseling. Vele gemeenten zijn gesprekken met bewoners aangegaan om herhaling van gebeurtenissen bij de jaarwisseling 2006-2007 tegen te gaan waarbij brandweermannen en politieagenten belaagd werden, brandweerslangen werden doorgesneden, hulpverleners de flessen om de oren vlogen en voertuigen beschadigd raakten.

Dit vervolgonderzoek naar de jaarwisseling 2007-2008 wil bijdragen aan het verkrijgen van longitudinaal inzicht in de aard en omvang van de jaarwisselingsproblematiek, aan het zicht krijgen op dadergroepen en aan het verdiepen van inzicht in werkwijzen die een veilig en ordelijk verloop van de jaarwisseling bevorderen.

We hopen, net als met *Hoezo Rustig?!*, een bijdrage te leveren aan de voorbereiding op toekomstige jaarwisselingen. Graag bedanken we eenieder die aan het onderzoek heeft meegewerkt: studenten en docenten van de Politieacademie (met name Peter Bodelier, Frank Defache, Yvonne Groeneveld, Nico van Rijnderhoff, Francisca Schols en Arjan Spek) en de vele deelnemers aan verdiepingsbijeenkomsten en andere respondenten. Bart Bikkers, Marije van den Bremen en Mariska van Diepen bedanken we voor de ondersteuning tijdens het onderzoek.

Otto Adang
Edward van der Torre
April 2008

Inhoudsopgave

1- Inleiding	15	6- Ervaringen: de rode draad	101
1.1 Leren omgaan met de jaarwisselingparadox		6.1 Inleiding	
1.2 Materiaal en methoden		6.2 Een ordelijk verloop als norm: de toon is belangrijk (maar niet genoeg)	
1.3 Leeswijzer		6.3 Tussen toon en realiteit: echte prioriteiten stellen	
2- Samenvatting <i>Hoezo Rustig?!</i>	21	6.4 Beleid en aanpak zijn gediend met een meerjarenperspectief	
3- Landelijke patronen	25	6.5 Gelegenheidsbeperkende maatregelen: grote variëteit en hoge prioriteit	
3.1 Inleiding		6.6 Reguliere vooruitgang gaat vooraf aan een rustiger verloop van de jaarwisseling	
3.2 Politiepersberichten: een samenvatting		6.7 Samenwerking: een 'klik' met bewoners	
3.3 Een kwantitatief beeld		6.8 Samenwerking: multidisciplinair zonder te forceren	
3.4 Kwalitatief: de typologie wordt herkend		6.9 Strafrechtelijke handhaving – ook nodig bij handhaving van de openbare orde	
3.5 De media over de jaarwisseling 2007-2008		6.10 Centraal of decentraal	
4- Daders in beeld	59	7- Slotbeschouwing en Aanbevelingen	127
4.1 Inleiding		7.1 Slotbeschouwing	
4.2 Profielen		7.2 Aanbevelingen	
4.3 Persoonsgegevens			
4.4 Antecedenten		Bijlage 1. Communicatie met korpsen	137
4.5 Misdrijven		Bijlage 2. Profiellijst arrestanten jaarwisseling	143
4.6 Conclusie		Bijlage 3. Deelnemers verdiepingsbijeenkomsten	147
5- Casusonderzoek: een jaar later	77	Bijlage 4. Interviews: respondenten casusgemeenten	149
5.1 Inleiding			
5.2 Schiedam: op dezelfde voet verder			
5.3 Veen: verdere vooruitgang			
5.4 Zaltbommel: leereffecten aan 'beide kanten'			
5.5 Leiden: een gemengd beeld, maar vooruitgang			
5.6 Voorschoten: niemand wil een herhaling van 2006-2007			
5.7 Eemdijk: een geslaagd beroep op zelfsturing			
5.8 Den Haag: een hele operatie			

Hoofdstuk 1: Inleiding

1.1 Leren omgaan met de jaarwisselingparadox

Het onderzoek *Hoezo rustig!?* formuleerde de centrale strategische beleidsopdracht voor de aanpak van de jaarwisseling. Die bestaat eruit dat al doende zo verstandig mogelijk moet worden omgegaan met de jaarwisselingparadox. Die paradox bestaat uit de spanning tussen aan de ene kant de behoefte aan maatwerk en aan de andere kant de noodzaak tot – afgewogen – centralisatie. Deze beleidsverbetering vergt vervolgonderzoek, enerzijds om de aard, omvang en aanpak te blijven volgen, anderzijds om “witte plekken” in te vullen. Het onderzoek gaf aan dat er meer gegevens nodig zijn om “goede werkwijzen” te kunnen identificeren. Daarnaast was er nog weinig tot geen kennis aanwezig over daders.

Dit vervolgonderzoek bouwt voort op de eerste studie. Een groot voordeel was dat we voor het vervolgonderzoek niet afhankelijk waren van informatie achteraf: we konden gericht gegevens verzamelen voorafgaand aan en tijdens de jaarwisseling.

Doel van het vervolgonderzoek is enerzijds verkrijgen van (longitudinaal) inzicht in de omvang van de jaarwisselingsproblematiek, anderzijds een verdieping van het inzicht in werkwijzen die een veilig en ordelijk verloop van de jaarwisseling bevorderen en het verkrijgen van zicht op de daderpopulatie.

Daarbij zullen de volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

- Wat voor soort incidenten vindt plaats rond de jaarwisseling 2007-2008?
- In hoeverre lijkt het patroon van incidenten op dat van eerdere jaarwisselingen (en met name jaarwisseling 2006-2007?)
- Wie zijn de daders van jaarwisselingsgerelateerde misdrijven/ overtredingen?
- Welke beleidsmatige keuzes worden gemaakt en welke afwegingen spelen daarbij een rol?
- In hoeverre is er sprake van een daadwerkelijke integrale aanpak?
- In hoeverre is er sprake van een lokale en in hoeverre van een regionale aanpak?
- Welke afwegingen en keuzes spelen een rol bij de inzet van politie?
- Wat zijn de effecten van de genomen maatregelen en welke (elementen van) werkwijzen zijn als “goed” te betitelen in de zin dat ze bijdragen aan een veilig en ordelijk verloop van de jaarwisseling?

1.2. Materiaal en methoden

De onderzoeksstrategie was erop gericht een beeld te krijgen van:

1. de aard en omvang van de overlast en criminaliteit bij de jaarwisseling op basis van door regiokorpsen aangeleverde cijfers en gegevens
2. de wijze waarop in media bericht wordt over de jaarwisseling
3. aangehouden personen en misdrijven c.q. overtredingen
4. de wijze waarop in de eerder onderzochte "casusgemeenten" de jaarwisseling was verlopen
5. de beleidsmatige, integrale aanpak van de jaarwisseling – met de nadruk op lokale verschillen, besluitvorming en op opgedane ervaringen

We hebben voor dit onderzoek gebruik gemaakt van de volgende onderzoeksmethoden:

- documentanalyse (draaiboeken, evaluaties etc.)
- media-analyse
- analyse van politiecijfers van jaarwisselingsgerelateerde incidenten
- groepsinterviews (verdiepingsbijeenkomsten) met politiemensen
- individuele interviews met politiemensen, brandweerlieden en bestuurders
- analyse van door korpsen aangeleverde en ingevulde profiellijsten op basis van registraties in X-Pol of BPS van rond de jaarwisseling aangehouden verdachten

We hebben daartoe het volgende nieuwe materiaal verzameld (Het schema op pagina 18 geeft een overzicht van het type verzamelde materiaal per regiokorps), specifiek met betrekking tot de jaarwisseling 2007-2008:

- Mediaberichten
- Politiepersberichten
- Documentatie en cijfermateriaal uit politiekorpsen. We hebben alle korpsen gevraagd incidentgegevens (responspercentage 96%) en gegevens m.b.t. aantallen aangehouden verdachten aan te leveren (responspercentage 64%). Daarnaast hebben we korpsen gevraagd profiellijsten van aangehouden verdachten in te vullen (responspercentage 56%). Onze

vragen aan de korpsen zijn weergegeven in Bijlage 1, de profiellijst staat in Bijlage 2.

Voorafgaand aan het onderzoek is op 27 november 2007 een bijeenkomst gehouden met vertegenwoordigers uit alle regiokorpsen. Deze bijeenkomst diende twee doelen:

- het informeren van regionale contactpersonen over het onderzoek
- het uitwisselen van informatie tussen regionale contactpersonen onderling en tussen regionale contactpersonen en onderzoekers over de onderzoeksresultaten van *Hoezo Rustig?!* en de aanpak bij de komende jaarwisseling.

Na afloop van de jaarwisseling hebben we in de eerste helft van februari 2008 in totaal drie verdiepingsbijeenkomsten belegd. We hebben daartoe alle korpsen een uitnodigingsbrief gestuurd. De bijeenkomsten zijn bijgewoond door in totaal 52 politiemensen. Bijlage 3 geeft een overzicht van de deelnemers.

Daarnaast hebben we op de NIK themadag "Geweld" op 17 januari 2008 vier workshops georganiseerd waarbij we met in totaal 107 aanwezigen (het betrof niet uitsluitend politiemensen) gericht ervaringen hebben uitgewisseld over de jaarwisseling.

Voor het vervolg van het casuonderzoek hebben we (meestal telefonisch) interviews afgenomen bij in totaal 12 personen (zie bijlage 4).

Tijdens de jaarwisseling zijn door de onderzoekers (en door een docent van de Politieacademie en enkele studenten niveau PK4) observaties verricht in drie regio's: Gelderland- Zuid (in Nijmegen en Bruchem), Hollands-Midden (in Leiden en in Voorschoten) en in Rotterdam-Rijnmond (diverse districten).

Voor de dataverzameling in twee korpsen is gebruik gemaakt van politiestudenten (niveau PK4) die in deze korpsen werken. Deze studenten zijn gebriefd. Uiteindelijk hebben slechts 5 (van 37) studenten gegevens aangeleverd in de vorm van observaties en draaiboeken.

Schema: Type materiaal dat is verzameld, per regiokorps

Politieregio	Cijfers mbt incidenten	Cijfers mbt aangehouden verdachten	Profiellijsten ontvangen	27 nov aanwezig	Verdiepingsbijeenkomst aanwezig
Groningen	x	x	x		
Fryslân	x			x	x
Drenthe	x	x		x	x
IJsselland	x	x	x		x
Twente	x	x	x		x
Noord- en Oost-Gelderland	x	x	x	x	x
Gelderland-Midden	x			x	x
Gelderland-Zuid	x	x	x		x
Utrecht	x	x	x	x	x
Noord Holland Noord	x			x	x
Zaanstreek-Waterland	x	x	x	x	x
Kennemerland	x		x	x	x
Amsterdam-Amstelland	x	x		x	x
Gooi en Vechtstreek	x		x		
Haaglanden	x				x
Hollands Midden	x	x	x	x	x
Rotterdam-Rijnmond	x	x	x	x	x
Zuid Holland Zuid	x	x		x	x
Zeeland	x	x	x	x	x
Midden- en West Brabant	x				x
Brabant Noord	x	x			x
Brabant Zuid-Oost	x	x	x		
Limburg-Noord	x	x			
Limburg-Zuid	x	x	x	x	x
Flevoland					

Bij verdiepingsbijeenkomsten waren ook vertegenwoordigers van KLPD en Koninklijke Marechaussee aanwezig

1.3 Leeswijzer

We beginnen deze onderzoeksrapportage met een samenvatting van de bevindingen uit *Hoezo Rustig?!* (Hoofdstuk 2)

Vervolgens geven we een landelijk overzicht van het verloop van de jaarwisseling 2007-2008 aan de hand van politiepersberichten, politiecijfers en mediaberichten. We vergelijken daarbij de jaarwisseling 2007-2008 met voorafgaande jaarwisselingen en met de bevindingen uit *Hoezo Rustig?!* (Hoofdstuk 3)

In Hoofdstuk 4 analyseren we de gegevens met betrekking tot rond de jaarwisseling 2007-2008 aangehouden verdachten.

In Hoofdstuk 5 beschrijven we kort het verloop van de jaarwisseling 2007-2008 in de zeven casusgemeenten die in *Hoezo Rustig?!* gedetailleerd aan de orde gekomen zijn. Welke aanpak is gevolgd, is deze aanpak succesvol geweest of niet en hoe is de jaarwisseling verlopen?

In Hoofdstuk 6 presenteren we patronen en regelmatigheden bij de aanpak van de jaarwisseling, met specifieke aandacht voor *goede werkwijzen*.

Onze conclusies en aanbevelingen komen in Hoofdstuk 7 aan de orde.

Hoofdstuk 2: Samenvatting Hoezo Rustig?!

Er is ieder jaar rond de jaarwisseling weer sprake van *structureel incidentalisme*: een opeenstapeling van zich herhalende incidenten die alles bij elkaar de openbare orde en rechtsorde zwaar belasten. Niet alleen de jaarwisseling zelf maar ook de periode die eraan voorafgaat, wordt gekenmerkt door een sterke toename van vernieling, overlast, brandstichting en openlijke geweldpleging (waaronder geweld tegen hulpverleningsdiensten). De grootste problemen doen zich vooral voor in bepaalde volkswijken in stedelijke gebieden en op het platteland in sommige dorpen die horen bij de zogenoemde 'bible belt'. De daders zijn vooral autochtone Nederlanders, jonge mannen, die in groepsverband optreden. Ze worden in veel gevallen actief of passief gesteund door hun ouders of de gemeenschap waar ze deel van uitmaken. De sociale cohesie in deze gemeenschappen draagt bij aan het negatieve verloop van incidenten. Zelfs mensen uit deze gemeenschappen die de gang van zaken afkeuren, durven vaak geen melding te maken van incidenten of daders die ze kennen aan te geven, uit angst voor repercussies.

Hoe ongewenst dergelijke uitwassen ook mogen zijn, ze wortelen in een traditie met inherent een aantal onveilige aspecten waarbij de jaarwisseling gepaard gaat met vuur, lawaai en gebruik van alcohol. Het massale karakter biedt een gelegenheidsstructuur bij uitstek voor het beslechten van oude vetes tussen burgers onderling of van burgers in de richting van het gezag en voor doelgerichte overlastgevende of criminele activiteiten. In sommige wijken en in sommige dorpen is sprake van een doorgeschoten traditie waarbij 'alles moet kunnen'. Overheidsingrijpen wordt als niet legitiem ervaren en leidt tot gewelddadige reacties. In sommige gevallen is het zoeken van confrontaties met de politie doel op zich geworden en spelen jongeren een kat-en-muisspel met de politie. Het is niet gemakkelijk om een einde te maken aan deze uitwassen, gezien de traditie waarin ze wortelen en het feit dat er verspreid door het hele land zo veel gebeurt. Het blijkt onmogelijk om bij jaarwisselingen van overheidswege normen van bovenaf op te leggen, zonder overleg met burgers.

De aanpak: grote diversiteit en een zoektocht naar de juiste maatregelen

Er bestaat een grote variatie aan maatregelen om een veilig en ordelijk verloop van de jaarwisseling te bevorderen. Deze variatie is een weerspiegeling van de dynamiek van het fenomeen die van plaats tot plaats sterk verschilt. Op veel plaatsen lijkt sprake te zijn van een zoektocht naar de juiste aanpak. Bepaalde keuzes zijn steeds weer aan de orde:

- wordt gekozen voor een zero-tolerance aanpak of een aanpak waar het accent ligt op faciliteren en reguleren (via het maken van afspraken of het stellen van voorwaarden)?
- worden beleidsuitgangspunten en tolerantiegrenzen geformuleerd op regionaal niveau of is er sprake van maatwerk op lokaal niveau?
- ligt het accent meer op reactieve (noodhulp) of op preventieve dan wel proactieve maatregelen?
- worden burgers actief betrokken bij de voorbereidingen, en zo ja, in alle fasen van de aanpak of niet?
- in welke mate wordt vertrouwd op vormen van zelfcontrole onder burgers?
- worden de voorwaarden en tolerantiegrenzen actief 'gecommuniceerd' richting burgers of niet?
- voor welke wijze van bejegening wordt gekozen?

Er is iedere jaarwisseling sprake van een aanzienlijke politie-inzet, waarbij er van regio tot regio grote verschillen bestaan, gerelateerd aan het soort problematiek. De kwaliteit van de voorbereiding is wisselend in de zin dat vaak geen eenduidige structuur gehanteerd wordt in draaiboeken, een goede risicoanalyse vaak ontbreekt en slechts in een beperkt aantal gevallen keuzes gemaakt worden op basis van cijfermatige analyses. Er is ook sprake van een grote variatie in het moment waarop met de eerste voorbereidingen begonnen wordt en in hoeverre daarbij publieke en private partners betrokken worden. Contacten en afspraken met buurtbewoners spelen op diverse plaatsen ook een belangrijke rol.

Tijdens de jaarwisseling is er vrijwel altijd een belangrijke rol voor gebiedsgebonden functionarissen en noodhulpeenheden weggelegd. Ondersteuning vindt vaak plaats door hondengeleiders, ME (al dan niet in de vorm van *flying squads*) en andere eenheden of functionarissen (variërend van jeugd agenten tot verkenneren en rechercheurs). Leiding aan de politie-inzet wordt meestal gegeven op team of districts niveau, minder vaak speelt een staf grootschalig en bijzonder optreden een rol.

Na afloop van de jaarwisseling zijn er ook grote verschillen met betrekking tot de wijze waarop invulling gegeven wordt aan *debriefing* en evaluatie. In een beperkt aantal gevallen is er sprake van een duidelijk continu leerproces, waarbij het moment van evaluatie feitelijk ook het moment is waarop de

voorbereiding voor de volgende jaarwisseling start. Voor zover er sprake is van een zoektocht naar de juiste aanpak, is die zoektocht niet systematisch en vindt er zowel binnen als tussen regio's weinig uitwisseling van ervaringen plaats.

Goede ervaringen, maar zonder garantie voor het verloop

De opgedane ervaringen zijn ook al wisselend: goed, slecht en van alles daar tussenin. Het is belangrijk om te benadrukken dat de goede ervaringen nog bepaald geen gemeengoed zijn en evenmin een garantie voor een goed verloop. Sterker, een bepaalde maatregel kan in de ene lokale context goed werken, maar in een andere omgeving onmogelijk of onverstandig zijn. Het is dan ook goed om te bedenken dat op basis van het onderzoek nog niet gesproken kan worden van gevalideerde *goede werkwijzen*. De beste ervaringen zijn opgedaan met beleid dat lokaal door de jaren consequent en begrijpelijk is: slechte ervaringen zijn opgedaan met onverwachte koerswijzigingen. Op basis van de opgedane goede en slechte ervaringen hebben we een aantal aanbevelingen geformuleerd. Daarbij is het goed te bedenken dat het onderzoek zich vooral heeft gericht op de politie en het bestuur. De aanbevelingen richten zich dan ook primair op deze partijen. Dat neemt niet weg dat de openbare orde problematiek rondom de jaarwisseling om multidisciplinaire of integrale oplossingen vraagt. Daar staat vervolgens wel tegenover dat bestuur en politie daarbij een centrale rol zullen vervullen.

Voor de doorgeschoten tradities is het belangrijk te beseffen dat de ordeproblematiek bij de jaarwisseling een sterk lokaal karakter heeft en maatwerk vergt. Niet alleen politie, brandweer en gemeente, maar ook Justitie, GGD, jeugdwerkers, horeca en organisatoren van feesten, particuliere beveiliging, woningbouwverenigingen en reinigingsdiensten dienen te worden betrokken bij maatregelen op basis van gedeelde doelen. Burgers moeten daarbij ook een volwaardige partij zijn: niet alleen de burgers waarmee de overheid op goede voet staat, maar ook potentiële ordeverstoorders en hun ouders. De beste resultaten zijn bereikt bij gemeenten waar de burgemeester zich aanspreekbaar opstelde, grenzen trok, maar realistisch bleef. De zogeheten nuloptie (geen enkel vreugdevuur tolereren of niets tolereren op de openbare weg) bleek in vrijwel alle gevallen tot moeilijkheden te leiden, zeker als deze niet geleidelijk werd ingevoerd en gepaard ging met een slechte communicatie. De overheid moet soms jarenlang volharden in haar aanpak om uiteindelijk, stukje bij beetje, vooruitgang te boeken en grip te krijgen op de situatie. Daarvoor is het ook nodig om de handhaving in wijken of gemeenten met problemen het hele jaar door op een hoger peil te brengen.

Hoofdstuk 3

Landelijke patronen

Om het aantal incidenten rond toekomstige jaarwisselingen te verminderen is het noodzakelijk dergelijke lessen te benutten. De belangrijkste les is wel dat de noodzakelijke maatregelen al ver voor de jaarwisseling in gang gezet moeten worden. Daders vervolgen, schade herstellen en zo mogelijk verhalen, evalueren, partners mobiliseren, bijeenkomsten met bewoners beleggen, stoom afblazen, conflicten bijleggen, afspraken maken, grenzen stellen, plannen maken.

3.1 Inleiding

Er gebeurt veel rond de jaarwisseling. In dit hoofdstuk beantwoorden we de volgende vragen:

- Wat voor soort incidenten vonden plaats rond de jaarwisseling 2007-2008?
- In hoeverre lijkt het incidentenpatroon op dat van eerdere jaarwisselingen (en vooral de jaarwisseling 2006/ 2007)?

Aan de hand van de volgende gegevens beantwoorden we deze vragen en bieden we een overzicht van het grootste risico-evenement van Nederland:

- een samenvatting van politiepersberichten die direct na de jaarwisseling 2007-2008 zijn uitgebracht, met informatie over gewonden, vernielingen, brandstichting, geweld en aanhoudingen¹
- een kwantitatief inzicht in incidenten, vooral op basis van politiegegevens
- een kwalitatief inzicht in incidenten op basis van de gehouden verdiepingsbijeenkomsten
- een analyse van berichten in de media

3.2 Politiepersberichten: een samenvatting

Groningen:

De jaarwisseling 2007-2008 in de provincie Groningen wordt gekenmerkt door zeer dichte mist en de vele meldingen die binnen zijn gekomen op de Gemeenschappelijke Meldkamer Groningen. De politie heeft het qua hoeveelheid meldingen nog nooit zo druk gehad. De politiemeldkamer heeft vanaf 31 december 18.00 tot 1 januari 06.00 uur ruim 1.100 geregistreerde meldingen te verwerken gekregen.

¹ Opvallend was overigens dat in de dagen/ weken na de jaarwisseling voortdurend nieuwe incidenten of details van zaken aan het licht kwamen die zich rond de jaarwisseling hadden afgespeeld, zoals bijvoorbeeld het volgende: Brandweermannen van het vrijwillige korps in Haulerwijk zijn in de nieuwjaarsnacht het slachtoffer geworden van een massale aanval. Tijdens bluswerkzaamheden werden zij door meer dan honderd omstanders met vuurwerk bestookt, met flessen bekogeld, bedreigd, bespuugd en geslagen. (de Pers, 4 januari)

Een 12-jarige jongen uit Ter Apel is gewond geraakt aan zijn oog. De jongen stak een zelfgemaakte vuurwerkbom af.

Meerdere auto's werden vernield.

Veel woningbranden en straatvuurtjes bezorgden de brandweer veel werk. In de gehele regio vonden diverse woningbranden plaats, waarvan enkele woningen leegstonden. Verspreid over de provincie werden meerdere auto's in brand gestoken.

De Mobiele Eenheid heeft bovendien opgetreden.

De politie heeft gedurende de nacht dertien aanhoudingen verricht voor brandstichting, huiselijk geweld, mishandeling, vernieling of openlijke geweldpleging en het niet voldoen aan bevel of vordering.

Friesland:

De politie heeft oudejaarsnacht haar handen vol gehad aan een groot aantal incidenten in de provincie.

Een flink aantal mensen raakte gewond door vuurwerk.

Opvallend waren de vele vernielingen van vooral verkeersborden en ruiten van auto's, woningen, winkels en bedrijven door het vele gebruik van zwaar, illegaal vuurwerk, zoals nitraat- en vlinderbommen en lawinepijlen. In Leeuwarden werden vernielingen aangericht aan straatmeubilair en werden ruiten kapot gegooid.

Ook werden weer vele branden en brandjes gesticht. In Leeuwarden werd een auto in brand gestoken. De brandweer moest 65 keer uitrukken.

In Akkrum, Stiens, Surhuisterveen en Marrum moest de politie ingrijpen om jeugd te verwijderen om de hulpdiensten, zoals de brandweer, het werk mogelijk te maken.

In totaal zijn door de politie 27 aanhoudingen verricht, onder meer wegens brandstichting, vernieling en het hinderen van hulpdiensten. De aanhoudingen betroffen veelal jongeren, die in meer of mindere mate onder invloed van alcohol of mogelijke andere middelen verkeerden.

Drenthe:

Oudjaarsdag en -nacht moest de politie Drenthe 628 meldingen afwerken. In Emmen heeft de politie uit voorzorg een grote carbidbus van ongeveer 4000 liter in beslag genomen

Het nieuwe jaar was nog maar een paar minuten oud, toen een 46-jarige man uit Assen gewond raakte door vuurwerk. Eveneens direct na de jaarwisseling overkwam een 39-jarige man uit Anderen hetzelfde.

Nieuwjaarsnacht rond 01.00 uur is brand uitgebroken in een leegstaande schuur achter een woning in Emmer Compasuum. De vermoedelijke oorzaak is rondvliegend vuurwerk. De schuur brandde volledig uit. Aan de Streng bluste de brandweer in de Nieuwjaarsnacht een in brand gestoken sloopauto. Deze werd daarna afgevoerd. In Assen zijn tien auto's in brand gestoken.

Door onderlinge ruzies en huiselijk geweld hield de politie in totaal 6 personen aan. In Coevorden schold een jongen agenten meerdere keren uit, waarna hij is aangehouden voor belediging.

IJsselland:

Oudejaarsnacht kenmerkte zich door een erg dichte mist. De mist was dermate dicht dat er voor de auto's moest worden gelopen. Een aantal meldingen kon hierdoor niet of later worden afgewerkt.

In Kampen raakte een 9 jarige jongen ernstig gewond na een explosie bij carbid schieten.

Veel meldingen van vreugdevuren, waaronder containerbranden en het verbranden van afval en autowrakken. Een woningbrand door vuurwerk, waarbij 20 studentenkamers en een café ontruimd moesten worden

Tijdens het nieuwjaarsfeest in het wijkcentrum 't Anker in Zwolle ontstonden rond 06.08 uur trammelant onder de feestgangers. Er vielen de nodige klappen en er werden bedreigingen geuit. Met behulp van de portiers werd het feest beëindigd en werden de feestgangers naar huis geloodst.

Diversen aanhoudingen voor het afsteken van illegaal vuurwerk, vandalisme/ vernieling, huiselijk geweld, belediging en mishandeling.

Twente:

Het was een bijzondere nacht met extreme weersomstandigheden (zeer dichte mist). De politie heeft de hele avond en nacht gewaarschuwd niet de weg op te gaan, omdat het levensgevaarlijk was. Het zicht was soms minder dan één meter. Vergeleken met voorgaande jaren waren er (waarschijnlijk door de weersomstandigheden) minder (vuurwerk)overlastmeldingen. Agenten in de grote steden hebben, in verband met de mist, hun diensten te voet of per fiets moeten doen.

Er viel één vuurwerkslachtoffer te betreuren. Een Almeloër raakte gewond bij afsteken vuurwerk.

Er waren vernielingen, baldadigheden, openbare dronkenschappen en er zijn een paar ruiten gesneuveld door vuurwerk

Er waren enkele branden; enkele woningen en schuren brandden af en er waren verschillende vreugdevuren.

Er zijn drie jongeren aangehouden na vernielingen door vuurwerk in Almelo. Vijf vuurwerkpistolen (met bijbehorende patronen) zijn op oudejaarsdag en in de nieuwjaarsnacht door de politie in beslag genomen..

Noord- en Oost Gelderland:

De jaarwisseling stond vooral in het teken van brandjes en meldingen van vuurwerkoverlast. Het ging om overlast meldingen door carbid schieten, het gooien van vuurwerk naar mensen, woningen en auto's, het opblazen van putdeksels en het vernielen van straatmeubilair.

Er waren ruim honderd meldingen van kleinere en soms forsere branden en illegale vreugdevuren.

In Apeldoorn waren er 55 meldingen van vernieling. In 's Heerenberg werden bushokjes vernield. In Dinxperlo werd een ruit van een horecazaak door vuurwerk vernield. In Aalten ontplofte een container door vuurwerk. In Ruurlo werden op het station ruiten van wachthuisjes vernield. In Elburg hebben diverse vernielingen en brandjes plaatsgevonden, o.a. bij een peuterspeelzaal en een basisschool.

In Ruurlo en Borculo vonden twee kleine vechtpartijen plaats. In Winterswijk werd nieuwjaarsnacht een horecagelegenheid aan de Houtladingstraat ont-reïmd na diverse vechtpartijen. Daarbij zijn vier personen aangehouden. In Doetinchem zijn verschillende kleine schermutselingen geweest. Hier werden twee aanhoudingen verricht.

Een persoon is aangehouden, omdat hij op een politieauto had geslagen. In Epe zijn 3 mannen aangehouden, waarvan één een winkelruit had ingetrapt. In Borculo werd een 25-jarige inwoner aangehouden. De man gooide vuurwerk in een horecagelegenheid naar binnen.

Gelderland Midden:

Het lijkt erop dat de dichte mist nadrukkelijk invloed heeft gehad op de jaarwisseling. Gedurende een groot deel van de nacht was het zicht slechts enkele meters (soms feitelijk geen hand voor ogen kunnen zien). Het vuurwerk was slecht te zien en de temperatuur schommelde rond het nulpunt. Het weer belemmerde ook de politie in haar werk. Aanrijtijden werden langer en de keus is gemaakt om daarom voornamelijk op de belangrijkste meldingen te rijden. Deels is vanuit de bureaus gewerkt, deels vanuit strategische uitgangsposities om lange aanrij-tijden te beperken. In de binnenstad van Arnhem, waar een aantal kroegen feesten hadden georganiseerd, kwam het feest pas rond 02.00 uur op gang, veel later dan normaal. Mensen konden slechts stapvoets richting centrum rijden.

Bij de politie werd melding gemaakt van inbraak, vernieling, brandstichting en een vechtpartij.

In Angeren was sprake van een gaslek. Door vermoedelijk zwaar vuurwerk in een straatkolk zou een gasleiding geknapt zijn. In Liemers werd voor duizenden euro's vernield aan bushokjes, prullenbakken en verkeersborden. In zeer dichte mist werden in de gemeente Ede vernielingen gepleegd aan 'straatmeubilair' en werden op diverse plaatsen ruiten ingegooid.

In Voorthuizen, Hoevelaken, De Glind en Nijkerk assisteerde de politie bij (grote) branden. Aan de Baron van Nagellstraat was er omstreeks 00:30 uur een grote brand in een leegstaande boerderij. Een schuur raakte daarbij geheel verwoest. Aan het Huijgenserf in Hoevelaken was omstreeks 00:40 uur een schuurbrand. Aan de Scherpenzeelseweg in De Glind ging omstreeks 01:45 uur

een vouwwagen in de brand en aan de Glashorst in Scherpenzeel verbrandde een carport.

De politie heeft enkele aanhoudingen verricht, voor een poging tot inbraak, een schennispleging, het open breken van auto's, wat brandjes, een enkele ruzie die werd uitgevochten en een enkeling die niet voldeed aan een bevel of vordering na lastig te zijn geweest in een kroeg. In het uitgaanscentrum van Wageningen (Markt en omgeving) zijn twee jongeren uit Wageningen om 01:50 uur aangehouden op verdenking van (poging tot) vernieling van een bushokje en een auto in hun woonplaats. Een persoon werd aangehouden voor mogelijke vernielingen en belediging van politieambtenaren. De politie kon in Westervoort een veertienjarige jongen uit die plaats op heterdaad aanhouden bij het vernielen van een auto. In Elst is op oudejaarsdag om 13:15 uur een 15-jarige Elstenaar aangehouden. Hij zou vuurwerk hebben gegooid naar een auto, waardoor deze beschadigd zou zijn.

Gelderland Zuid:

Tijdens de jaarwisseling in de regio Gelderland-Zuid deden zich op een aantal plaatsen incidenten voor. Tijdens Oud en Nieuw waren er ruim 200 politiemensen in dienst.

Twee politieagenten kregen stenen tegen hun benen en raakten licht gewond.

In Dodewaard werden aan het begin van de avond ramen ingegooid van een leegstaand pand. Ook werd een zogeheten 'purschuimbom' tot ontploffing gebracht met een grote steekvlam als gevolg. Later op de avond werd in hetzelfde leegstaande pand brand gesticht. In het centrum van Nijmegen werd een molotovcocktail bij een winkel naar binnen gegooid. Een winkel in de Culemborgse binnenstad ging in vlammen op

Brandweerlieden hadden op diverse plaatsen de Mobiele Eenheid nodig om hun werk te kunnen doen. In Bruchem werden hulpdiensten lastig gevallen.

In diverse dorpen werden agenten bekogeld met vuurwerk en stenen. Er is met croftbommen en molotovcocktails naar politiewagens gegooid. Ook is met twee molotovcocktails naar een ME-bus gegooid. Hierdoor ontstond er brand die door de ME'ers direct werd geblust. In Deest werd een ruit van een politiewagen ingeslagen. Ook in Culemborg werden politieagenten bekogeld, hier

met stukken straatsteen. Een ruit van een politiewagen sneuvelde, geen van de inzittenden raakte gewond.

Op twee plaatsen werden vreugdevuren zodanig groot en gevaarlijk dat de ME werd ingezet om bluswerkzaamheden door de brandweer mogelijk te maken. Op drie andere plaatsen in de regio was er ME-inzet voor het herstellen van de openbare orde. De politie in Waardenburg dreef in de omgeving van de Steenweg met meerdere dienstauto's een menigte van ongeveer 200 man uiteen. Dit om de brandweer een brand te kunnen laten blussen.

Rond 05.30 uur werden in Bruchem enkele kleine brandjes gesticht, aanleiding voor de AE om in te grijpen. Ongeveer 15 personen werden staande gehouden, en drie aangehouden voor brandstichting of openlijke geweldpleging. De politie hield in totaal 30 personen aan. De meeste aanhoudingen waren er voor openlijke geweldpleging en mishandeling, daarnaast voor brandstichting, bedreiging, huiselijk geweld en belediging.

Utrecht:

Voor de Politie Utrecht is het een goed beheersbaar Oud & Nieuw geweest. Twee politiemensen liepen lichte verwondingen op. In de wijk Kanaleneiland werden buurtvaders met vuurwerk bekogeld. In de eerste helft van de avond was er sprake van vooral branden, later in de nacht werden vooral vernielingen signaleerd.

In Rhenen werd een verkeerslicht opgeblazen, een telefooncel in brand gestoken en een brievenbus opgeblazen. Verder werden vuilnisbakken en winkelwagens vernield. In Veenendaal sneuvelde veel bushaltes, papierbakken en ander straatmeubilair. In Boskoop vonden vernielingen plaats. In Amersfoort gingen 6 auto's in vlammen op en werden bushokjes gesloopt en telefooncellen opgeblazen. Er vonden vernielingen plaats bij basisscholen en aan straatmeubilair.

Er waren in totaal 57 vreugdevuren, 22 autobranden, 9 containerbranden, 8 vernielde bushokjes en 25 kleine branden in panden. De brandweer moest in totaal 80 keer uitrukken. Ook waren er op verschillende plekken grote vreugdevuren. In Woudenberg werden vuurwerkbommen tegen winkelruiten geplakt. Brandweerlieden zijn een aantal keer gericht met vuurwerk bestookt. In Woudenberg is kort na de jaarwisseling een grimmige sfeer ontstaan en heeft de Mobiele Eenheid een korte charge uitgevoerd. Een groep van ongeveer 200

jongeren verzamelde zich omstreeks 00.15 uur op de Dorpsstraat. Naast het 'gebruikelijke' baldadig gedrag, zagen agenten dat er zwaar vuurwerk richting passanten gegooid werd. Ook werden er nitraatbommen naar politiemensen gegooid, moesten twee surveillanceauto's het ontgelden en werden ruiten van een bloemenkiosk vernield. De aanwezige agenten werden bekogeld met bierflesjes en –kratten en vuurwerk.

Tot 06.00 uur werden in totaal 44 personen aangehouden, onder andere vanwege vechtpartijen. In Driebergen zijn twee mannen aangehouden die zich tegen de politie keerden en wapens op zak hadden. Een persoon is aangehouden voor het vernielen van spiegels van 6 auto's. In Woerden heeft de politie 11 jongeren aangehouden voor het plegen van vernielingen en het gooien van vuurwerk naar agenten.

Noord Holland Noord:

De politie kreeg zo'n tweehonderd meldingen van overlast, brandjes, vernielingen (vooral van straatmeubilair), vechtpartijen en mishandelingen te verwerken. Het buurtvaderproject in de Melis Stokelaan heeft er mede voor gezorgd het daar een mooie nieuwjaarsviering werd. Door de inzet van tien buurtvaders en 4 beveiligers kreeg de politie geen meldingen binnen uit deze straat.

In Heerhugowaard werden 2 kinderen beschoten. In Hoorn kreeg een brandweerman een vlinderbom naar het hoofd. In Medemblik raakte een man lichtgewond bij een steekpartij.

Er waren diverse meldingen van het ingooien- vernielen van ruiten van winkels, woonhuizen, scholen en auto's.

Er waren diverse gevallen waarbij getracht werd brand te stichten in scholen.

De Mobiele Eenheid werd ingezet bij problemen op de Elgerweg in Alkmaar, waar een groep van ruim dertig jongeren ramen vernielde van een school. Op andere plaatsen moest de politie veelvuldig in actie komen en dit leidde in totaal tot 27 aanhoudingen.

Zaanstreek Waterland:

In Purmerend is een man in zijn hand gestoken die ruzie had met een groep jongeren

In Purmerend was een groep van ongeveer 40 personen aan het vechten. .

De politie heeft zes jongens aangehouden nadat een bushokje aan de Wibautstraat was vernield.

De politie heeft daarnaast 28 mensen die demonstreerden bij het detentieplatform aan de Rijshoutweg (Zaandam) aangehouden voor vernieling en openlijke geweldpleging. De demonstranten trokken de hekken die om het terrein staan omver en betraden het terrein. Zij staken daar vuurwerk af en gooiden dit naar het personeel van het detentieplatform.

Kennemerland:

In IJmuiden is een 16-jarige jongen gewond geraakt door zelf afgestoken vuurwerk. In Zandvoort is een 15-jarige jongen zwaar gewond geraakt aan zijn oog.

Er zijn gedurende de avond en nacht tal van vernielingen geweest van afvalbakken, brievenbussen, bushokjes, ruiten, auto's en straatmeubilair. Daarnaast zijn veel meldingen binnengekomen van overlast door vuurwerk gooiende jongeren.

Er zijn in de regio veel kleine brandjes gemeld. Er was een zeer grote brand in een groot bedrijvenpand in Haarlem. Bij een brand in een kinderboerderij in Heemskerk zijn veel dieren omgekomen en bij een brand in een manegeschuur in Heemskerk zijn de paarden gered. In Haarlem hebben oudejaarsavond diverse branden gewoed in of bij scholen.

In Nieuw Vennep heeft de politie op de Venneperweg opgetreden tegen een groep mensen die de orde verstoorde en overlast veroorzaakte. Ongeveer 20 politiemensen hebben de aanwezigen teruggedrongen en verspreid.

Verder vonden er 13 aanhoudingen plaats. Er zijn zes mensen aangehouden voor het gooien of in bezit hebben van illegaal vuurwerk, het veroorzaken van overlast en geweldpleging. In Zwanenburg heeft de politie drie jongeren

aangehouden voor het afsteken van gevaarlijk vuurwerk en in Hoofddorp zijn drie jongens aangehouden voor vernieling van een speeltoestel en een man voor mishandeling. In Haarlem zijn gedurende de avond en nacht op verschillende plaatsen in de stad dertien personen aangehouden voor verstoring van de openbare orde, bedreiging van politiemensen, belediging, vernieling en geweldpleging.

Amsterdam Amstelland:

De jaarwisseling was drukker dan in voorgaande jaren. De politie had de handen vol aan verschillende vechtpartijen. De GGD telde in totaal twintig vuurwerkslachtoffers. Tien van hen moesten naar het ziekenhuis, waarvan er vijf ernstig aan toe waren. Tien anderen konden ter plekke worden behandeld. Verder raakten enkele tientallen mensen gewond door vechtpartijen of overmatig alcoholgebruik.

Tenminste 25.000 mensen kwamen naar het oud- en nieuwfeest op de Dam. Het plein was daarmee bomvol en de politie sloot de toevoerwegen af.

Vandalen hebben tijdens de jaarwisseling in Amsterdam enkele tientallen parkeermeters vernield. Ze deden dat onder meer door ze met vuurwerk op te blazen. De schade loopt in de tonnen.

De brandweer kreeg 350 meldingen binnen. De brandweer was vooral druk met het grote aantal kleine, door vuurwerk veroorzaakte brandjes en had de handen vol aan een brand in een woning aan de Herengracht. De bovenste drie verdiepingen brandden volledig uit. De brand is vermoedelijk veroorzaakt door een vuurpijl.

De brandweer is bekogeld met stenen en vuurwerk. Baldadig publiek heeft tijdens de nieuwjaarsviering in Amsterdam twee keer een ambulance belaagd. In een geval sneuvelden de ramen van het voertuig, in het andere wisten de hulpverleners op tijd rechtsomkeer te maken. Een groep van enkele tientallen jongens heeft tijdens de jaarwisseling het politiebureau op het August Allebéplein in het stadsdeel Slotervaart in Amsterdam-West belaagd. Ze gooiden ruiten in. Ook vernielden ze drie politieauto's, waaronder een surveillancevoertuig en twee burgerauto's. De Mobiele Eenheid (ME) ging vervolgens de wijk in om verdere ongeregeligheden in de kiem te smoren, maar hoefde niet in te grijpen.

De politie heeft 70 mensen aangehouden. Twee jongens werden aangehouden die op wel heel uitbundige wijze feestvierden: ze schoten met vuurwapens in de lucht.

Gooi- en Vechtstreek:

De politie meldt tientallen vernielingen, brandjes, arrestaties en gewonden.

Een man verliest zijn hand met afsteken vuurwerk. Twee gewonden bij een vechtpartij.

Opvallend en zorgwekkend is het grote aantal vernielingen van prullenbakken, bushokjes en straatmeubilair.

Vooraf in Hilversum en Huizen veel meldingen van brandjes. Bij een traditioneel vreugdevuur in Hilversum werd steeds meer rotzooi op het vuur gegooid, waaronder autobanden en werden voorbijgangers met rotjes bekogeld. De brandweer kwam ter plaatse, maar werd dusdanig door de jeugd bedreigd dat zij weer vertrokken. Vervolgens hebben enkele eenheden van de politie de jeugd uit elkaar gestuurd zodat de brandweer zijn werk kon doen.

Vier jongens zijn aangehouden in verband met illegaal vuurwerk. Vier aanhoudingen door bedreiging met vuurwapen. Een man was zo dronken en agressief dat hij moest worden aangehouden. Tevens waren er twee aanhoudingen wegens beledigen van een agent.

Haaglanden:

Op meerdere plaatsen in Den Haag werd in de nieuwjaarsnacht geweld gepleegd. Acht agenten raakten gewond

Er waren vernielingen aan verkeersborden, prullenbakken, lantaarnpalen en kapotte ruiten van onder meer winkels.

De brandweer rukte uit voor 800 branden. In Den Haag zijn 109 auto's in brand opgegaan. Op het Lorentzplein vond brand plaats in een woning, waarbij 12 woningen ontruimd moesten worden en 3 appartementen onbewoonbaar zijn verklaard, aan de Renswoudelaan werd een gymzaal getroffen door brand.

Op sommige plaatsen werd met vuurwerk naar de politie en hulpdiensten

gegooid. Brandweer en politie werden bekogeld met molotovcocktails, nitraatbommen, zwaar vuurwerk of stenen.

In totaal werden 188 arrestaties verricht. De meeste mensen zijn opgepakt wegens vernieling, brandstichting, baldadigheid, het afsteken van verboden vuurwerk, mishandeling, en openlijke geweldpleging.

Hollands Midden:

De politie moest 150 keer optreden en de ambulance reed 40 keer uit. Er waren er diverse vernielingen, brandjes en mishandelingen. Door de inzet van veel politie vanaf het begin van de nieuwjaarsviering zijn mogelijk veel problemen voorkomen.

De vier ziekenhuizen in de regio hebben op één na niet meer bezoekers aan hun Centrum Eerste Hulp gehad dan anders in de nieuwjaarsnacht. De vuurwerkgewonden hadden vooral verwondingen aan het gezicht veroorzaakt door vuurpijlen. Er is één kind vervoerd met brandwonden aan de handen.

Tijdens de jaarwisseling zijn in meerdere plaatsen vernielingen gepleegd aan vooral prullenbakken, verkeersborden enabri's.

In Leiden wordt een winkel onder vuur genomen door vuurwerk en stenen. In een leegstaand pand in Rijnsburg werd rond 04.00 uur een uitslaande brand ontdekt. In Hillegom doofden brandweer en politie meerdere vreugdevuren. In Hillegom ontstond brand in een woning door vuurwerk dat tuinmeubels vlam liet vatten.

In Leiden was het op twee plaatsen onrustig. De Mobiele Eenheid werd ingezet om escalatie te voorkomen, rust en orde te herstellen en hulpverleners in staat te stellen veilig hun werk te kunnen doen. Er werd (zwaar)vuurwerk op ze afgeschoten. In Reeuwijk werd met stenen naar agenten gegooid.

De politie heeft 53 mensen aangehouden vanwege vernielingen, baldadigheden en het niet voldoen aan het noodbevel.

Rotterdam Rijnmond:

De brandweer moest 1.000 keer uitrukken, waarvan 50 keer voor brand in woningen, garages en fietsenhokken.

In Oudenhorn raakten 4 jongeren gewond toen een caravan in vlammen opging. Twee mensen zijn gewond geraakt bij een schietpartij in Rotterdam.

De RET heeft door vernielingen aan drank- en frisdrankautomaten in ieder geval een schade van een half miljoen euro. In Spijkenisse blies een vuurwerkbom de toegangsdeuren van de metro op. In Vlaardingen zijn door een flinke ontploffing in een brandstapel, mogelijk het gevolg van een chemische reactie, enkele tientallen ruiten van woningen in de omgeving gesneuveld. Op diverse plaatsen moesten vooral bushokjes het ontgelden.

Door vermoedelijk het afsteken van vuurwerk vatte een dependance van de basisscholen aan de Burgemeester Dommisseplein vlam. Het hoofdgebouw brandde volledig uit. Ook werden op diverse locaties vreugdevuren gestookt. In Ridderkerk brak ook brand uit in een school. In Hellevoetsluis brak brand uit in een woning vermoedelijk door vuurwerk. In Feijenoord moesten enkele woningen ontruimd worden bij een grote brand. In Schiedam deden zich 2 middelbranden voor bij een woning en in een winkelcentrum. Na middernacht werden op diverse ongeveer ruim vreugdevuren gestookt waarbij de Mobiele Eenheid in Ouddorp en Dirksland op moest treden.

De brandweer werd bekogeld met straattegels, flessen, vuurwerk en spiritus. In Rozenburg moest de ME ingezet worden tegen relschoppers die vuurwerk naar agenten gooiden.

Politiemensen van het district Feyenoord Ridderster hebben tijdens de jaarwisseling veertien mensen aangehouden,. Bij het feest dat op de Erasmusbrug was vond 1 arrestatie plaats wegens mishandeling. Een jongen uit Spijkenisse is aangehouden voor het intrappen van ramen van een metrostation.

De politie heeft 95 personen aangehouden voor onder andere vernieling, brandstichting, openbare dronkenschap, openlijke geweldpleging en belediging van agenten en het afsteken van vuurwerk.

Zuid Holland Zuid:

In totaal kwamen bij de Gemeenschappelijke Meldcentrale 789 telefonische meldingen binnen, 168 voor de brandweer, 46 voor de ambulancedienst, 575 meldingen waren bedoeld voor de politie. Het ging om 131 meldingen van brand(jes) in onder meer containers en afval-

bakken en om kleine vreugdevuren. In hetzelfde tijdsbestek meldde het publiek in totaal 59 vernielingen. Het overgrote merendeel hiervan is gerelateerd aan vuurwerk en betreft voornamelijk gebroken ruiten, vernielde prullenbakken, etc.

In Leerdam moest een gezin ontzet worden dat belaagd werd door tientallen relschoppers. De relschoppers keerden zich vervolgens tegen de politie en staken een politieauto in de brand. Een agent voelde zich zo bedreigd dat hij 3 waarschuwingsschoten loste. Op de Zuid-Hollandse eilanden heeft de ME drie keer moeten uitrukken en zijn 40 mensen aangehouden.

In district Hoeksche Waard werden vier mensen aangehouden: twee van hen in verband met een ontdekte hennepkwekerij en de overigen wegens het gooien van vuurwerk naar een agent en één wegens openbare dronkenschap. In het district Alblasserwaard en Vijfheerenlanden werden in totaal acht mensen aangehouden voor onder meer vernieling, mishandeling, openbare dronkenschap en openlijk geweld. In district Dordrecht en Zwijndrechtse Waard werden in totaal acht mensen, in leeftijd variërend van 14 tot 21 jaar aangehouden, voor baldadigheid, vernieling en belediging.

Zeeland:

In Vlissingen werden verkeersborden, telefooncellen, bushokjes, brievenbussen, afvalbakken, ruiten van woningen en auto's beschadigd. Een auto werd in de wijk Bossenburg op zijn kant gezet. In Zierikzee zijn afvalbakken opgeblazen, houten zitbankjes gesloopt, openbare toiletten vernield. Op oudejaarsdag rond 12.20 uur werd de net geïnstalleerde treinkaartjesautomaat bij het station Souburg vernield. En 's nachts werd het glazen dak van de nieuwe fietsenstalling opgeblazen met, vermoedelijk, een vuurwerkbom. In district Oosterscheldebekken zijn 7 personen aangehouden wegens het opblazen van vuilnisbakken, baldadigheid, het ingooien van ruiten en beschadigen van auto's. De brandweer had het druk met 250 meldingen van brand of ontploffingen. In Zierikzee is geprobeerd een elektriciteitskastje in brand te steken. In Vlissingen brandden twee panden uit. In Koudekerke werd een bushokje op het dorpsplein tot 4 maal toe in brand gestoken. In Bruinisse werd brand gesticht in complex De Vanger. Bij scholen in Souburg en Westerzicht en bij het buurtcentrum Aldegonde werd getracht brand te stichten en werden ruiten vernield. In Hansweert was er brand op een grasveld; in Goes waren autobanden aangestoken, in Hiekenszand brandde een schuurtje af; in Kloetinge en 's-Heer

Arendskerke gingen containers in de hens.

In Middelburg werden brandweerlieden met vuurwerk bekogeld. In Terneuzen zijn 5 personen aangehouden voor mishandeling van een portier.

De jaarwisseling is gepaard gegaan met in totaal 24 arrestaties. De helft van de arrestanten maakte zich schuldig aan vandalisme, geweld en het verstoren van de openbare orde.

Midden- en West Brabant:

In Bergen op Zoom is voor duizenden euro's aan straatmeubilair, glasbakken en verkeersborden gesneuveld. In Breda werd een ruit van een horecazaak vernield.

In Tilburg gingen 3 auto's en een motor in vlammen op. De brandweer moest 35 keer uitrukken. In Goirle zijn 2 lokalen van een basisschool door vuurwerk verwoest. In Roosendaal was sprake van 8 autobranden. In Oosterhout waren wat brandjes: 3 auto's, containers en autobanden. In Breda kreeg de brandweer er 70 meldingen te verwerken, waarvan de meeste betrekking hadden op eenvoudige brandjes. In Waalwijk kon een gehandicapte man dankzij de hulp van buurtbewoners uit zijn brandende huis gered worden. In Veen gingen vier auto's in vlammen op. Naast auto's ontvingen de hulpdiensten meldingen van brandende afvalcontainers en straatmeubilair.

In Bergen op Zoom werd brandweer bestookt met vuurwerk, waardoor assistentie door de politie moest worden verleend. In Alphen vond een vechtpartij plaats tussen 15 jongeren en 2 mannen die de groep aanspraken op het afsteken van vuurwerk. De politie heeft ingegrepen bij diverse opstootjes en dreigende escalaties.

In totaal zijn 24 aanhoudingen verricht

Brabant Noord:

Nieuwjaarsnacht heeft de brandweer een brand in een grote stapel afval moeten blussen in het Offenbachplantsoen (Drunen). Eerder deze avond had de brandweer al een gedeelte van dit vuur gedoofd. Enkele aanwezigen reagerden agressief en beledigden de aanwezige agenten. De politie heeft pepperspray moeten gebruiken om de situatie onder controle te krijgen. Een 25-jarige man uit Drunen en een 21-jarige vrouw uit Heusden zijn aangehouden. Zij zijn voor verhoor ingesloten.

Maandagavond rond 20.15 uur is schade ontstaan aan vier huizen aan de

Leliestraat (Beek en Donk). Dat gebeurde nadat een onbekende zwaar vuurwerk afstak. In Den Bosch werden de hulpdiensten lastiggevallen. De brandweer moest 54 keer uitrukken. In Mill ontstond een kleine brand bij een basisschool nadat een rookbom in een container was gegooid.

Limburg Noord:

In het begin van de avond kwamen er enkele tientallen meldingen binnen van brandjes in brievenbussen, containers enzovoorts. In Venray en Venlo werd een auto in brand gestoken. De auto's brandden volledig uit.

De politie heeft van oud op nieuw in de hele regio totaal 28 aanhoudingen verricht. De aanhoudingen vonden plaats in Roermond (12), Weert (1) en Venlo en Venray (15). De meeste aanhoudingen waren voor mishandelingen, vernielingen, baldadigheid, openlijke geweldpleging, rijden onder invloed en het beledigen van politieagenten.

Limburg Zuid:

Op de Markt in Maastricht raakte één persoon gewond toen vuurwerk in zijn gezicht ontplofte.

In de gehele regio zijn in totaal 25 personen aangehouden. Zij worden verdacht betrokken te zijn bij vechtpartijen, opstootjes, vernielingen en terzake openbare dronkenschap. In Maastricht werd iemand aangehouden die met een gasalarmpistool in de lucht schoot. In Sittard zijn 3 jongens aangehouden, omdat ze een lantaarnpaal in brand zouden hebben gestoken.

Flevoland:

Tijdens de oudejaarsnacht kreeg de politie 100 meldingen binnen. De Regionale Meldkamer Flevoland verwerkte meer dan 350 hulpverzoeken.

De oudejaarsnacht bracht opvallend veel vernielingen met zich mee. Veel jongeren die verspreid door Flevoland in de wijken rondtrokken, vernielden bushaltes, verkeerslichten, brievenbussen, fietsen en ook een aantal winkelruiten moesten het ontgelden. Tientallen prullenbakken, containers en ondergrondse afvalbakken werden in brand gestoken. Bij vijf brandincidenten in Almere en in Urk, assisteerde de politie de brandweer zodat deze zijn werk veilig kon doen.

In totaal werden 30 mensen gearresteerd in de leeftijd van 15 tot 33 jaar die

verdacht worden van betrokkenheid van bedreiging, mishandeling, openlijke geweldpleging, vernieling, belediging, rijden onder invloed en het niet voldoen aan bevel of vordering.

3.2 Een kwantitatief beeld

Schade

Het AD van 3 januari 2008 meldde dat vandalen en dronkemannen in de nieuwjaarsnacht ongemeen hard hadden huisgehouden en dat het Verbond van Verzekeraars schatte dit jaar elf miljoen euro kwijt te zijn aan schadeclaims (drie miljoen euro meer dan het jaar ervoor). Er zou voor tenminste vier miljoen euro schade zijn door brand aan en in auto's en tenminste zeven miljoen euro opstal- en inboedelschade veroorzaakt door vuurpijlen en vandalisme. Er waren dit jaar meer auto's volledig uitgebrand. Kort daarna bleek dat deze elf miljoen euro schade de "schaduw van een grove onderschatting" was (onder andere Trouw, 5 januari), want alleen de scholen leden al voor 25 miljoen euro schade. Tijdens oudejaarsnacht zijn 22 scholen afgebrand: een stijging van ruim 300% ten opzichte van vorig jaar. Een inventarisatie van het Reformatorisch Dagblad op 21 maart komt daarnaast nog eens met een extra schadebedrag aan gemeentelijke eigendommen van tenminste 10 miljoen euro². Wij hebben contact gezocht met verzekeraars om gedetailleerder inzicht te krijgen in schadecijfers. Het Verbond van Verzekeraars was bereid tot medewerking aan het onderzoek, maar konden de gevraagde cijfers nog niet leveren.

Gewonden

Volgens de stichting Consument en Veiligheid zijn tijdens de jaarwisseling in totaal 1.100 vuurwerkslachtoffers behandeld op een Spoedeisende Hulpafdeling (SEH) van een ziekenhuis³. Tijdens de jaarwisseling 2006-2007 waren dit nog 960 slachtoffers. Van de vuurwerkslachtoffers is 5 procent in het ziekenhuis opgenomen. In 2006-2007 lag dit percentage nog op 10 procent van het aantal slachtoffers. Het vuurwerkletsel bleek deze jaarwisseling minder ernstig. Naast de gewonden was er deze jaarwisseling door vuurwerk 1 dode te betreuren. Cijfers over gewonden als gevolg van vechtpartijen en openlijk geweld zijn niet bekend.

² Dit getal is gebaseerd op opgaven van 320 van in totaal 443 gemeenten

³ http://www.veiligheid.nl/csi/veiligheid.nsf/wwwVwContent/M_7042E4F76F9D1DEDC12573D70042C433

Illegaal aangeschaft professioneel vuurwerk bleek steeds vaker de oorzaak van ernstige ongevallen: bijna één op de vier slachtoffers had letsel opgelopen door illegaal vuurwerk en zelfgefabriceerde explosieven. Daarnaast viel op dat er op 31 december veel vuurwerkslachtoffers vielen vóór middernacht: namelijk een derde van het totaal.

Volgens de Stichting zijn het vooral nitraatbommen en vlinderbommen geweest, die slachtoffers maakten en veel overlast gaven. Meer dan 40 procent van de slachtoffers wist overigens niet of het letsel was veroorzaakt door consumentenvuurwerk of door illegaal vuurwerk, omdat bijna de helft van de slachtoffers geraakt was door vuurwerk dat door een ander was afgestoken. Siervuurwerk heeft deze jaarwisseling bij het afsteken minder slachtoffers gemaakt. De Stichting noemt het aandeel slachtoffers door knalvuurwerk (tenminste 45 procent) hoog en stelt dat de voorlichtingscampagne in combinatie met het beschikbaar stellen van afsteekhulpmiddelen door de vuurwerkbranche, hebben bijgedragen aan dit resultaat.

Volgens Consument en Veiligheid is er bij deze jaarwisseling minder controle geweest op het bezit en afsteken van illegaal vuurwerk. Particulieren zijn de afgelopen jaren nauwelijks gehinderd bij de aanschaf van nitraatbommen, vlinderbommen, Chinese rollen en lawinepijlen.

Het Openbaar Ministerie heeft een aantal jaren geleden erop aangedrongen om het consumentenvuurwerk krachtiger te maken. Justitie wil zo particulieren ontmoedigen zwaar professioneel vuurwerk illegaal aan te schaffen. Voor het OM is de nieuwe regeling, waarbij bepaalde typen consumentenvuurwerk meer kruit mogen bevatten, aanleiding geweest om minder tijd en energie te spenderen aan het opsporen van particulieren die illegaal vuurwerk in bezit hebben. Het OM heeft zich gericht op het opsporen van de (grote) handelaren van illegaal vuurwerk. Particulieren waren hierdoor in staat om bijna ongecontroleerd en massaal illegaal vuurwerk aan te schaffen. Consument en Veiligheid somt de gevolgen op: zware knallen en andere overlast, grote schade aan eigendommen van gemeenten en particulieren door illegale vuurwerkbommen en meer vuurwerkslachtoffers door illegaal verkregen professioneel vuurwerk.

Incidenten

Uit de door ons verzamelde cijfers blijkt opnieuw dat de politie rond de jaarwisseling veel meer meldingen te verwerken krijgt dan normaal: landelijk gezien ge-

middeld ruim 3 keer zoveel meldingen van vernieling, belediging, brandstichting, openlijke geweldpleging, bedreiging, overlast, drugs/ drank en burengericht op 31 december en 1 januari (Tabel 1). Daarbij moet nadrukkelijk rekening gehouden worden met registratie-effecten: rond de jaarwisseling gebeurt er zoveel dat lang niet alles bij de politie gemeld wordt. En van de meldingen die bij de politie terechtkomen wordt lang niet alles vastgelegd. Het valt echter ook weer niet uit te sluiten dat de versterkte aandacht voor de jaarwisselingsproblematiek in 2007 tot een completere registratie omtrent de jaarwisseling 2007-2008 heeft geleid.

Tabel 1. Gemiddeld aantal openbare orde gerelateerde meldingen (vernieling, belediging, brandstichting, openlijke geweldpleging, bedreiging, overlast, drugs/ drank en burengericht). Gemiddelde per regio per dag over 2007, en per dag rond jaarwisseling 2007-2008 op basis van gegevens van 24 regio's.

	Gem / dag 2007	30 dec 2007	31 dec 2007	1 jan 2008	2 jan 2008
Gemiddeld aantal meldingen/ regio	106	221	384	363	180
Verhogingsfactor		2,1	3,6	3,4	1,7

Waren de vergelijkbare cijfers in *Hoezo rustig?!* nog gebaseerd op 4 regio's, voor dit vervolgonderzoek beschikten we over cijfers uit alle regio's, behalve Flevoland. De trend tot toename is in alle regio's zichtbaar, maar niet in dezelfde mate.

Nadere analyse van de gegevens (Tabel 2) bevestigt en versterkt het beeld uit *Hoezo rustig?!* dat er vooral sprake is van verhoging van het aantal meldingen met betrekking tot:

- brandstichting: 9,3 maal zoveel meldingen op de dagen rond oud en nieuw, met op 31 december en 1 januari 17 respectievelijk 14 maal zoveel meldingen.
- overlast, in het bijzonder vuurwerkoverlast: 3,1 maal zoveel meldingen op de dagen rond oud en nieuw, met op 31 december 5,1 maal zoveel meldingen.
- Vernieling: 3,1 maal zoveel meldingen op de dagen rond oud en nieuw, met op 1 januari 4,8 zoveel meldingen.
- openlijk geweld: 2,8 keer zoveel meldingen op 1 januari.

Deze trend beschrijven we in *Hoezo rustig?! ook al voor eerdere jaren.*

Tabel 2 Toename van het aantal meldingen vernieling, overlast, brandstichting en openlijke geweldpleging rondom de jaarwisseling 2007-2008.

VERHOEGINGSFACTOR	30-12-2007	31-12-2007	1-1-2008	2-1-2008
Vernieling	1,3	3,1	4,8	3,4
Overlast	3,9	5,1	2,3	1,0
Brandstichting	3,6	17,0	14,2	2,7
Openbare geweldpleging	1,0	1,0	2,8	1,0

In absolute zin zijn er landelijk gezien rond de jaarwisseling de meeste meldingen m.b.t. vernieling (totaal 9246 meldingen) en overlast (10037, vooral vuurwerkoverlast), gevolgd door brandstichting (4507) en openlijk geweld (1317). Deze aantallen liggen hoger dan die vermeld in *Hoezo Rustig!?*, omdat we ons toen baseerden op gegevens van 20 regio's.

Zoals uit de tabellen blijkt concentreert de verhoging zich rond de jaarwisseling zelf, voor 12 uur op 31 december en na 12 uur op 1 januari (m.a.w. de paar uur rond de jaarwisseling), maar is er vooral op 30 december ook sprake van een verhoogd aantal meldingen. Vóór de jaarwisseling is er vooral sprake van overlast, direct rond de jaarwisseling vinden brandstichtingen plaats en na middernacht nemen openbare geweldpleging en vernieling sterk toe. Deze trend was ook duidelijk zichtbaar in eerdere jaren.

Zoals blijkt uit Tabel 3 zijn er grote verschillen tussen regio's⁴. De getallen m.b.t. brandstichting en overlast zijn onwaarschijnlijk laag voor de grote steden (korps 13, 15 en 17). We vermoeden dat vooral in de grote steden veel van dergelijke meldingen niet geregistreerd worden. Daarnaast valt opnieuw op dat de zuidelijke regio's verreweg het laagste aantal meldingen m.b.t. brandstichting hebben.

⁴ Voor een (beperkt) deel zijn verschillen in cijfers tussen regio's ook toe te schrijven aan verschillen in systemen die gebruikt worden in verschillende regio's

Enkele regio's scoren consistent bovengemiddeld over de hele linie, enkele andere consistent benedengemiddeld.

Tabel 3 Aantal meldingen jaarwisseling per regio per 10.000 inwoners rond de jaarwisselingen 2006-2007 en 2007-2008 (30 december – 2 januari). In iedere kolom zijn de hoogste en de laagste waarde vetgedrukt (gg: geen gegevens beschikbaar)

Korps	Vernieling 2006 / 7	2007 / 8	Overlast 2006 / 7	2007 / 8	Brandstich- ting 2006 / 7	2007 / 8	Geweld 2006 / 7	2007 / 8
1	3,8	8,3	4,2	6,7	7,3	9,0	0,4	0,8
2	gg	4,6	gg	2,7	gg	0,4	gg	0,7
3	5,7	4,6	4,0	5,7	4,8	4,6	0,9	0,7
4	gg	7,9	gg	9,5	gg	4,2	gg	0,9
5	4,0	4,7	3,8	5,6	2,1	1,3	0,6	0,6
6	5,0	6,9	5,6	5,8	2,1	2,8	0,8	0,5
7	5,1	6,3	6,2	7,3	2,2	4,3	0,7	0,7
8	6,6	8,0	5,9	8,1	4,4	4,5	0,8	0,8
9	6,1	7,5	4,5	8,1	2,4	3,1	0,8	0,8
10	4,3	5,2	7,6	9,7	2,2	3,6	1,0	0,7
11	4,4	4,2	4,8	8,2	2,8	3,0	0,6	0,9
12	gg	5,2	gg	6,9	gg	4,2	gg	0,7
13	2,6	2,6	0,7	1,6	0,3	0,4	1,1	1,2
14	6,5	5,7	6,0	8,6	6,0	6,3	0,8	1,3
15	8,3	6,9	0,1	4,0	1,1	4,8	0,9	1,1
16	8,6	9,2	8,1	9,9	4,1	3,3	1,1	1,1
17	5,4	5,9	4,9	4,0	0,8	0,9	1,9	1,6
18	6,5	6,5	6,0	10,6	4,0	3,6	1,2	1,0
19	5,0	6,6	7,8	10,5	4,1	5,0	0,6	0,6
20	gg	4,8	gg	3,9	gg	1,7	gg	0,0
21	5,2	5,3	4,0	6,5	1,2	1,2	0,7	0,7
22	4,2	4,5	5,6	6,6	0,8	1,4	0,8	0,9
23	3,5	3,8	6,8	7,3	1,3	1,5	0,9	0,7
24	2,8	3,3	5,5	4,9	1,0	0,4	0,7	0,9
25	gg	gg	gg	gg	gg	gg	gg	gg

Een opvallende bevinding uit *Hoezo Rustig?! was dat incidenten rond de jaarwisseling zo frequent optreden in kleinere dorpen, en wel vooral in dorpen in de zogenaamde "bible belt". Deze trend is ook nu weer duidelijk zichtbaar. In de media wordt ruim 2x zoveel melding gemaakt van incidenten in dergelijke dorpen (Tabel 4)⁵ Het verschil is statistisch significant (Chi-kwadraat test, $p < .01$).*

Tabel 4: Media-analyse incidenten (ongeacht type incident) jaarwisseling 2007-2008 per type gemeente (alleen gemeenten met minder dan 100.000 inwoners)

Gemeenten	N	Met incidenten	%
Platteland >5% CU/SGP	191	37	19%
Platteland <5% CU/SGP	227	18	8%

Het Reformatorisch Dagblad is - naar aanleiding van de bevindingen van *Hoezo Rustig?! - zelf op onderzoek uitgegaan en heeft alle gemeenten in Nederland gevraagd welke schade zij geleden hadden tijdens de jaarwisseling 2007-2008. Van alle 443 gemeenten in Nederland reageerden er 320 gemeenten: een respons van 72 procent. In totaal leden zij een schade van ruim 10 miljoen euro.⁶ Ook uit de door de krant verzamelde gegevens komt het beeld naar voren dat de vernielzucht zich concentreert in gemeenten die behoren tot de bible belt (de krant hanteerde daarbij een grens van 20% van de stemmers die op SGP of ChristenUnie stemt): per hoofd van de bevolking betaalt een inwoner van een gemeente met tenminste 20 procent SGP- en ChristenUnie-stemmers 1,17 euro om de schade te herstellen. Elders ligt dat bedrag op 0,92 euro.*

⁵ Als indicatie voor het al dan niet deel uitmaken van de bible belt het percentage stemmen gebruikt hebben dat in een gemeente is uitgebracht op CU en SGP bij de provinciale statenverkiezingen van 2007. We zijn vervolgens voor heel Nederland nagegaan (op grond van mediaberichten) in welke gemeenten jaarwisselingsincidenten (van welke aard dan ook) plaatsvinden. Vervolgens is onderscheid gemaakt tussen gemeenten waar meer dan 5% van de uitgebrachte stemmen op CU of SGP zijn uitgebracht en gemeenten waar minder stemmen op CU of SGP zijn uitgebracht

⁶ Reformatorisch Dagblad, 21 maart 2008. Zoals het Reformatorisch Dagblad aangeeft zijn in de berekening niet de schades aan schoolgebouwen –ook gemeentelijke eigendommen– verwerkt, omdat dit een vertekend beeld geeft. Bij schoolbranden gaat het meestal om relatief grote schadebedragen. Bovendien draaien in de meeste gevallen niet de inwoners van de gemeente, maar de verzekeraars op voor die kosten.

Tabel 5: Schade jaarwisseling 2007-2008 per inwoner per type gemeente (gegevens verzameld door Reformatorisch Dagblad)

Gemeenten	Schade/ inw
>20% CU/SGP	€ 1,17
<20% CU/SGP	€ 0,92

Tabel 6 is gebaseerd op politiegegevens en vergelijkt de laatste 4 jaarwisselingen met elkaar. Per incidenttype zijn het aantal meldingen van de 20 regio's waarvan we gegevens hadden voor de diverse jaren bij elkaar opgeteld. Tabel 6 geeft de geïndexeerde getallen (let wel, dit zijn dus geen incidentaantallen) voor de jaarwisselingen 2004-5, 2005-6, 2006-7 en 2007-8. Er lijkt zich een ontwikkeling af te tekenen waarbij het aantal incidenten toeneemt⁷. Wel is het nog steeds zo dat de verschillen van jaar-tot-jaar (aanzienlijk) kleiner zijn dan de verschillen tussen "jaarwisselingsdagen" en het normale gemiddelde (vergelijk tabel 2).

Tabel 6: Indexcijfers van door de politie geregistreerde incidenten op 30 en 31 december, 1 en 2 januari per incidenttype voor jaarwisselingen vanaf 2004-2005 (jaarwisseling 2004/5 is gesteld op 100).

	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008
Brandstichting	100	100	108	124
Openlijke geweldpleging	100	111	117	120
Overlast	100	84	89	111
Vernieling	100	117	138	154

Uit de cijfers die ons ter beschikking staan kan niet opgemaakt worden of de incidenten ernstiger worden: achter een melding van openlijke geweldpleging kan bijvoorbeeld een grootschalige knokpartij schuilgaan of een enkele klap.

Uit die cijfers kan ook niet opgemaakt worden of er sprake is van een echte

⁷ Deze toename van jaarwisseling tot jaarwisseling is groter dan de toename in aantallen geregistreerde gevallen door het jaar heen

toename of dat de toename in het aantal geregistreerde meldingen (mede) te wijten is aan het feit dat de vergrote aandacht voor de jaarwisselingsproblematiek heeft geleid tot meer aandacht voor registratie.

3.3 Kwalitatief: de typologie wordt herkend

De in totaal 159 aanwezigen op de drie verdiepingsbijeenkomsten en bij de vier workshops op de NIK- themadag "Geweld" bevestigen het kwalitatieve beeld zoals geschetst in *Hoezo Rustig?!*. We maakten een onderverdeling in drie typen verschijnselen:

1. een traditie van vuur, lawaai en alcohol met een problematiek die lijkt op uitgaansproblematiek
2. het gebruik maken van een gelegenheidsstructuur voor vernielingen en het beslechten van oude vetes
3. een doorgeslagen traditie waarbij alles moet kunnen in bepaalde volkswijken in steden en dorpen in de "bible belt"

Enkele punten worden benadrukt door de deelnemers:

- De rol die de mist speelde gedurende de jaarwisseling 2007-2008: veel vuurwerk werd vanwege de mist tot later bewaard, de mist maakte het makkelijker om anoniem en ongemerkt vernielingen te plegen en de mist leidde tot een verminderde mobiliteit, zowel bij burgers als hulpdiensten.
- De alles moet kunnen mentaliteit krijgt anarchistische trekjes, in die zin dat geweld een middel lijkt om de autonomie en daarmee de afstand tot de overheid te onderstrepen. Dit komt meer in het bijzonder tot uitdrukking in het uitdagen van de politie en in geweldgebruik tegen politie en brandweer.
- De rol van de ouders is op diverse plaatsen een punt van zorg. Ze zijn soms eerder een deel van het probleem dan dat ze bijdragen aan oplossingen (al gebeurt dat op tal van plaatsen gelukkig wel).

- De gelegenheid die de jaarwisseling bij uitstek biedt voor het beslechten van oude vetes. Achter geweld en brandstichting blijken geregeld slepende conflicten schuil te gaan.
- Het gebruik van zwaar en illegaal vuurwerk en het experimenteren met explosieven neemt toe. Er lijkt daarbij sprake van een steeds "professionelere" aanpak van inkoop, verwerking en distributie van materiaal (inclusief gebruik van websites).
- Een steeds vroegere start van jaarwisselingsproblematiek op oudejaarsdag. Geweld en aanhoudingen kunnen niet meer worden 'gepland' voor de uren na middernacht. Geweld en politie-interventies kunnen heel goed mogelijk zijn in de avond of vooravond. Dit vergt toch een wat ander mental frame van de hulpdiensten, die (zoals een respondent het formuleerde) als het ware gewend waren dat het pas druk (en soms riskant) werd nadat ze elkaar gelukkig nieuwjaar hadden kunnen wensen.
- Geweld tegen de politie en tegen ander hulpverleners blijft een item van het grootste belang, onder meer vanwege het gebruik van molotovcocktails. Op sommige plaatsen wordt een kat-en-muis spel gespeeld met de politie dat overduidelijk erop is gericht de politie uit de dagen. Op diverse plaatsen bestaat angst onder politiemensen om op te treden tijdens de jaarwisseling.
- Er is een sterk wisselend, van plaats tot plaats verschillend beeld als het er om gaat om de vraag of de jaarwisseling 2007-2008 heftiger of juist minder heftig is verlopen dan die van het jaar of de jaren ervoor. Op sommige plaatsen is de jaarwisseling "extreem goed" verlopen, zelfs vergeleken met een normale avond (bijvoorbeeld Zaanstreek-Waterland), maar op andere plaatsen is het ernstiger geworden: door een forse toename van het aantal vernielingen of vanwege min of meer schokkende gebeurtenissen (geweld tegen hulpdiensten, brandstichting in scholen).
- Op twee plaatsen (Amsterdam en Rotterdam) zijn massale nieuwjaarsfeesten georganiseerd, waardoor crowd management noodzakelijk wordt. Het vergt samenspel met particuliere beveiligers en met organisatoren van feesten.

- Het fenomeen autobranden (anders dan het stoken van sloopauto's, dus het in brand zetten van auto's van particulieren) lijkt toe te nemen.

Hoewel werd aangegeven dat, mede door *Hoezo Rustig?!*, er in de voorfase meer aandacht was bij media en bestuur voor de jaarwisselingsproblematiek liep de wijze waarop bestuurders zich manifesteerden nog sterk uiteen. Vooral de rol van de burgemeester loopt uiteen van prominent tot haast afzijdig. Op veel plaatsen speelde de beperkte capaciteit van hulpdiensten de overheid parten.

3.4 De media over de jaarwisseling 2007-2008

De media besteden elk jaar, in korte tijd, veel aandacht aan de jaarwisseling. Er wordt bericht over de preparatie, ervaringen in voorgaande jaren, (positieve) ontwikkelingen, misstanden en excessen.

Voor dit onderzoek hebben we vier maanden lang – van 1 december 2007 tot 1 april 2008 – de media gevolgd. We hebben daarbij de nadruk gelegd op geschreven media. We hebben alle landelijke en regionale dagbladen bestudeerd. Soms zijn lokale kranten meegenomen in de mediascan. Daarnaast is in de periode van 26 december 2007 tot en met 3 januari de berichtgeving van publieke en commerciële omroepen bestudeerd.

We bezien de mediaberichtgeving en we vergelijken de zwaartepunten daarin met de belangrijkste aandachtspunten die politie, brandweer en lokaal bestuur benoemen. Daarnaast schenken we aandacht aan de maatschappelijke rol die media invullen.

Dominant perspectief: veel aandacht, ook normatief

De media besteden vanaf eind november intensief aandacht aan de dynamiek rond de jaarwisseling. De media laat in november en begin december het lokaal bestuur uitgebreid aan het woord. Bestuurders gebruiken deze ruimte voor externe communicatie en voorlichting over de mogelijkheden, tolerantiegrenzen en eventuele aanpak van ordeverstoorers in hun gemeente. In die berichtgeving komt een aantal landelijke patronen naar voren. De meeste gemeenten zijn van plan om eventuele schade aan eigendommen te verhalen

op ordeverstoorers. De gemeenten nemen maatregelen om ordeverstoringen of vernielingen zoveel mogelijk te voorkomen. De maatregelen lopen uiteen: extra politie op straat, regulering van vreugdevuren, tijdelijk cameratoezicht, particuliere bewaking en (gesubsidieerde) feesten. De belangrijkste boodschap heeft echter niet zozeer betrekking op feitelijke beleidslijnen. Bestuurders maken duidelijk dat goedwillenden kunnen rekenen op ruimte en medewerking, maar dat kwaadwillenden weinig ruimte zullen krijgen en zo enigszins mogelijk zullen moeten boeten voor wangedrag. Er wordt in essentie een norm gesteld: de jaarwisseling behoort ordelijk te verlopen. Soms komt dit erop neer dat bestuurders wensen dat het net zo verloopt als het vorige jaar en soms is duidelijk dat verbetering noodzakelijk is. Uit de mediaberichten blijkt dat dit vaak ook persoonlijk wordt medegedeeld aan gekende of potentiële ordeverstoorers.

‘Bekende’ Rozenburgse relschoppers hebben van de politie een waarschuwing gekregen om geen streken uit te halen rond de jaarwisseling. De politie heeft dat gedaan op verzoek van burgemeester Wolf. Alle schade die wordt toegebracht aan eigendommen van anderen, wordt verhaald op de daders.’ (Algemeen Dagblad 20 december 2007)

Het moet nou maar eens gewoon leuk worden in Smallingerland tijdens de jaarwisseling, vindt burgemeester Middel. Om dat te bereiken, wordt de gemeente strenger én rekkelijker: vernielers krijgen lik-op-stuk, en de gemeente organiseert feesten in de dorpen en in de Lawei voor Drachtsters. De nieuwjaarsreceptie was tot nu toe te veel het domein van lobbyisten en hoogwaardigheidsbekleders vindt Middel. “Die zijn nog steeds welkom, maar we doen het vooral voor de gewone burger.” Om de veiligheid op straat te garanderen tijdens het jaarfeest in Smallingerland, zal vijftig man politie nadrukkelijk aanwezig zijn in Drachten en de buitendorpen, zei burgemeester Middel vanmorgen. Wie wat vernielt, moet betalen. Die praktijk werkt preventief, gelooft de burgemeester. „Twee jaar geleden vernielde jeugd een brug in Opeinde. Dat hebben de ouders moeten betalen. Een jaar werd in dat dorp bijna niets gesloopt.” (Friesch Dagblad, 10 december 2007)

Net na de jaarwisseling staat het verloop van de jaarwisseling centraal. Ondanks de voorzorgsmaatregelen worden in het hele land (aanzienlijke) vernielingen gemeld. De kranten quoten diverse bestuurders en hooggeplaatste politiefunctionarissen die de excessen van de nieuwjaarsnacht aan de kaak stellen. Er worden harde maatregelen gevraagd en foto's van relschoppers verschijnen op

tv, bij onder meer Opsporing Verzocht (AVRO). De discussie in de media verlegt en verengt zich echter binnen korte tijd, met enkele uitzonderingen, naar een politieke discussie over (de gevolgen van) zwaarder vuurwerk en strengere straffen voor reischoppers.

Slechts enkele krantenartikelen maken gewag van een 'rustige' jaarwisseling. Waar dit gebeurt laten burgers soms andere geluiden horen. In Kampen spreekt de politie over een relatief rustige jaarwisseling, maar bestempelen burgers dezelfde jaarwisseling als 'grimmig' (Nieuw Kamper Dagblad, 23 februari 2008).

Enkele krantenkoppen in januari 2008:

Noodkreet van politie over geweld (Brabants Dagblad, 3 januari)

Onrust tijdens jaarwisseling niet meer normaal (Trouw, 5 januari)

Onrust in Leerdam schokt burgemeester (Reformatorisch Dagblad, 5 januari)

Het wordt nooit meer rustig met oud en nieuw (Algemeen Dagblad, rivierenland, 5 januari)

Bestuurlijke preparatie en maatschappelijke discussie

Tientallen gemeenten zijn actief op zoek naar manieren om de jaarwisseling goed te laten verlopen. Hieronder verstaan ze, in brede bewoordingen, een jaarwisseling zonder geweldsincidenten, vernielingen en oncontroleerbare vreugdevuren, maar met ruimte voor een feestelijk begin van het nieuwe jaar. Via de media worden richtlijnen, grenzen en voorwaarden gecommuniceerd. Er wordt getracht om de bevolking mede verantwoordelijk te maken voor het verloop van de jaarwisseling. De bestuurlijke autoriteiten zoeken naar maatschappelijk draagvlak voor hun lijn. Daartoe maken ze onder meer gebruik van de media, al maakt dat deel van een bredere communicatiestrategie. Gemeenten die vooraf heel duidelijk de 'spelregels' van de jaarwisseling hebben gecommuniceerd zijn: Barneveld, Dordrecht, Den Haag, Hilversum, Leiden, Leusden, Nieuwerkerk aan den IJssel, Nijmegen, Rijnwoude, Rhenen, Rotterdam, Smallingerland (Drachten), Schiedam, Westland en Zaltbommel.

Lokale bestuurders nemen het voortouw in de media, maar ze stemmen de

inhoud en de rolverdeling klaarblijkelijk af met de politie. In het kielzog van het lokaal bestuur vertelt de politie namelijk hoe zij gestalte geeft aan de ordehandhaving. Er wordt onder meer aangekondigd dat de politie op straat toe zal zien op het verloop van de jaarwisselingen. Er wordt geregeld melding gemaakt van een stijging van de politie-inzet ten opzichte van vorig jaar. Enkele keren wordt niet medegedeeld dat er 'veel' of 'voldoende' politie op straat zal zijn, maar dat lokaal ingevoerde agenten dienst zullen doen. De politie maakt via de geschreven media ook bekend dat personen die zich bij vorige jaarwisselingen hebben misdragen thuis worden opgezocht door de politie. Van de huisbezoeken dient een preventieve werking uit te gaan. De politie communiceert zo dus ook persoonlijk de werkwijze, tolerantiegrenzen en daaraan verbonden sancties bij overtreding. In een aantal kleine dorpskernen brengt de politie, via de krant, anonieme lijnen om misdaad te melden onder de aandacht van de lokale bevolking.

De toon van de communicatie door lokale bestuurders en lokale politiechefs is preventief en heeft een waarschuwend karakter. Diverse hoge politiebazen – waaronder korpschefs in hoogsteigen persoon – stellen zich harder op: de grens is bereikt en het moet dus afgelopen zijn met geweld, vernielingen en (ander) gevaarzettend gedrag. Deze politiechefs nemen – bijna zonder uitzondering letterlijk in deze bewoordingen – afstand van de sfeer van 'alles moet kunnen' bij de jaarwisseling.

Dit alles resulteert in een berichtenstroom die aangeeft dat de jaarwisseling een urgente kwestie is en dat er vooruitgang geboekt moet worden bij de veiligheid rond dit bijzondere evenement. De berichtgeving geeft impliciet ook aan dat het in essentie een lokale aangelegenheid is (want lokale functionarissen domineren) en dat ordehandhaving voorop staat (want de politie domineert, inclusief bovenlokale politiebazen). De landelijke politiek spreekt zich vooral na afloop uit over de jaarwisseling.

Om vernielingen, relletjes en brandstichting te voorkomen, heeft de politie Zuid-Holland Zuid in de vijf dagen vóór oud en nieuw twee keer zoveel mensen op de been als andere jaren. Alle langdurige verloven zijn ingetrokken, zegt korpschef G. den Uyl.

Tijdens de jaarwisseling staat er een peloton van de Mobiele Eenheid paraat en lopen er agenten in burgerkleding rond op straat. Met alle gemeenten

in de regio zijn afspraken gemaakt dat de vernielers hun vernielingen betaalt. Den Uyl: „Wie sloopt, koopt.“

De korpschef wil het aantal vernielingen tot een minimum beperken. „Landelijk was de tendens dat oudejaarsnacht een relnacht aan het worden was. Daarvan hebben we gezegd: dat gaat niet gebeuren.“ (Algemeen Dagblad, 13 december 2007)

(...) Zo hebben 60 jongeren in Rotterdam-Noord en op Goeree-Overflakkee uit handen van de politie een waarschuwingsbrief gekregen zich te gedragen tijdens oud en nieuw. Het gaat om jonge overlastgevers die vorig jaar op oudejaarsavond vernielingen hebben gepleegd.

“Agenten hebben bij de jongeren thuis, veelal met de ouders erbij, de brief toegelicht. Daarin staat onder meer dat ze er vorig jaar misschien goed van af zijn gekomen met een verwijzing naar Bureau Halt, maar dat ze een strafblad krijgen als zij zich dit jaar weer misdragen.” (De Telegraaf, 27 december 2007)

Hoezo Rustig !? beschrijft opmerkelijk grote veiligheidsproblemen bij de jaarwisseling in de zogeheten ‘bible belt’. Enkele media formuleren juist voor kleine christelijke gemeenschappen als het ware de morele plicht om zich bij jaarwisselingen beter te gaan gedragen. Het betreft confessionele dagbladen, zoals Trouw, het Nederlands Dagblad en het Reformatorisch Dagblad. In artikelen en redactionele commentaren wordt een beroep gedaan op jongeren en ouderen om de jaarwisseling feestelijk of ordelijk te laten verlopen. De kranten weerleggen de bevindingen in *Hoezo Rustig !?* niet. Ze doen er verslag van en nemen stelling. Dit is belangrijk omdat de lezers van deze kranten deels veel hinder ondervinden van het wangedrag bij de jaarwisseling, maar zich hier voor een ander deel ook schuldig aan maken of hebben gemaakt. Deze kranten maken ook melding van maatschappelijke initiatieven die een ordelijk verloop in (christelijke) gemeenschappen stimuleren. Het gaat daarbij in het bijzonder om succesvolle jongerenketen (jeugdthons) in Genemuiden; het platform Nijkerkerveen; Stichting Katwijkse Activiteiten; een door de Oranjevereniging georganiseerd feest in Brakel en een door de politie georganiseerde campagne in Gorinchem en omgeving onder de naam “Doe ff normaal” die zich richt op jongeren én opvoeders.

Veel berichtgeving is feitelijk en ‘rustig’. Incidenteel is er sprake van een sensationele kop of artikel voorafgaand aan de jaarwisseling (bijvoorbeeld “Oudjaar wordt sloopfestijn”, AD 29 december 2007), dat kan worden gezien als een uitzondering op deze regel. Veel respondenten tonen zich bezorgd over het mogelijke effect van dit soort berichten. Ze vrezen dat het geweld uitlokt.

De jaarwisseling: mist, angst, zwaar vuurwerk & geweld

Na de jaarwisseling die wederom gepaard gaat met veel ongeregelheden en andere misstanden, berichten de media vooral over zwaarder vuurwerk, gewonden, geweld tegen hulpdiensten en vernielingen. De jaarwisseling wordt vergeleken met eerdere jaarwisselingen, maar wordt zelden als ‘rustig’ bestempeld.

Politici, bestuurders en politie spreken in de media hun ongenoegen uit over het verloop van de jaarwisseling. De media nemen dit over en nemen zelf ook stelling. Het geweld – vooral dat tegen hulpdiensten - wordt in sterke bewoordingen veroordeeld. Deze houding komt ook tot uitdrukking in opsporingsactiviteiten van de politie, deels in samenwerking met media of met behulp van multimedia. Zo wordt gebruik gemaakt van Opsporing Verzocht (AVRO) en verschijnen beelden van verdachten op internet (www.politie-rijnmond.nl). De opsporingsactiviteiten resulteren in aanhoudingen. Eind maart berichten landelijke en regionale kranten wekelijks over de (resultaten van) justitiële onderzoeken naar ordeverstoorders van de jaarwisseling.

In de dagen na de jaarwisseling wordt in de media een discussie gevoerd over zwaardere straffen voor verdachten en over de gevolgen van zwaarder vuurwerk. De media stimuleren dit. Burgers wordt gevraagd naar hun mening over deze kwesties. Op de websites van het Algemeen Dagblad en Trouw worden ‘polls’ gehouden. RTL Nieuws heeft TNS NIPO een enquête laten uitvoeren. Uit de enquête komt naar voren dat negen op de tien Nederlanders van mening is dat geweld tegen hulpdiensten zwaarder bestraft moet worden. Verder is 84% van de respondenten voor een meldingsplicht van geweldsplegers bij toekomstige jaarwisselingen. De Gelderlander houdt een soortgelijke enquête. De resultaten zijn vergelijkbaar.

Politiechefs kiezen voor wat we symbolisch of normstellend leiderschap noemen (zie hoofdstuk 6). Ze dringen, via de media, bij burgers aan op verantwoordelijk gedrag. Korpschef Stikvoort (Hollands Midden) doet bijvoorbeeld een oproep

aan bewoners “om te reageren op misstanden en om elkaar wat vaker te corrigeren”. Hij keert zich in het bijzonder tegen het geweld tegen hulpdiensten. Hij stelt dat de aanpak van de problemen bij de jaarwisseling niet alleen een taak oplevert voor de overheid, maar nog meer voor opvoeders, familieleden en burgers. Het Openbaar Ministerie geeft aan dat er tegen mensen die verdacht worden van geweld tegen hulpdiensten zware straffen zullen worden geëist.

“Het was de gebruikelijke onrust” (Burgemeester Wallage, Groningen)

“Op vier plekken zijn hulpverleners bedreigd. Er waren vernielingen en vechtpartijtjes” (Burgemeester Crone, Leeuwarden)

“Absurd dat we dit beeld bijna normaal gaan vinden” (Loco-burgemeester Janssen, Utrecht)

Schokkend, schandalig, onbegrijpelijk (Burgemeester Asselbergs, Schouwen-Duiveland)

Diverse burgemeesters laten zich in scherpe bewoordingen uit over de gebeurtenissen tijdens de jaarwisseling. Ook de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties veroordeelt het geweld. Het geweld neemt eerder toe dan af, zo concluderen autoriteiten.

De media zijn terughoudend in hun (redactionele) commentaren. Zij leggen zich toe op het presenteren van de verklaringen van autoriteiten.

De kranten besteden weinig aandacht aan het fenomeen zelf. Het valt vooral op dat weinig kranten – of mensen die in de krant aan het woord komen - zich afvragen wie verantwoordelijk zijn voor vernielingen en geweldsincidenten. Bijna automatisch wordt naar ‘jongeren’ gewezen. Hier wordt geregeld aan toegevoegd dat het relatief vaak autochtone daders betreft. De complexe discussie over de aard en achtergronden van de problematiek komt echter niet goed van de grond. Een uitzondering is de berichtgeving waaruit blijkt wat de bouwstenen zijn van de gelegenheidsstructuren.

De gelegenheidsstructuur rond de jaarwisseling blijft riant, zo volgt uit de mediaberichtgeving. Op diverse plaatsen wordt de ‘wetteloze’ situatie gebruikt om bestaande, langlopende vetes te beslechten. Winkeliers worden uitgezocht,

een politiebureau in Amsterdam wordt belaagd en mensen die eerder aangifte hebben gedaan vanwege overlast of tegen relschoppers worden thuis (ernstig) bedreigd of worden geconfronteerd met vernielingen van persoonlijke eigendommen. Diverse politiekorpsen spreken hun zorgen hierover uit. Veel kranten berichten over burgers en ondernemers die uit angst voor represailles weigeren aangifte te doen van vernielingen of geweldsincidenten.

In enkele kranten wordt de discussie over de jaarwisseling verbreed naar reguliere misstanden. Zo wordt bijvoorbeeld bericht over straten in Den Haag waar burgers wél zouden weten wie er (auto)branden hebben gesticht, maar dat ze dit niet durven te melden omdat de dagelijkse buurtterreur van enkele jonge daders angst inboezemt. De politie Haaglanden heeft dit signaal overigens opgepakt en heeft juist in dit soort straten veel werk gemaakt van de opsporing van de strafbare feiten die bij de jaarwisseling zijn gepleegd.

Tussen 1 en 6 januari 2008 berichten de kranten dagelijks intensief over de jaarwisseling. In de periode tot 1 februari verschijnen tientallen artikelen. Het betreft persberichten, interviews, opsporingsberichten en politieke berichtgeving. De aandacht voor de jaarwisseling lijkt ook in de media te zijn toegenomen.

De berichtgeving over de jaarwisseling loopt nog door. De laatste weken wordt de berichtgeving beheerst door berichten over aanhoudingen naar aanleiding van opgestarte justitiële onderzoeken.

Hoofdstuk 4

Daders in beeld

4.1 Inleiding: meer arrestanten dan op een gemiddelde dag

In dit hoofdstuk wordt antwoord gezocht op de vraag wie de daders zijn van jaarwisseling-gerelateerde misdrijven en overtredingen. Op basis van ingevulde profiellijsten wordt een beeld geschetst van de verdachten die worden aangehouden rondom de jaarwisseling. Alvorens we dit doen vergelijken we het aantal arrestanten rond de jaarwisseling met dat op een gemiddelde dag.

We kregen uit zestien korpsen gegevens over het aantal tussen 30 december 2007 en 2 januari 2008 aangehouden verdachten voor "jaarwisselinggerelateerde" feiten (vernieling, belediging, brandstichting, openlijke geweldpleging, bedreiging, overlast, drugs/drank en burengerucht). Gemiddeld is het aantal aangehouden verdachten voor deze feiten gedurende deze vier dagen 1.8 keer zo hoog als op een "normale", gemiddelde dag. Uit tabel 7 blijkt dat deze trend zichtbaar is in alle korpsen waar we gegevens van hebben (alhoewel in Amsterdam-Amstelland en Limburg-Zuid de verhoging gering is). Verreweg de meeste aanhoudingen hebben plaats op 1 januari: die dag worden er 3,3 zoveel verdachten aangehouden.

Tabel 7: Aantal aangehouden verdachten ten opzichte van een gemiddelde dag

Regio	30 dec 2007	31 dec 2007	1 jan 2008	2 jan 2008	Gemiddeld / dag 2007
Groningen	10	8	25	11	10
Drenthe	8	1	8	0	1
Ijsselland	10	4	13	5	5
Twente	12	1	14	5	5
Noord- en Oost-Gelderland	2	5	7	1	3
Gelderland-Zuid	9	4	20	2	5
Utrecht	32	22	34	4	11
Zaanstreek-Waterland	2	33	4	0	0
Amsterdam-Amstelland	30	20	64	13	30
Hollands Midden	18	14	43	4	10
Rotterdam-Rijnmond	57	25	118	21	28
Zuid Holland Zuid	17	14	15	14	6
Zeeland	4	2	29	0	4
Brabant Zuid-Oost	7	10	17	9	7
Limburg-Noord	4	1	8	3	1
Limburg-Zuid	5	6	9	2	5
	227	170	428	94	131

Tabel 8 relateert het aantal aanhoudingen aan het aantal inwoners Het valt daarbij op dat er in het korps Rotterdam-Rijnmond niet alleen in absolute zin veel aanhoudingen zijn verricht, maar ook in relatie tot het aantal inwoners, met bijna 1 arrestant per 100.000 inwoners op 1 januari.

Tabel 8: Aantal aanhoudingen per 100.000 inwoners

Regio	30_dec_2007	31_dec_2007	1_jan_2008	2_jan_2008	Gemiddeld/ dag 2007
Groningen	0,16	0,14	0,43	0,18	0,17
Drenthe	0,16	0,02	0,16	0,00	0,03
Ijsselland	0,20	0,08	0,26	0,10	0,12
Twente	0,21	0,02	0,24	0,09	0,11
Noord- en Oost-Gelderland	0,02	0,05	0,08	0,01	0,07
Gelderland-Zuid	0,18	0,08	0,39	0,04	0,12
Utrecht	0,30	0,20	0,29	0,04	0,09
Zaanstreek-Waterland	0,06	1,05	0,12	0,00	0,07
AmsterdamAmstelland	0,32	0,20	0,69	0,13	0,33
Hollands Midden	0,23	0,17	0,56	0,05	0,13
Rotterdam-Rijnmond	0,47	0,22	0,96	0,17	0,24
Zuid Holland Zuid	0,34	0,28	0,30	0,29	0,16
Zeeland	0,11	0,06	0,78	0,00	0,13
Brabant Zuid-Oost	0,09	0,14	0,22	0,12	0,09
Limburg-Noord	0,08	0,02	0,16	0,06	0,03
Limburg-Zuid	0,08	0,10	0,16	0,04	0,08

In overeenstemming met de incidentgegevens (zie Hoofdstuk 3) worden vooral vaker dan normaal verdachten aangehouden voor vernieling, overlast, openlijke geweldpleging en brandstichting. In absolute zin worden de meeste verdachten rond de jaarwisseling aangehouden voor openlijke geweldpleging en overlast.

Bij al deze gegevens dient bedacht te worden dat in de weken en zelfs maanden na de jaarwisseling nog grote aantallen verdachten voor jaarwisseling-gerelateerde feiten zijn aangehouden. Onderstaande mediaberichten bieden een selectie en geven tegelijkertijd aan dat na de jaarwisseling 2007-2008 er in diverse regio's sprake is geweest van een actief opsporings- en aanhoudings-beleid. Tabel 9 laat zien dat na de jaarwisseling tenminste 295 aanhoudingen verricht zijn voor jaarwisselinggerelateerde feiten. De gegevens van deze latere aanhoudingen zijn niet in onze analyses betrokken.

De politie heeft in de regio Den Haag sinds de jaarwisseling meer dan honderd aanhoudingen verricht in verband met misdrijven tijdens Oud en Nieuw. Het ging daarbij om brandstichting, vernieling, bedreiging en openlijk geweld. (NRC, 7 februari).

De politie heeft gisterochtend opnieuw drie verdachten uit Leerdam aangehouden omdat zij betrokken zouden zijn geweest bij de rellen tijdens de nieuwjaarsnacht in de Populierstraat in hun woonplaats. Het gaat om twee jongens van 17 jaar en een man van 21. Twee weken geleden werden ook al twee jongens, van 15 en 17 jaar, en een jongeman van 18 jaar opgepakt. Een groep jongeren gooide in de nieuwjaarsnacht rond drie uur de ruit in van een woning aan de Populierstraat. De situatie was zo ernstig dat de bewoners - de familie Van Haaften - die nacht elders werden ondergebracht. Vervolgens stak de groep een onopvallende politiewagen in brand waarvan het gehele interieur uitbrandde. Eén van de agenten voelde zich zo bedreigd dat hij drie waarschuwingsschoten loste om de tieners op afstand te houden. De ingegooide ruiten van de woning werden vervolgens door de Mobiele Eenheid dichtgetimmerd. In de buurt werd daarna nog enige tijd toezicht gehouden totdat het weer rustig was. De politie besloot die nacht geen aanhoudingen te verrichten omdat ze de zaak niet verder op de spits wilde drijven. Een team van tien rechercheurs boog zich over de zaak. Het onderzoek is overigens met deze nieuwe aanhoudingen nog niet afgerond (AD, 26 februari)

De Friese politie heeft meer dan 75 mensen opgepakt die worden verdacht van misdrijven tijdens de jaarwisseling. De politie opende een, naar eigen zeggen, klopjacht na de massale vernielingen, bedreigingen en andere onlusten tijdens oud en nieuw. Plaatsvervangend korpschef Sitalsing verwacht nog zeker 25 mensen op te pakken. (BN/de Stem, 28 februari)

De politie heeft zeventien Westervoortse jongeren opgespoord die in hun woonplaats zo'n honderd vernielingen hebben aangericht. Ze gooiden zelfs met molotovcocktails. De vernielingen begonnen vorig jaar november. De jongens, die merendeels bekend hebben, variëren in leeftijd van 14 tot 19 jaar. Op diverse plekken in Westervoort spoten ze graffiti en vernielden ze bushokjes en gebouwen. Ook werd met molotovcocktails tegen woningen aangegooid, waardoor kleine brandjes ontstonden. Rond de jaarwisseling werden veel vernielingen aangericht met vuurwerk aan onder meer bushokjes. Alleen al toen was de schade bijna 70.000 euro. De gemeente probeert de schade te verhalen op de daders, zegt burgemeester Jos Geukers, die ook met de jongeren en hun ouders in gesprek gaat om herhaling te voorkomen. Justitie bepaalt nu wat er met de jongens gebeurt. (de Gelderlander, 27 maart).

Tabel 9: Indicatief overzicht van opsporingsresultaten na 5 januari. 2008 Het overzicht is samengesteld op basis van mediaberichten en mededelingen van deelnemers aan verdiepingsbijeekkomsten. Ter informatie: Autobranden zijn vermogensdelicten, illegale vreugdevuren of stookauto's vallen onder vernieling/verstoring van de openbare orde.

Politieregio	Aantal aanhoudingen	Soort delict(en)	Status onderzoek
Friesland	75	Vermogensdelicten Geweld (tegen hulpdiensten) Vernieling/verstoring openbare orde	Afgerond
Amsterdam-Amstelland	> 16	Geweld Vernieling/verstoring openbare orde	Afgerond
Rotterdam-Rijnmond	> 40	Vermogensdelicten Vernieling/verstoring openbare orde	Lopend
Haaglanden	> 100	Vermogensdelicten Geweld (tegen hulpdiensten) Vernieling/verstoring openbare orde	Lopend
Utrecht	> 10	Vernieling/verstoring openbare orde	Onbekend
Gelderland-Midden	17	Geweld Vernieling/verstoring openbare orde	Lopend
Gelderland-Zuid	> 25	Geweld tegen hulpdiensten	Lopend
IJsselland	10	Vernieling/verstoring openbare orde	Onbekend
Zeeland	12	Vernieling/verstoring openbare orde	Afgerond
Totaal (ten minste)	295		

4.2 Verdachten: de profielen

Ten behoeve van dit onderzoek zijn alle 25 regionale politiekorpsen aangeschreven om medewerking te verlenen aan een verdachtenonderzoek voor de jaarwisseling. Per regio is gevraagd of er tenminste 25 profiellijsten van aangehouden verdachten ingevuld konden worden. Het betreft vanzelfsprekend aanhoudingen voor overtredingen die gerelateerd zijn aan de jaarwisseling. De profiellijsten zijn opgesteld op basis van aanhoudingen in de periode van 26 december 2007 tot en met 2 januari 2008 (en beslaat daarmee voorafgaand aan de jaarwisseling vier dagen meer dan de gegevens in tabel 7). De analyse is gebaseerd op informatie van veertien politiekorpsen, een respons van 56%⁸. Deze korpsen hebben gezamenlijk 325 profielen aangeleverd. Het aantal ontvangen profiellijsten loopt uiteen van 1 (Groningen) tot 88 (Rotterdam-Rijnmond). Om statistisch onjuiste of onverantwoorde uitkomsten te voorkomen is het maximale aantal lijsten per regio berekend via SPSS en vastgesteld op 31. De keuze van lijsten van regio's die meer dan 31 lijsten hebben aangeleverd is a-select gemaakt. We hebben uiteindelijk 253 lijsten benut ten behoeve van de profielanalyse. Tabel 10 presenteert de ontvangen en gebruikte profiellijsten.

⁸ De overige korpsen hebben voor 7 maart geen profiellijsten verzonden naar het onderzoeksteam. Alle korpsen zijn meerdere keren schriftelijk en telefonisch aangeschreven met het verzoek om profiellijsten aan te leveren.

Tabel 10: Aantal ontvangen en geanalyseerde verdachtenprofielen per korps

Korps	Aantal ontvangen lijsten ³	Geanalyseerde hoeveelheid
Groningen	1	1
IJsselland	15	15
Twente	26	26
Noord-Oost Gelderland	18	18
Gelderland-Zuid	25	25
Kennemerland	17	17
Utrecht	44	31
Zaanstreek-Waterland	2	2
Gooi- en Vechtstreek	9	9
Hollands-Midden	33	31
Rotterdam-Rijnmond	88	31
Zeeland	7	7
Brabant Zuid-Oost	25	25
Limburg-Zuid	15	15
Totaal	325	253

De profiellijsten zijn niet ingevuld door de politieambtenaar die de verdachte gehoord heeft, maar in vrijwel alle gevallen op basis van het proces verbaal door een andere politieambtenaar van het betreffende korps. Niet alle profiellijsten zijn volledig ingevuld. Op basis daarvan kan en mag geen waardeoordeel worden gegeven over de kwaliteit van individuele verhoren of verslaglegging. Een niet ingevuld onderdeel van de profiellijst geeft geen inzicht in de dynamiek van een verhoor, in die zin dat 'niet ingevuld' niet automatisch betekent dat iets niet is gevraagd. Ook kan bij heterdaad in geval van een relatief lichte overtreding besloten worden tot een kort verhoor.

4.3 Persoonsgegevens: veel autochtone jongvolwassen mannen

Nagenoeg alle verdachten zijn mannen (95,6%, n=239). Er zijn 11 vrouwelijke verdachten (4,4%). Van drie verdachten is het geslacht niet bekend.

Meer dan driekwart van de verdachten is jonger dan 26 jaar (Tabel 11). Op het moment van aanhouding zijn 91 personen jonger dan 18 jaar (35,9%). Ruim veertig procent van de verdachten bevindt zich in de leeftijdscategorie van 18 tot en met 25 jaar. Het aantal verdachten ouder dan 45 jaar bedraagt vier (1,6%). Het gaat om een man van 49, een man van 51 en twee vrouwen van 57.

Tabel 11: Leeftijd verdachten

Leeftijdsklasse	Aantal verdachten	Percentage
12 jaar en jonger	12	5%
13 t/m 17 jaar	79	31%
18 t/m 25 jaar	105	41%
26 t/m 35 jaar	32	13%
36 t/m 45 jaar	21	8%
46 t/m 55 jaar	2	1%
56 t/m 64 jaar	2	1%
Totaal	253	100%

Tweederde deel van de verdachten waarvan de woonsituatie bekend is, wonen bij hun ouders thuis, de rest woont zelfstandig. Van 53 personen is de woonsituatie onbekend. Van de verdachten van 25 jaar of jonger woont 81% bij de ouders thuis.

Van 151 verdachten is bekend of zij wel of geen kinderen hebben. Voor 95% van hen is dat niet het geval. Precies 7 verdachten hebben wel kinderen. Het gaat om verdachten in de leeftijdscategorieën: 18 t/m 25 jaar (1), 26 t/m 35 jaar (3) en 36 t/m 45 jaar (3).

Autochtone verdachten

Van 241 verdachten is de etniciteit bekend (tabel 12). Volgens de gebruikelijke definities is ruim driekwart van de verdachten *autochtoon*, 3 % *westers allochtoon* en 18% *niet-westers allochtoon*.

Tabel 12: Etniciteit verdachten

Etniciteit	Aantal verdachten	Percentage	Verwacht op grond van verdeling Nederlandse bevolking (gecorrigeerd voor leeftijd)
Autochtoon	190	79%	77%
Westers allochtoon	8	3%	8%
Niet-westers allochtoon	43	18%	15%
Totaal	250	100%	100%

Dit komt vrijwel overeen met wat - gezien de leeftjidsverdeling van de verdachten - te verwachten zou zijn op grond van de samenstelling van de Nederlandse bevolking (alleen het aantal westerse allochtonen dat als verdachte wordt geregistreerd is lager dan hun aandeel in de Nederlandse bevolking).⁹

Werk en scholing

Het aantal verdachten dat behoort tot de beroepsbevolking (15-65 jaar) bedraagt 89%, de overige 11% (27) verdachten zijn jonger dan 15 jaar. Van 100 verdachten die behoren tot de beroepsbevolking kan worden vastgesteld of zij werkzaam of werkloos zijn. De meeste van deze verdachten zijn werkzaam (66%). Ruim een derde van de verdachten is werkloos (34%). Wanneer deze aantallen worden vergeleken met landelijk cijfers blijkt dat het aandeel werklozen ruim zeven keer hoger is dan het landelijk gemiddelde van 4,5% werklozen.¹⁰

⁹ Definitie: Allochtoon met als herkomstgroepering een van de landen in Afrika, Latijns-Amerika en Azië (exclusief Indonesië en Japan) of Turkije. Op grond van hun sociaal-economische en sociaal-culturele positie worden allochtonen uit Indonesië en Japan tot de westerse allochtonen gerekend. Het gaat vooral om mensen die in het voormalig Nederlands-Indië zijn geboren en werknemers van Japanse bedrijven met hun gezin. (bron: CBS)

¹⁰ Bron: CBS statline

Van slechts 48 verdachten weten we wat de laatste genoten opleiding is. Het gaat om verdachten met een VMBO (14), MBO (9) of HAVO (8) achtergrond. Hogere opleidingsniveaus zijn minder vaak geregistreerd: VWO (2), HBO (6) en Universitair (1). Bij acht verdachten is sprake van een beroepsopleiding.

Financieel 'gezond'

Van 39 verdachten zijn de maandelijkse inkomsten bekend. Vaak betreft het dan een inkomen op basis van een full-time aanstelling (n=23). Het inkomen varieert tussen € 650,- (17 jarige installatiemonteur) en € 4400,- (stratenmaker). De overige 16 verdachten waarvan de inkomsten bekend zijn, hebben een bijbaan. Het bedrag dat wordt verdiend middels een bijbaan loopt uiteen van € 25,- (type werk onbekend) tot € 700,- (medewerker in een schouwburg).

Van een meerderheid van de verdachten is niet bekend of zij schulden hebben. Het aantal verdachten dat verklaart geen schulden te hebben (n=50) is bijna vijf keer zo groot als het aantal verdachten dat aangeeft wel schulden te hebben (n=11). De schuldbedragen lopen uiteen van € 900,- tot € 20.000,-.

Van de meeste verdachten is het niet bekend of zij een uitkering genieten (65,6%, n=166). Uit de analyse van de verdachten waarbij dit wel bekend is blijkt dat de meeste verdachten geen uitkering genieten (87%, n=73) en 13% wel (n=11). Het gaat daarbij om uitkeringsbedragen variërend van € 250,- tot € 866,-. Het gemiddelde uitkeringsbedrag bedraagt € 640,-. Het aantal verdachten met een uitkering wijkt niet substantieel af van het landelijk gemiddelde. Volgens het CBS ontving 10% van de totale beroepsbevolking een uitkering.

4.4 Antecedenten: veel prille recidivisten

Van bijna 95% van de verdachten is bekend of zij antecedenten hebben. Iets meer dan de helft (56%) van deze verdachten is eerder veroordeeld. Van 130 van de 136 verdachten met antecedenten is het aantal antecedenten precies bekend (tabel 13). Bijna 20% van de verdachten heeft één antecedent (18,5%). De zogeheten meerplegers vormen de grootste groep (39%), terwijl bijna twintig procent van de verdachten tussen de zes en tien antecedenten heeft. Bijna een kwart van de verdachten met antecedenten is een veelpleger, met als uitschieter een verdachte met 138 antecedenten.

Tabel 13: Antecedenten verdachten jaarwisseling

Aantal antecedenten	Categorie	Aantal verdachten	Percentage
1	First offender	24	19%
2- 5	Meerpleger	51	39%
6 – 10	Meer-/veelpleger	24	19%
Meer dan 11	Veelpleger	31	24%

Een meerderheid van de verdachten heeft in de afgelopen vijf jaar (dus na 2002) hun eerste delict gepleegd (62%). Een derde deel van de recidivisten heeft zijn of haar eerste delict gepleegd vijf tot tien jaar geleden gepleegd (33%). Een klein aantal verdachten (6%) is meer dan tien jaar geleden voor het eerst veroordeeld.

Veel geweldsantecedenten

Van de meerderheid van de verdachten met antecedenten (130) is bekend wat voor soort vergrijp hun eerste antecedent betrof. Bij 29% betreft het een geweldsdelict. Bijna één vijfde deel van de recidivisten is voor het eerst aangehouden inzake een vermogensmisdrijf (19%), 15% is voor het eerst aangehouden vanwege vernieling, 9% op grond van de wegenverkeerswet. Andere categorieën die we aantreffen zijn onder meer: openbaar gezag (9), hinderlijk gedrag (8) en wapenbezit (3).

Een meerderheid van de verdachten met antecedenten heeft zijn of haar eerste delict gepleegd als minderjarige (56%). Ruim één derde van de verdachten was bij het eerste delict 18 jaar of ouder (34%). Van 13 verdachten is de leeftijd bij het eerste delict onbekend.

Meer dan de helft van de verdachten heeft antecedenten op het gebied van geweld

Het aantal verdachten met meerdere antecedenten (106) bedraagt 82% van het totale aantal recidivisten. Er is bij deze groep verdachten gekeken aan welke delicten zij zich schuldig hebben gemaakt. Bijna tweederde van deze verdachten blijkt in het verleden onder meer veroordeeld te zijn voor geweldsdelicten (tabel 14). Nagenoeg de helft van de verdachten pleegde eerder vermogensmis-

drijven en bijna een kwart is ooit veroordeeld voor vernieling.

Een vijfde deel van de verdachten is in het verleden onder meer veroordeeld voor het overtreden van de wegenverkeerswet. Een iets lager aantal verdachten heeft zich in het verleden onder andere schuldig gemaakt aan misdrijven tegen het openbaar gezag.

Slechts drie verdachten zijn eerder veroordeeld in verband met vuurwerk en slechts twee verdachten wegens brandstichting.

Tabel 14: Antecedenten van verdachten per delictsoort

Categorie	Aantal verdachten	Percentage
Geweldsdelicten	67	63%
Vermogensdelicten	51	48%
Vernieling	26	24%
Wegenverkeerswet	22	21%
Openbaar gezag	20	19%
Hinderlijk gedrag	15	14%
APV overtreding	9	9%
Drugsbezit	8	8%
Drugshandel	8	8%
Zedenmisdrijven	5	5%
Wapenbezit	4	4%
Vuurwerk	3	3%
Wapengebruik	2	2%
Anders ⁴	24	23%

Op basis van de verzamelde informatie maken we een onderscheid tussen 'generalisten' en 'specialisten'.¹¹ Een meerderheid van de verdachten met meerdere antecedenten kan bestempeld worden als generalist (69%). De overige verdachten zijn 'specialist'. Precies 20 personen leggen zich speciaal toe op 'geweldsdelicten'. Negen van hen zijn niet alleen gespecialiseerd in geweldsdelicten, maar ook in een andere categorie delicten: vermogen (7), openbaar gezag (1), wegenverkeerswet (1).

¹¹ Een verdachte is een specialist als hij/zij minimaal 3 keer zoveel antecedenten heeft voor één (of twee) incident(en) van een bepaald categorie als van de overige categorieën.

Vijftien verdachten waren gespecialiseerd in vermogensdelicten. Net als bij de specialisatie 'geweld' ging het bij ongeveer de helft van deze gevallen (8) om een combinatie van 'vermogensspecialisatie' met andere delicten: geweld (7) en drugs (1).

Ten slotte troffen we vijf verdachten aan die respectievelijk specialist zijn wat betreft APV, drank, hinderlijk gedrag, vernieling en wapenbezit in combinatie met drugshandel.

4.5 De misdrijven

De aanleiding tot aanhouding

Er zijn uiteenlopende aanleidingen om tot aanhouding van verdachten over te gaan. Van nagenoeg alle verdachten is de aanleiding bekend (N= 251). In ruim een derde van de gevallen is de verdachte aangehouden voor openlijke geweldpleging (38%). In totaal 20 van deze verdachten (8%) zijn opgepakt voor geweldpleging tegen medewerkers van hulpdiensten. Op de tweede plaats komen verdachten die zijn aangehouden in verband met vuurwerk (15%). Op de derde plaats staan verdachten die zijn aangehouden inzake vandalisme (15%). De overige gronden om tot aanhouding over te gaan zijn: vernieling (8%), baldadigheid (6%), brandstichting (5%), belediging (4%), rijden onder invloed (2%) en openbare dronkenschap (1%)

Veel arrestaties voor geweld tegen de politie

Uit de profielanalyse blijkt dat in 36 gevallen (14%) sprake is van agressie richting hulpdiensten en in meer dan de helft van deze gevallen was geweld tegen hulpdiensten de belangrijkste reden om arrestanten te maken (n=20). De agressie richtte zich bij 35 van deze 36 zaken tegen de politie. Bij twee zaken was het geweld tegen politie én brandweer gericht. Bij slechts één zaak betrof het geweld dat louter tegen de brandweer was gericht. We tekenen hierbij wel aan dat de politie per definitie aanwezig is als er geweld tegen politie wordt gepleegd en dat dat niet altijd het geval hoeft te zijn als geweld tegen andere hulpverleners wordt gebruikt. Op basis van deze gegevens kan dus niet worden geconcludeerd dat geweld tegen hulpdiensten tijdens de jaarwisseling zich vooral richt tegen de politie.

Bijna de helft 'onder invloed'

In bijna de helft van de geregistreerde gevallen was aangegeven dat de verdachte ten tijde van het delict onder invloed was van alcohol c.q. verdovende middelen (48%). In vrijwel alle gevallen ging het daarbij om alcohol, van negen personen is bekend dat ze ook onder invloed waren van (soft- of hard)drugs.

Vernieling

Er werd in totaal 99 keer melding gemaakt van vernielingen. Het betreft zowel hoofddaders als medeplegers (39%). De top vijf van de objecten die het meest zijn vernield door de onderzochte verdachten staan in de tabel 15. Er zijn door de aangehouden verdachten 21 personenauto's vernield.

Tabel 15: Top 5 vernielingen door aangehouden verdachten

Nr	Vernieling	N	%
1.	Personenauto's	21	21%
2.	Raam	18	18%
3.	Straatmeubilair	12	12%
4.	Woning	6	6%
5.	Abri's	5	5%

Verboden goederen

Van alle aangehouden verdachten hadden 58 personen verboden goederen bij zich bij hun aanhouding (23%). Het betrof veelal vuurwerk (n=43). In elf gevallen betrof het wapens of munitie: steekwapens (4), vuurwapens (2), stootwapens (2), vuurwerkpistolen (2), een alarmpistool (1), een slagwapen (1) en munitie (1). Bij drie verdachten werd drugs aangetroffen. Er werden ook een vloeistof en haarlakkbussen aangetroffen.

Pleegplaats: bekend terrein

In 96% van de gevallen is de pleegplaats van het delict geregistreerd (n=243). Bij 64% van deze zaken is de overtreding in de woonplaats of directe leefomgeving van de verdachte begaan. Het gaat voornamelijk om incidenten in de 'eigen' buurt (44% van het totaal) en in minder mate om incidenten in overige buurten binnen de 'eigen' gemeente (20% van het totaal). Ongeveer tien procent van alle incidenten wordt begaan in uitgaansgelegenheden in de eigen

gemeente. Een kwart van de in de profielanalyse geregistreerde overtredingen (26%) wordt gepleegd buiten de buurt of gemeente waar de verdachte woont, deels (in 20 van de 63 gevallen) in uitgaansgelegenheden in andere gemeenten.

Meerderheid van de verdachten bekent schuld

De meeste verdachten bekennen schuldig te zijn aan het ten laste gelegde feit (58%). Ruim een kwart van de verdachten ontkent (28%, n=70). In 14% van de gevallen is het onbekend of een verdachte schuld heeft bekend.

Afhandeling

Van 40% van de verdachten is de afhandeling van de zaak bekend¹². De grootste groep verdachten is doorverwezen naar Halt (28%) of in verzekering gesteld (22%). Zes personen (6%) zijn met een dagvaarding naar huis gestuurd, nog eens zes personen (6%) hebben een boete gekregen. Van drie opgelegde boetes is het bedrag bekend: € 170,-, € 208,- en € 240,-.

4.6 Conclusie

Verreweg de meeste verdachten zijn jongvolwassen, autochtone mannen. De meeste verdachten wonen nog in hun ouderlijk huis en hebben geen kinderen. Meer dan de helft van de verdachten heeft een baan, al betreft het in een vijfde van de gevallen een bijbaan. De verdachten zijn veelal laaggeschoold. Er is weinig bekend over de financiële situatie van de verdachten. Op basis van de profiellijsten van de verdachten waarbij deze gegevens wel zijn ingevuld kan opgemaakt worden dat de meeste verdachten geen financiële problemen hebben.

De meeste aanhoudingen tijdens de jaarwisseling zijn verricht na geweldsincidenten of vernieling c.q. vandalisme. Uit de analyse blijkt dat 14 procent van de aangehouden verdachten geweld had gebruikt tegen hulpdiensten, vooral de politie.

Bijna de helft van de verdachten verkeerde tijdens het begaan van het delict

¹² Ten tijde van het invullen van de profiellijsten was in een onbekend aantal gevallen de juridische afhandeling van een verdachte nog niet gecompleteerd. De afhandeling kan dan niet worden opgegeven en het veld blijft open. Het is op basis van deze kennis incorrect om te concluderen dat 60% van de verdachten vrijuit gaat zonder enige vorm van boetedoening. De afhandeling moet simpelweg nog plaatsvinden.

onder invloed van (verdovende) middelen. Het ging voornamelijk om alcohol, al dan niet in combinatie met (soft- en/of hard)drugs. In veertig procent van de gevallen werden één of meerdere objecten door de verdachte vernield, waarbij vooral personenauto's het doelwit waren. Ruim een vijfde van de verdachten had verboden goederen bij zich ten tijde van de aanhouding. Het ging voornamelijk om vuurwerk, maar er werden ook wapens, munitie en drugs aangetroffen.

De meeste verdachten pleegden het delict in hun eigen woonplaats en bekend hun daad.

Veelal werden de verdachten doorverwezen naar Halt of in verzekering gesteld.

Meer dan de helft van de verdachten is recidivist en heeft meer dan één antecedent op zijn naam staan. Ongeveer een derde van de verdachten heeft een geweldsdelict als eerste antecedent, meer dan de helft van de verdachten heeft eerder geweldsdelicten begaan. De meeste verdachten met antecedenten zijn te bestempelen als 'generalist' en plegen dus uiteenlopende delicten. De verdachten die zich – als 'specialist' – toeleggen op één of twee delicten, zijn veelal meerdere malen veroordeeld voor geweld- en/of vermogensdelicten.

Hoofdstuk 5

Casusonderzoek: een jaar later

5.1 Inleiding

In *Hoezo Rustig?!* wordt (in de hoofdstukken 4 tot en met 7) gedetailleerd de aanpak en het verloop van de jaarwisselingen in zeven gemeenten beschreven en geanalyseerd. De casus waren mede op basis van een media-analyse geselecteerd aan de hand van de volgende criteria:

- o Geografische spreiding
- o Spreiding over grote stad en kleine gemeenten
- o Verschillende type incidenten, gebeurtenissen en veiligheidsproblemen
- o Plaatsen waar gedurende meerdere jaarwisselingen iets aan de hand is geweest
- o Niet alleen casus met veel problemen, maar ook voorbeelden waar vooruitgang is geboekt

Informatie over het verloop van de jaarwisseling 2007-2008 in de zeven casusgemeenten levert een bijdrage aan het beantwoorden van de volgende onderzoeksvragen

- Welke beleidsmatige keuzes worden gemaakt en welke afwegingen spelen daarbij een rol?
- In hoeverre is er sprake van een daadwerkelijke integrale aanpak?
- In hoeverre is er sprake van een lokale en in hoeverre van een regionale aanpak?
- Welke afwegingen en keuzes spelen een rol bij de inzet van politie?
- Wat zijn de effecten van de genomen maatregelen en welke (elementen van) werkwijzen zijn als "goed" te betitelen in de zin dat ze bijdragen aan een veilig en ordelijk verloop van de jaarwisseling?

Voor het vervolgonderzoek zijn we, op basis van interviews en beschikbare documentatie, nagegaan hoe de jaarwisseling 2007-2008 in deze zeven gemeenten is verlopen. Het gaat daarbij om een beknopt overzicht, en dus niet om een uitgebreide analyse. We geven per gemeente achtereenvolgens een korte terugblik en we besteden aandacht aan de voorbereidingen op de jaarwisseling 2007-2008. Vervolgens schetsen we steeds het verloop van de jaarwisseling en besteden we, ten slotte, aandacht aan de nafase. We hebben in elke gemeente interviews afgenomen, behalve in Schiedam omdat bestuur en politie geen interview toestonden. We hebben ons gebaseerd op mediaberichten en op een evaluatie die we op het allerlaatste moment hebben ontvangen.

5.2 Schiedam: op dezelfde voet verder

Een korte terugblik

Autochtone Schiedammers hebben een traditie opgebouwd wat de jaarwisselingen betreft. In de ogen van bewoners zijn die jaarwisselingen in ongeveer dertig jaar tijd veel rustiger en ordelijker geworden dan ze waren. De kerstbomenstrijd, die woedt in aanloop naar de avond van de jaarwisseling, is veel minder heftig geworden. In de periode van 2000 tot 2004 wordt het stoken op die avond zelf van lieverlee gereguleerd. Hoewel niet alles vlekkeloos verloopt, zijn bewoners en politie in essentie tevreden met de gang van zaken. Sterker, er lijkt een basis te zijn om verdere verbeteringen door te voeren. De jaarwisseling 2005-2006 lijkt op voorhand niet erg riskant te worden. Dat wordt deze jaarwisseling uiteindelijk wél, door toedoen van een eenzijdige en strenge bestuurlijke lijn: het bestuur kiest voor een nuloptie. Die bestuurlijke lijn zet kwaad bloed bij burgers en leidt tot onrust, incidenten en aanhoudingen. De politie komt in een lastig parket: ze is het oneens met het bestuur, maar ze ziet zich genoodzaakt om toch uitvoering te geven aan het bestuurlijke beleid. De toenmalige burgemeester is niet gevoelig voor dwingende politieadviezen om het stoken niet te verbieden, maar te reguleren. Zodra burgers op straat amok maken en op het stadhuis komen om de situatie te bespreken, geeft het bestuur wel toe. De betrokkenen trekken in de loop van 2006 zelf de conclusie dat de jaarwisseling 2005-2006 een schoolvoorbeeld is van hoe het bestuurlijk gezien niet moet. Ze maken een bedachtzame ommezwaai. Dit wordt vergemakkelijkt doordat er op 1 september een nieuwe burgemeester aantreedt. Bewoners zijn ook genegen met de gemeente mee te werken, want een jaarwisseling zoals 2005-2006 willen zij ook niet meer meemaken. In samenspel tussen bestuur, partners en bewoners worden er afspraken gemaakt en nageleefd over gereguleerde vreugdevuren op enkele stooklocaties. De burgemeester vervult hierbij een trekkersrol. De jaarwisseling 2006-2007 verloopt voorspoedig.

De aanloop

In september 2007 starten de voorbereidingen op de jaarwisseling. De burgemeester en de districtschef zien deze jaarwisseling met vertrouwen tegemoet. Ze baseren zich op de goede ervaringen een jaar eerder. Ze kiezen voor dezelfde aanpak. Die bestaat eruit dat een aantal bewoners een ontheffingvergunning kan aanvragen voor het stoken van kerstbomen. De ontheffinghouders dienen van onbesproken gedrag te zijn. Ze zijn het aanspreekpunt voor gemeente, politie, brandweer en de buurtgenoten. Ze moeten toezien op een

ordelijk verloop van het verzamelen en stoken van de bomen. Bij problemen grijpt de politie in. Elke wijk - Noord, Zuid, Oost en West – krijgt één stookontheffing. Uiteindelijk komen er voor twee van de vier wijken aanvragen binnen: West en Zuid. In de week voor de jaarwisseling wordt een actie gehouden waarbij iedereen, die op vrijdag 28 of zaterdag 29 december één of meerdere kerstbomen inlevert, één lot krijgt. De stooklocaties zijn verzamelplaatsen. Bij een loterij kan een I-Pod worden gewonnen. Er worden in totaal 524 loten uitgedeeld.

Het verloop

Al vanaf november kampt Schiedam met vuurwerkgerelateerde vernielingen. In november en december lopen de kosten vanwege vuurwerkschade op tot ongeveer 100.000 euro. Er worden in totaal ruim 250 vuilnisbakken, 290 verkeersborden, 10 zitbanken, twee trambokjes en diverse speeltoestellen vernield. De vuilnisbakken waren niet verwijderd, omdat dit hoge kosten met zich meebrengt. De nacht van de jaarwisseling verloopt - behoudens vernielingen - tamelijk rustig. De politie schrijft dit onder meer toe aan de goodwill die gekweekt is doordat partners (gemeente, politie, brandweer, reinigingsdienst) in de middag alle stookplekken bezoeken. De straten bij de stookplekken worden afgezet om zo 'ongenodigde' gasten te weren. Er doet zich een incident voor bij de stookplaats in Schiedam-West. Een groep mensen uit Vlaardingen provokeert de aanwezige Schiedammers. Ze rijden meermalen langs de stookplaats en na verloop van tijd wordt met een katapult geschoten op de Schiedammers. Een aantal Schiedammers gooit terug. De waarschuwingen van de "stookontheffinghouder" helpen dan niet meer. Na een allerlaatste waarschuwing door gemeentemedewerkers keert de rust toch terug. De continue aanwezigheid van een vaste politiepost draagt hieraan bij. Er doen zich verder geen (onderlinge) confrontaties voor. In Schiedam-Noord (Tuindorp) heerst gedurende de nacht een gespannen sfeer. Lokale jongeren bestoken een 61-jarige bewoner met zwaar vuurwerk. Op den duur wordt zelfs een lawinepijl door de brievenbus van deze bewoner afgevuurd. Dit geweld grijpt terug op een slepend buurtconflict. Bij aankomst van de politie, keert het geweld zich tegen de agenten. De dienstauto en twee agenten worden bestookt met zwaar vuurwerk. De agenten zien zich genoodzaakt een portiek in te vluchten. Tijdens de jaarwisseling verricht de Schiedamse politie geen aanhoudingen. Zij roept kort na de jaarwisseling wel getuigen op zich te melden via het landelijke politienummer of via Meld Misdaad Anoniem.

Na afloop

De autoriteiten en professionals zijn tevreden over de samenwerking: onderling en met burgers. Het valt wel op dat de vernielingen stadsbreed zijn toegenomen. Zo constateert de brandweer onder meer 9 'gebouwbranden' en 82 containerbranden. Om in de toekomst het aantal vernielingen te verminderen zal een plan van aanpak worden opgesteld: er bestaat behoefte aan zowel preventieve als repressieve maatregelen. De repressie bestaat niet alleen uit justitieel optreden, maar ook uit het verhalen van de schade. Er zal worden bezien in hoeverre het wenselijk is om burgers in te schakelen bij het constateren en melden van vernielingen. De evaluatie van de gemeente constateert dat de kerstboominzamelactie meerwaarde heeft gehad.

5.3 Veen: verdere vooruitgang

Een korte terugblik

Sinds een kleine twintig jaar worden er op een kruispunt in het hart van het kleine centrum van Veen "auto's gestookt" met Oud en Nieuw. De stookauto's zijn geprepareerd met brandbaar materiaal. Soms werden auto's tamelijk gereguleerd de kruising opgereden, stapten mensen redelijk rustig uit en werd een beperkt aantal auto's in brand gezet. Andere jaren betrof het veel meer auto's en werden ze tamelijk agressief aangereden op de kruising: mensen met bivakmuts stapten op het allerlaatste moment uit. Sommige jaren was er samenspel tussen uitvoerende politie en stokers, waarbij de politie piketpalen sloeg. Andere jaren was er geweld tegen politie en brandweer.

Er treedt in februari 2003 een nieuwe burgemeester aan. Er ontstaat een gepersonaliseerde strijd tussen deze burgemeester en enkele sleutelfiguren in Veen die een leidende rol spelen bij het stoken. De jaarwisseling 2003-2004 loopt uit de hand. Bij de jaarwisseling 2004-2005 wordt gekozen voor een massale politie-inzet, met assistentie van de KMar. De enorme politie-inzet, de negatieve berichtgeving over Veen en 13 arrestaties in december 2004 leidt tot bezinning onder de bewoners. Dat is een belangrijke reden dat de jaarwisselingen 2005-2006 en 2006-2007 relatief rustig verlopen, ook zonder massale politie-inzet. Het is overduidelijk dat de overgrote meerderheid van de bewoners van Veen perse wil voorkomen dat de gemeente weer heel negatief in het nieuws komt. Het gemeentelijk beleid blijft wel strikt. De in brand gestoken

auto's worden niet door de gemeente opgeruimd. Ze worden uiteindelijk weggehaald door bewoners.

De aanloop

Eind oktober 2007 raakt bekend dat burgemeester Buijserd vertrekt en de jaarwisseling van 2007-2008 in Veen niet zal meemaken. Enkele jongeren trekken hierop de straat op, steken zwaar vuurwerk af en vernielen enig straatmeubilair. Dit resulteert in acht aanhoudingen. De arrestanten zijn jongeren in de leeftijd van achttien tot vierentwintig jaar. De aangehouden verdachten verschijnen half november, samen met hun ouders, op het politiebureau van team Altena. Hier vindt in aanwezigheid van de reclassering, justitie, de burgemeester en de politie een zogeheten TOM-zitting (Taakstraf Openbaar Ministerie) plaats. De verdachten krijgen een werkstraf opgelegd die in Veen uitgevoerd moet worden. Zij moeten betalen voor de schade die ze hebben toegebracht aan eigendommen van de gemeente.

Jongeren krijgen de opdracht om tijdens de jaarwisseling een feest te organiseren in Veen. Hierbij ontstaat onenigheid tussen aan de ene kant een groep inwoners van Veen en aan de andere kant een groep jongeren die gesteund worden door bestuur, politie en justitie. De kern van het probleem bestaat eruit dat de jeugd het feest wil organiseren op het bewuste kruispunt. De bewoners zijn beducht dat het, juist op deze locatie, toch weer uit de hand zal lopen. Ze zien onder meer brandgevaar. Er is in 2005 een werkgroep ontstaan die op zoek is gegaan naar een geschikte locatie voor een feesttent. Destijds is al geopperd om een feest te organiseren op het kruispunt. Hier is destijds vanwege veiligheidsrisico's van afgezien. Het risico dat de feesttent beschoten zou worden met lawinepijlen was zeer groot. Er wordt nu echter, in november 2007, besloten dat de jongeren de voorbereidingen ter hand zullen nemen om bij de jaarwisseling 2007-2008 een feest te organiseren op de bewuste kruising.

Een maand later - 20 december 2007 - worden er - goed zichtbaar - tijdelijk drie camera's geïnstalleerd op de beruchte kruising van de Witboomstraat en de Van der Loostraat. Het is de bedoeling om zo ordeverstoringen te voorkomen. Een jaar eerder waren er ook camera's geïnstalleerd rondom de kruising, maar deze werden toen zo goed mogelijk verborgen. Desondanks werden de camera's destijds binnen enkele uren na plaatsing vernield. Om te voorkomen dat dit wederom gebeurt, worden de camera's nu deels op elkaar gericht. In het weekend van 29 en 30 december zijn er verschillende brandjes in Veen.

Een 16-jarige jongen wordt zondagochtend 30 december 2007 aangehouden. De politie treft maatregelen voor de komende dagen, maar maakt naar buiten toe niet bekend waaruit die maatregelen bestaan.

Het verloop

Gedurende de jaarwisseling 2007-2008 lijkt alles tamelijk ordelijk te verlopen. Het beruchte kruispunt is afgezet met dranghekken. Tien agenten (zogenoemde platte petten) zijn permanent aanwezig. Op een afstandje staan groepjes Veeners toe te kijken, maar ze blijven rustig. Op het kruispunt viere zo'n honderd personen feest. Er staan tien agenten op de kruising, plus nog eens tien agenten man van de arrestatie eenheid lopen in de directe omgeving van het kruispunt.. In het nabij gelegen dorp Giessen, op de gemeente werf, wordt een half peloton ME paraat gehouden. De ME wordt bewust niet in Veen gestationeerd, omdat wordt gevreesd dat dit zou leiden tot onnodige agressie.

Op verschillende plaatsen worden in tonnen vuurtjes gestookt. Deze tonnen worden gefaciliteerd door de gemeente. Er worden pallets met hout en kerstbomen gestookt. Er staat een feesttent in Veen waar bewoners elkaar een gelukkig nieuwjaar wensen. De dorpsraad en jongeren (betrokken bij de TOM-zitting) hebben zich hiervoor ingespannen en schat dat er zo'n 350 tot 400 mensen zijn. Waarnemend burgemeester, Janse de Jonge, komt langs. Hij bedankt de bewoners voor het organiseren van het feest. Hij bezoekt deze nacht alle zeven dorpen van de gemeente Aalburg

In het jongeren centrum EFS in het dorp Wijk en Aalburg (dialect voor 'Dwars') wordt een feest georganiseerd. Dit is gesubsidieerd door de gemeente. In voorgaande jaren was er nog een feest in discotheek De Schuur, in het nabijgelegen dorp Eethen, maar die is het afgelopen jaar gesloten. De gemeente wil de jongeren zo bezig en van straat houden. Er zijn twee DJ's ingehuurd om de jongeren te vermaken. Het feest kost de gemeente €9052,-.

Wanneer rond vier uur de mist neerdaalt en er geen hand voor ogen gezien kan worden, klinkt er een aantal luide knallen. Driehonderd meter vanaf de kruising vliegt een geprepareerde sloopauto in brand. De politie krijgt hier snel hoogte van, neemt een kijkje, maar grijpt niet in omdat er geen gevaar bestaat. Dit stemt overeen met het draaiboek bestuurlijk handelen. Een kwartier later wordt er door onbekenden nog een autobij gezet en ruim tien minuten later nog een auto. Deze drie auto's worden gestookt.

In de nacht van Oud en Nieuw geldt er een speciale regeling voor het stoken op straat. Bij vuurhaarden wordt eerst onderzocht of er brandgevaar voor de omgeving bestaat. Indien er geen gevaren bestaan, wordt niet geblust. Dit stemt overeen met het beleid. Stoken mag in beginsel niet, maar het informele beleid luidt dat de overheid het stoken van enkele auto's toestaat, mits dit geen gevaar oplevert en de bewoners zelf de troep opruimen. Dit blijkt ook bij deze jaarwisseling succesvol, want het stoken blijft binnen de perken, en de lokale feesten verlopen goed.

Na afloop

Het nieuwe jaar is begonnen. De uitgebrande autowrakken worden toch door de gemeente weggehaald. Dit hangt samen met een begrafenissen in de kerk die vlakbij de kruising ligt.

De jaarwisseling wordt door de gemeente geëvalueerd. De plaatsvervangend burgemeester geeft in zijn nieuwjaarstoespraak aan dat de jaarwisseling goed en rustig is verlopen. De teamchef beaamt dit, maar waarschuwt dat dit geen garanties oplevert voor toekomstige jaarwisselingen. Bestuur en politie zijn het erover eens dat het organiseren van festiviteiten goed werkt.

Een minpunt zijn de kosten van de jaarwisseling, zo wordt geconcludeerd. De totale kosten bedragen € 102.826,-. Dit bedrag kan uitgesplitst worden in 'preventieve werkzaamheden' (€ 17.761), 'oud- en nieuwvieringen' (€ 22.208), 'vernielingen vooruitlopend op oud en nieuw' (€ 28.697) en 'schade met oud en nieuw' (€ 34.158). Dit is de verliesrekening. Op de winstrekening staat echter een opmerkelijke prestatie bijgeschreven: het elkaar versterkende en zelfs regelrecht gewelddadige kat-en-muisspel dat jarenlang in Veen werd gevoerd, lijkt te zijn bijgebogen naar lokale traditie die nog steeds riskant is, maar die in elk geval in de laatste drie jaren is beheerst. Simpel gezegd: het is op straat een stuk veiliger en rustiger geworden.

5.4 Zaltbommel: leereffecten aan 'beide kanten'

Een korte terugblik

Zaltbommel is een gemeente met meerdere dorpskernen, waarbij twee van deze kernen iedere jaarwisseling voor veel openbare orde problemen zorgen: *Brakel* en *Bruchem*. Het stoken van allerhande spullen is omvangrijk en gevaar-

lijk geworden. De gemeente kiest voor een zogenoemde 'sterfhuisconstructie': via regulering met vergunningen dient het stoken van vreugdevuren in de loop der jaren te verdwijnen.

Zo was het beleid om niet aangevraagde vergunningen voor de traditionele vreugdevuren in de toekomst niet meer te verlenen. Dit viel niet goed bij de inwoners van de dorpskernen *Brakel* en *Bruchem*. Wanneer de jaarwisseling van 2005-2006 op een zondag blijkt te vallen en vanwege de geloofsovertuiging geen vergunningen worden aangevraagd in *Brakel* of *Bruchem*, zet de gemeente haar gekozen beleid door. Vanaf 2006 worden aanvragen voor vreugdevuren in beide dorpskernen geweigerd. Dit resulteert in een gespannen sfeer, en in geweld, bij de jaarwisseling 2006-2007. Die jaarwisseling ontspint zich in beide dorpskernen een compleet kat-en-muis spel tussen inwoners en (de Mobiele Eenheid van) de politie. In *Brakel* maakt de politie een grote groep arrestanten. Er volgen later veroordelingen.

De gemeente organiseert naar aanleiding van de jaarwisseling 2006-2007 een themabijeenkomst en aan de hand hiervan stelt één van de uitgenodigde deskundigen, dr. A. Cachet (Erasmus Universiteit Rotterdam), een notitie van zijn bevindingen op. Hij dringt onder meer aan op regulering, overleg met bewoners en een meerjarenperspectief

De aanloop

De gemeente gaat onder andere op basis van deze notitie aan de slag en richt een gemeentelijke werkgroep op met ambtenaren van de afdelingen veiligheid, jeugdbeleid, communicatie, vergunningen en milieu en met de brandweer en politie. De burgemeester stuurt een brief naar alle bewoners van de gemeente Zaltbommel waarin hij hen wijst op de verantwoordelijkheden van de inwoners in hun eigen woonplaats. De brief wordt met gemengde gevoelens ontvangen, maar resulteert wel in een lokaal maatschappelijk debat over de jaarwisseling. De toon van het debat stemt de autoriteiten en de politie hoopvol: steeds meer bewoners vinden – los van kritiek op de overheid - dat het in het recente verleden te ver is gegaan. Veel bewoners vinden dat de grens is bereikt.

De aanhouding en veroordeling van een grote groep jongeren naar aanleiding van vernielingen tijdens de vorige jaarwisseling wordt in *Brakel* benut bij de voorbereidingen. De kern van de criminaliteit en overlast bij eerdere jaarwisselingen blijkt een groep hangjongeren te zijn, die het hele jaar door overlast veroorzaakt. Zowel jongerenwerk als politie besteedt in 2007 extra aandacht aan deze groep. Daarnaast worden alle jongeren in aanloop naar de jaarwisseling persoonlijk bezocht door de politie. Ze worden gewaarschuwd voor de

gevolgen van hernieuwde misdragingen.

In *Bruchem* wordt ook een beroep gedaan op het lokale burgerschap bij de jaarwisseling. Het resulteert erin dat een lokaal sleutelpersoon de organisatie van een feest op zich neemt.

Het verloop

In *Brakel* verloopt de jaarwisseling van 2007-2008 in vergelijking met de laatste jaren uitstekend. Een feest georganiseerd door de plaatselijke Oranjevereniging wordt goed bezocht. Op oudejaarsavond verblijft een groot gedeelte van de hanggroep in de feesttent. Een aantal ouders neemt hun verantwoordelijkheid op en houdt toezicht op de jongeren.

Bruchem kent ook een beduidend rustiger verloop van de jaarwisseling dan in voorgaande jaren: minder schade en minder grote vuren. Net als in *Brakel* is reeds in de voorfase geappelleerd aan het burgerschap. Op individuele basis neemt een sleutelfiguur de organisatie van een feest op zich. Het feest komt aan de behoefte van de jongeren tegemoet. Toch blijft de situatie lastig: de jeugd veroorzaakt door het jaar heen nagenoeg geen overlast en rond de jaarwisseling is er geen sprake van een vaste samenhang onder jongeren. Toch is er gedurende oudejaarsnacht wel degelijk een organisatiegraad te bespeuren. Hulpdiensten worden geprovoceerd en lastig gevallen, bekogeld met vuurwerk en tegelijkertijd stoken jongeren verschillende vuurtjes. De politie heeft zich echter gericht op deze gang van zaken voorbereid: rond 02.30 uur wordt een groep jongeren met een tactische interventie van de aanwezige uniformpolitie, Mobiele Eenheid en aanhoudingseenheid ingesloten. Er vinden 3 gerichte aanhoudingen plaats en de overige aanwezigen worden op identiteit gecontroleerd. Wie geen identiteitsbewijs kan tonen, wordt bekeurd en (met toestemming van het openbaar ministerie) gefotografeerd. De groep wordt gewaarschuwd en er wordt vervolging aangezegd bij verder wangedrag. Deze actie, een unicum in de dorpskern, heeft grote impact onder de jongeren. Zij houden zich die nacht verder rustig en de actie is nog lange tijd onderwerp van gesprek.

De oplaaiende vuurtjes en vernielingen die dit jaar in de dorpskernen *Gameren*, *Aalst* en *Zuilichem* plaatsvinden geven aan dat aandacht voor andere dorpskernen binnen de gemeente Zaltbommel geboden blijft. Een aantal incidenten lijkt op kopieergedrag, in die zin dat hetzelfde gebeurt als te doen gebruikelijk is in *Bruchem*. Ook vallen dit jaar de vernielingen in Zaltbommel op. De incidenten beginnen daar al ruim voor de jaarwisselingen. Er wordt veel geëxperimenteerd

met zelf gefabriceerde explosieven en met illegaal vuurwerk. Gedurende oudejaarsnacht wordt hiermee richting hulpdiensten gegooid. Hoewel Meld Misdaad Anoniem wel wordt ingezet, en zo nu en dan wordt gebruikt, blijft de angst onder de inwoners om wanordelijkheden van medebewoners of jongeren te melden groot. Op dat moment prevaleren angst of de eigen gemeenschap boven overheidsingrijpen. De angst bestaat deels uit de vrees voor represailles, maar nog meer vrees bewoners uitsluiting.

Na afloop

De gemeente Zaltbommel blijft kennis verzamelen en benutten. Ze nemen mede daarom deel in dit vervolgonderzoek en ze hebben kennisgenomen van eerdere bevindingen, ook in andere gemeenten. Er wordt lokaal onderzoek verricht naar de jaarwisseling 2007-2008 door studenten van de Hogeschool Den Bosch. Men realiseert zich dat het thema langdurig aandacht verdient en dat deze aandacht verdeeld dient te worden over alle dorpskernen in de gemeente.

5.5 Leiden: een gemengd beeld, maar vooruitgang

Een korte terugblik

Leiden Noord is van oudsher, dat wil zeggen sinds de Tweede Wereldoorlog, de geijkte locatie waar kerstbomen worden verzameld om er grote vreugdevuren van te stoken. Het is absoluut geen exclusieve activiteit van jongeren, want ook ouderen hebben er een aandeel in. Het is gewoonte die is geworteld in de volkswijken met een sterke sociale controle, waarbij mensen uit families die er al generaties wonen een trekkersrol vervullen.

Het blijft bij de jaarwisseling niet beperkt tot vreugdevuren, want er doen zich al sinds de jaren '70 bijna elk jaar – zij het in wisselende mate – geweldsincidenten voor, waarbij jongeren slaags raken met de politie. Soms ontaardden die in ongeregelde toestanden. Het Leidse lokale bestuur heeft zich lange tijd afwachtend opgesteld tegenover de ordeverstoringen bij jaarwisselingen. De politie trad lang tamelijk permissief op, in die zin dat ze zich toelegde op het bewaken van de veiligheid voor gebouwen en burgers en op het herstellen van de openbare orde. In 2002-2003 maken gemeenten, politie en partners letterlijk de balans op. Alleen al de materiële kosten van de jaarwisseling blijken fors. De indruk

bestaat ook dat het geweld tegen de politie steeds beter wordt geregeld: “organisatie is een groot woord, maar ze bellen en hebben hun tactieken”. Hier komt nog bij dat het geweld niet beperkt bleef tot Noord of West, maar zich uitstrekte tot het NS-station. Er wordt, door onder aanvoering van een nieuw aangestelde burgemeester, een zoektocht opgestart naar een doeltreffende aanpak van de jaarwisselingen. Dit resulteert in meer preventie en meer repressie, waarbij het in het bijzonder de bedoeling is dat de leidertjes op straat – die aansturen op gevaarlijke situaties en op de confrontatie met de politie – eruit worden gepikt door de politie. Bij de jaarwisseling 2006-2007 valt het politieconcept voor Leiden-Noord in duigen. Als daar twaalf politiemensen vragen om ME-bijstand, is dit onmogelijk omdat de ME naar Voorschoten is gestuurd. In deze gemeente zijn mede door suburbanisatie spanningen ontstaan bij de jaarwisseling. Groepen uit Leidse volksbuurten zijn namelijk gezamenlijk verhuisd naar huurhuizen in Voorschoten. In deze gemeente hebben zij een aandeel in de onrust en gewelddadigheden bij de jaarwisseling.

De aanloop

De nadruk wordt gelegd op een combinatie van preventieve en repressieve maatregelen die met name worden gericht op de bekende risicolocaties in de stad: Leiden Noord en West. Zo wordt er in de dagen voorafgaand aan de jaarwisseling door de dienst Milieu en Beheer van de gemeente erop gelet dat er (bijna) geen brandbaar materiaal op straat ligt waar illegale vreugdevuren mee gestookt kunnen worden. Daarnaast worden de vele wijkcontainers tot op het laatste moment zoveel mogelijk gelegd dan wel tijdelijk weggehaald of afgesloten. Bovendien wordt er door de politie een oproep gedaan aan de chauffeurs van vervoersmaatschappij Connexxion om hun ogen en oren open te houden. Mochten zij tijdens hun werkzaamheden dingen zien die duiden op het voorbereiden van vreugdevuren, dan wel locaties waar de jeugd vuurwerk afsteekt, worden zij verzocht dit te melden aan de politie. Tevens wordt door woningcorporatie Portaal een brief gestuurd aan alle bewoners, waarin duidelijk wordt gesteld dat huurders die zich misdragen tijdens de jaarwisseling een schriftelijke waarschuwing zullen ontvangen. Indien de huurder al een keer eerder in de fout is gegaan, is het mogelijk dat Portaal een verzoek indient bij de rechter tot ontbinding van de huurovereenkomst.

Het verloop

Op oudejaarsdag is de politie vanaf de vroege vooravond zichtbaar aanwezig in de wijk. Vooral op de geijkte risicolocaties in Leiden Noord en West. Er wordt

door de burgemeester een noodbevel uitgevaardigd voor drie locaties: De Mors, Stevenshof en De Kooi.

In *Leiden Noord* begint de jaarwisseling van 2007-2008 voor de politie eerder dan gebruikelijk. Omstreeks 20:00 uur vertrekt een koppel agenten richting een woning in de Sumatrastraat (Leiden Noord) om een aangifte op te nemen van het ingooien van een ruit. Bij de woning worden de agenten bestookt met zwaar vuurwerk door tientallen lokale jongeren. De agenten zien zich genoodzaakt te vluchten in het huis van de bewoners van wie zij de aangifte komen opnemen. De agressie van de jeugd keert zich tegen de woning en de agenten roepen bijstand in. Ook de agenten die bijstand verlenen, worden bekogeld met zwaar vuurwerk. Omstreeks 20:30 uur wordt het rustiger in deze Leidse wijk. De grote groep jongeren blijft echter wel veel overlast veroorzaken door zwaar vuurwerk. Rond 22:00 uur trekt de ME voor het eerst de wijk in, waarbij het noodbevel wordt afgekondigd. Aan de jongeren wordt aangegeven dat zij geen overlast meer mogen veroorzaken, niet met vuurwerk naar de politie mogen gooien en hun gezicht niet mogen bedekken. Dit leidt tot verbetering. Er worden wel her en der nog enkele vreugdevuren aangestoken, maar de zogeheten blustreintjes – operationele samenwerking tussen brandweer, gemeente en politie - kunnen deze vuren zonder problemen doven.

Door de combinatie van zwaar vuurwerk en mist ontstaat er rond middernacht een sfeer van anonimiteit. Hier wordt vrijwel direct misbruik van gemaakt door een persoon die de ruit van een bushokje ingooit op de Sumatrastraat. Het lukt aanwezige agenten, ondanks de mist, om op heterdaad aan te houden. Andere vernielingen worden niet opgemerkt in de dichte mist.

In de Sumatrastraat blijft het onrustig. Een groep van rond de 150 jongeren bestookt de politie met stenen en zwaar vuurwerk. De politie trekt zich terug. Tien minuten na deze terugtrekking arriveert een sectie ME. De ME probeert de Sumatrastraat 'schoon te vegen'. De lokale infrastructuur - talloze zijstraten - en oudere buurtbewoners die de reischoppers steunen staan slagvaardigheid en doeltreffend optreden van de ME in de weg. Met enige regelmaat wordt de ME 'vanuit de flanken' bestookt met stenen en lawinepijlen. De ME voert charges uit, maar dit heeft niet het gewenste effect; de onrust blijft. Tijdens een charge van de ME komt het bericht binnen dat bij de Turkse bakkerij de ruiten zijn ingegooid door een grote groep autochtone jongeren en dat de eigenaren nog in het pand aanwezig zijn. Er zouden vuurwapens aanwezig zijn in de bakkerij

en er zou geschoten zijn. Hierop trekt de ME zich terug om zich voor te bereiden op een geheel andere en mogelijke riskante situatie¹³.

De aanwezige jongeren beschouwen dit als een overwinning. De agressie richting ME neemt toe. De ME voert geen charges meer uit. De jongeren verleggen daarop hun aandacht naar de vreugdevuren en stoken deze hoog op. Rond 02:00 uur besluit de staf GBO om alle in Leiden aanwezige ME (anderhalf peloton) in te zetten in Noord: om de mensen in de Turkse bakkerij te ontzetten en om eventuele vuurwapens in beslag te nemen. En ook om de rust te laten terugkeren in de wijk. De ME-inzet heeft effect en omstreeks 03:00 keert de rust terug in Leiden Noord. Er worden zes mensen aangehouden voor het niet voldoen aan een bevel of vordering en voor openlijke geweldpleging. Bij navraag door de locatiecommandant blijkt dat het verhaal over vuurwapens is verzonnen door de eigenaren van de bakkerij. Zij wilden via dit gerucht bewerkstelligen dat hun ontzetting prioriteit zou krijgen.

Ondertussen beleeft *Leiden West* een ongekend rustige jaarwisseling. Behoudens enkele (kleine) incidenten en een gebeurtenis waarbij het noodbevel wordt uitgevaardigd, verloopt de jaarwisseling voorspoedig. De politie is vanaf de vroege avonduren volop aanwezig in de wijk.

Zo bevinden zich vanaf 19:00 uur twee wijkagenten continue in de omgeving van de Dobbedreef. Zij spreken de jongeren aan en halen ze zo uit anonimiteit. Omdat het van oudsher veelal pas rond middernacht onrustig is in Leiden West, wordt er besloten om met name het Alexander Tinneplein (AT-plein) vanaf 22:30 uur 'blauw te verven'. Hierbij ligt de nadruk op de (preventieve) werking die uitgaat van de zichtbare aanwezigheid van de ME. In totaal zijn er 24 manschappen van de ME aanwezig, verdeeld over drie groepen en vier statische geparkeerde auto's. Omstreeks 23:00 uur wordt het onrustig in de Lage Mors, onder andere doordat een groep jongeren de politie met zwaar vuurwerk bestookt. De Uitvoerend Teamchef (UTC) besluit om gebruik te maken van het door de Burgemeester ingestelde noodverordening, waarin duidelijk wordt aangegeven dat iedereen verplicht is de bevelen van de politie op te volgen. Het noodbevel wordt uitgevaardigd aan de ongeveer 60 aanwezige jongeren. Dit is effectief.

¹³ De reden voor terugtrekking is dat de ME op dat moment niet beschikt over kogelwerende kleding

Noodbevel Leiden jaarwisseling 2007-2008

Een ieder is verplicht alle aanwijzingen die de politie bij uitvoering van dit bevel in het belang van de veiligheid van personen en goederen geeft, stipt op te volgen.

Om 02:15 uur besluit de UTC om het noodbevel ook uit te vaardigen op het AT-plein om te voorkomen dat de jongeren doorgaan met het afsteken van (zwaar) vuurwerk. Dit werkt. Binnen een half uur is het hele plein leeg. In totaal worden er vijftien mensen aangehouden in Leiden West, waarvan drie op basis van het noodbevel.

Na afloop

De extra inspanningen van met name gemeente en politie hebben volgens betrokkenen een positief effect gehad op het verloop van de jaarwisseling. Zo heeft de brandweer slechts 25 keer moeten uitrukken tijdens oudejaarsnacht. Ondanks de vele inspanningen worden er gedurende oudejaarsnacht in totaal 38 personen gearresteerd in Leiden. Vooral het geweld tegen hulpdiensten zet kwaad bloed bij de burgemeester. Zo stelt hij in een interview met de NOS het volgende:

“Dit mag en kan niet zo doorgaan, zo vier je geen jaarwisseling, dat hoort een feest te zijn. Daarbij past het niet dat vuurwerk en stenen naar hulpverleners wordt gegooid. Ik maak me daar grote zorgen over”¹⁴. Op 2 januari 2008 voeren politie en openbaar ministerie overleg en worden er - net als in Voorschoten – zittingsdagen ingeroosterd voor de aangehouden verdachten.

5.6 Voorschoten: niemand wil een herhaling van 2006-2007

Een korte terugblik

In de nacht van 31 december 2006 op 1 januari 2007 wordt Voorschoten opgeschrikt door een ongekend geweld tussen de politie en bewoners uit de Nieuw Voordorpstraat. Aanleiding voor de ongeregelde heden is een groot vroegevuur midden in straat. De brandweer vindt de situatie (te) gevaarlijk en blust gedurende de nacht het vuur enkele malen. Tussen 00:00 uur en 00:30 uur trachten

¹⁴ Persbericht 1 januari 2008: Jaarwisseling Leiden, gewelds tegen hulpdiensten onacceptabel

de bewoners wederom een vroegevuur aan te steken. De brandweer probeert het vuur te blussen, maar de bewoners frustreren dit. De politie vordert de mensen naar binnen te gaan, zodat de brandweer alsnog het vuur kan blussen. Er wordt geen gehoor gegeven aan deze oproep en de bewoners keren zich tegen de politie. Er ontstaat een gevecht, waarbij uiteindelijk zes bewoners en twaalf politiemensen gewond raken. De aanwezige politieagenten besluiten de hulp van de ME in te roepen. De ME herstelt zonder geweldsgebruik de rust. Er worden drie personen aangehouden vanwege openlijke geweldpleging en het niet voldoen aan een bevel of verordening.

In de loop van de ochtend, omstreeks 06:00 uur, worden nog eens elf personen thuis aangehouden. Hoewel de actie verder geweldloos verloopt, is de impact in de buurt en individuele gezinnen fors.

Om de verstandhouding tussen de buurt en de politie te herstellen worden twee bijeenkomsten belegd, waarbij het gedrag van de bewoners en het politieoptreden worden besproken. De visies omtrent de gebeurtenis in de nacht blijven verdeeld, maar de politie brengt een dialoog met de buurt op gang.

De aanloop

De politie realiseert zich dat de gebeurtenissen tijdens de jaarwisseling een enorme impact hebben gehad op de verstandhouding tussen bewoners en politie. Er wordt een aantal maatregelen getroffen om deze relatie te herstellen. Zo worden alle kinderen uit de Nieuw Voordorpstraat uitgenodigd om op het bureau een kijkje te komen nemen. Hiermee tracht de politie de verstandhouding met zowel de ouders als de kinderen te verbeteren. Veel kinderen hebben sinds de invallen tijdens de jaarwisseling een vertekend beeld van de politie, of zijn er ronduit bang voor geworden. De hoge opkomst -11 van de 13 uitgenodigde kinderen komt daadwerkelijk naar het bureau - is voor de politie een indicatie dat de buurt open staat voor contact. De wijkagenten worden aangemoedigd om actief contact te zoeken met de bewoners, inclusief verdachten. Hoewel dit een lange adem vergt, breekt uiteindelijk het ijs bij de meeste. Alleen een hoofdverdachte weigert elk vorm van medewerking of overleg.

Via de wijkagenten peilt de politie wat de plannen zijn voor aankomend jaarwisseling en in hoeverre het bestuur kan bijdragen aan constructieve voornemens van bewoners. De politie tracht de relatie te verbeteren, maar de rechtszaken naar aanleiding van de jaarwisseling 2006-2007 lopen nog. De uitkomsten kunnen een belangrijke rol spelen bij de aankomende jaarwisse-

ling. Wanneer de politie halverwege het jaar nog niets heeft vernomen over de stand van zaken, wordt contact gezocht met het Openbaar Ministerie. Er verstrijken dan Nog enkele maanden: in november 2007 laat justitie pas weten toch over te gaan tot vervolging van een aantal bewoners van de Nieuw Voordorpstraat. In december 2007 verschijnen de verdachten voor de rechter. Hoewel de politie blij is met de vervolging, vreest zij dat de timing – rechtszaken kort voor de jaarwisseling – nadelige effecten heeft voor het verloop van de aanstaande jaarwisseling. De politie schort vanwege de rechtszaken haar toenadering tot en overleg met de bewoners tijdelijk op. Na twee weken peilen twee wijkagenten hoe het bericht over de vervolging is gevallen bij de bewoners, waaronder de verdachten. De bewoners laten weten voorlopig geen prijs te stellen op contact met de politie. Dit blijkt overduidelijk uit de opkomst bij een bijeenkomst die door de gemeente wordt belegd ter voorbereiding op de jaarwisseling 2007-2008. Er komt namelijk geen enkele bewoner opdagen. De politie geeft de moed niet op. Om de bewoners voor te bereiden op de aanwezigheid van politie gedurende de jaarwisseling laat ze - in de weken voorafgaand aan de jaarwisseling – haar gezicht veelvuldig in de wijk zien.

Het verloop

Op maandag 31 december 2007, omstreeks 14:00 uur, komt de wijkagent de hoofdverdachte tegen. Ze treden in overleg. De verdachte geeft te kennen dat hij 'geen gedonder' wil en dat hij van plan is om een rustige jaarwisseling te vieren. Er wordt, zoals te doen gebruikelijk is, een feest gevierd in de Nieuw Voordorpstraat. De politie is die avond in de Nieuw Voordorpstraat continue aanwezig, onder meer om te voorkomen dat er 'ramptoeristen' op de wijk af komen.

In de Nieuw Voordorpstraat is het traditionele straatfeest al vroeg op de avond in volle gang. Twee wijkagenten houden voortdurend toezicht. Ze constateren dat louter bewoners deel nemen aan het feest. Om 22:00 worden de agenten afgelost en komt de teamchef in dienst. Hij gaat meteen naar (de omgeving van) het feest blijft daar nagenoeg de gehele nacht, samen met twee surveillanten. De aanwezigheid van de teamchef wordt zichtbaar geapprecieerd door bewoners. Er heerst de hele avond een rustige sfeer. Er wordt zelfs een foto gemaakt van de teamchef en de hoofdverdachte.

Gedurende de oudejaarsnacht eist een ander gebied in Voorschoten de aandacht op van de politie: het Keelgebied. Daar trekt een slooppand veel lokale jeugd aan. Om incidenten te voorkomen wordt intensief gesurveilleerd door

agenten te fiets en door zes particuliere beveiligers. Daarnaast worden hier drie observatiecamera's geplaatst. Dit werkt, want er doen zich geen incidenten voor.

Er worden in Voorschoten wel vernielingen gepleegd. Er wordt bijvoorbeeld – ondanks de aanwezigheid van twee agenten - voor € 12.000,- schade aangericht bij een buurthuis, vlakbij het Aletta Jacobsplantsoen.

Na afloop

De politie heeft naderhand aanhoudingen kunnen verrichten op basis van eigen observaties tijdens de nacht. In totaal worden 20 jongeren verhoord op het bureau, waarna uiteindelijk - op basis van de verhoren - zes verdachten worden aangehouden. De gemeente tracht de schade op deze zes jongeren te verhalen. Gemeente, politie en buurbewoners zijn tevreden over het verloop van de jaarwisseling. Er kan met recht gesproken worden over een 'rustige' avond. Omdat politie en bestuur de bewoners van met name de Nieuw Voordorpstraat erkentelijk zijn voor hun houding en gedrag, wordt er een dankbrief naar de bewoners gestuurd.

In de omgeving van het Aletta Jacobsplantsoen wordt contact gezocht met bewoners. De politie wil dat de aangehouden verdachten dit jaar snel voor de rechter komen. Daartoe wordt al op 2 januari 2008 overleg gevoerd tussen politie en justitie.

5.7 Eemdijk: een geslaagd beroep op zelfsturing

Een korte terugblik

Eemdijk is een klein gereformeerd plattelandsdorp dat sinds jaar en dag de traditie van het stoken kent. Deze traditie lag door verschillende oorzaken onder druk: het stoken liep regelmatig uit de hand, het vuur veroorzaakte ieder jaar veel schade en justitie hamerde op een strikte handhaving van de milieuwetgeving, hetgeen betekende dat er louter schoon hout verbrand mocht worden. De bewoners van Eemdijk hechten sterk aan hun autonomie en er heerste mede hierdoor ressentiment jegens de (lokale) overheid die vanuit Bunschoten "regeert" over hun dorp. De gemeente, in het bijzonder de nieuwe burgemeester, wilde de afgelopen jaarwisseling een kentering bewerkstelligen

door het reguleren van het stoken een verantwoordelijkheid te maken van de stokers zelf. Er worden desondanks gevaarlijke vuren gestookt en de brandweer wordt bestookt met vuurwerk. De politie weet de situatie te sussen, maar er heerst bij de jaarwisseling 2006-2007 een grimmige sfeer.

De aanloop

In de aanloop naar de jaarwisseling 2007-2008 zoekt de gemeente contact met twintig sleutelfiguren uit de gemeenschap: zowel stokers als omwonenden van de stooklocatie, plus de eigenaar van het plaatselijke café. Deze laatste wordt gevraagd om zijn café beschikbaar te stellen voor overleg tussen bewoners, gemeenten en politie. Dit café is 'laagdrempelig' en daarom beter geschikt dan het gemeentehuis. In totaal worden er drie bijeenkomsten belegd waarbij gemeente en politie met de sleutelfiguren in gesprek treden. "De keuze is aan jullie", aldus de burgemeester tijdens de eerste bijeenkomst met het onderzoeksrapport (*Hoezo Rustig!?*) in zijn handen: "zo staan wij er nu op, willen we dat? Ons imago staat op het spel". Dit roept veel reacties op. Na een stevige discussie, waarin de burgemeester wordt verweten de verantwoordelijkheid af te schuiven, volgt het besef dat de situatie de laatste jaren uit de hand is gelopen en dat alleen de stokers zelf dit kunnen veranderen. Om verandering te bewerkstelligen wil de gemeente faciliteren: schoon hout, dranghekken en een vergoeding van de kosten voor het stoken. Maar ze wenst ook een schriftelijke vergunning waarin de voorwaarden voor het stoken zijn opgenomen. Dit aanbod valt in goede aarde. Een 'comité vreugdevuur' wordt opgericht. Het is verantwoordelijk voor de veiligheid en voor het reguleren van het stoken. De politie zal via een direct telefoonnummer van de plaatselijke politie-eenheid bereikbaar zijn voor situaties die voor het comité niet beheersbaar zijn. Daarnaast wordt afgesproken dat het vreugdevuur om half twee gedoofd zal worden door de brandweer, waarna de café-eigenaar zijn deuren opent voor de jongeren. Het comité stuurt nog voor de Kerst een brief aan alle inwoners van Eemdijk. Die brief wijst hen in niet mis te verstane taal op hun verantwoordelijkheden¹⁵:

'... Van de burgemeester is vernomen dat wij tot de 13 gemeenten behoren waar de overlast met de jaarwisseling het grootst is. Daarbij staan wij bekend als een christelijk dorp. Dat onze naam op deze manier schade oploopt, zal bewoners duidelijk zijn. Als er straks iets ergs gebeurt, staan de kranten

¹⁵ Bron: De Bunschoter, 28 december 2007

er bol van. Dat is niet goed voor onze naam. Dat kan en mag en willen we niet. Dat wilt u toch ook niet?...

'...De namen van de daders zullen doorgegeven worden aan de politie. De daders zullen voor de kosten op moeten draaien en dat loopt al gauw in de duizenden euro's...'

'... We mogen toch ook blij zijn dat de burgemeester toestemming geeft voor een vreugdevuur? Laten we daar dan tevreden mee zijn. Dan kunnen we voor een prettige jaarwisseling zonder schade zorgen!...

'... Laten we ons verstand gebruiken, ook als er (te) veel alcohol in ons bloed zit. Laten we geen dingen doen waar we achteraf berouw van krijgen...'

Het verloop

De nacht van de jaarwisseling verloopt voorbeeldig, op enkele kleine punten na. Het hout wil geen vlam vatten, waardoor het vuur pas na 01:00 uur brandt. Door enkele jongeren wordt een dranghek op het vuur gegooid en hoewel er even een weifeling merkbaar is bij het comité, wordt er met succes ingegrepen. In overleg met een brandweerfunctionaris - die ongeüniformeerd bij het vreugdevuur aanwezig is - wordt besloten om het vuur een half uur later te doven dan de bedoeling was. Dit is geen twistpunt voor de jongeren, want al om twee uur kloppen zij op de deur van het café omdat ze naar binnen willen. Ze hebben nagenoeg geen interesse meer voor het vuur. De rest van de nacht verloopt rustig. Het politiepersoneel dat buiten het café dienst doet, ervaart geen vijandige sfeer.

Na afloop

Bij de evaluatie, die een week na de jaarwisseling wederom in het café plaatsvindt, zijn het comité, de gemeente en de politie het erover eens dat de jaarwisseling zó behoort te verlopen. De café-eigenaar heeft nu geen schade aan zijn pand, maar heeft winst gemaakt. Ook de jongeren van Eemdijk kijken terug op een geslaagd feest. De burgemeester vindt de opening van het café een waardevolle bliksemafleider. Er is nu immers niet louter vertier op straat. Hij prijst ook het functioneren en het grote draagvlak van het comité. De leden hiervan worden niet gezien als verraders (zoals op voorhand wel werd gevreesd), maar juist als verdedigers van het imago van Eemdijk.¹⁶

¹⁶ Interview burgemeester Bunschoten Dhr. Van de Groep, 14 februari 2008

5.8 Den Haag: een hele operatie

Een korte terugblik

Den Haag kent een lange traditie daar waar het de jaarwisseling betreft. Al decennia lang trekken jongeren de wijk in om kerstbomen te verzamelen en deze te stoken. In de loop van de jaren tachtig ontstaat er bij gemeente en politie steeds meer structuur in de aanpak van de – inmiddels – traditionele ongeregelde heden en langzaam worden de verbeteringen zichtbaar. Gedurende de jaren negentig wordt de aanpak geïntensiveerd en geprofessionaliseerd, dit vergt echter een enorme financiële investering van de gemeente en vereist veel capaciteit van de hulpdiensten. De situatie verbetert geleidelijk en eind jaren negentig wordt een sterfhuisconstructie doorgevoerd. De laatste jaren wordt er met name winst geboekt op het terrein van professionalisering door de betrokken partijen. Toch blijft het geweldsniveau rondom de jaarwisseling in Den Haag hoog.

De jaarwisseling 2006-2007 kenmerkt zich volgens de politie door veel geweld richting hulpdiensten. De ME wordt op verschillende plaatsen ingezet om de politie te ondersteunen. Op diverse locaties keren groepen jongeren zich tegen hen en worden agenten belaagd met stenen en vuurwerkbommen. Naast het geweld gaan vijftig auto's in vlammen op met als gevolg een schadebedrag tussen de 500.000 en 1.000.000 euro. In de regio Haaglanden worden 179 aanhoudingen verricht waarvan 113 in Den Haag. Een afname in vergelijking met de jaarwisseling 2005-2006 en het bestuur geeft daarom, ondanks alles, aan dat de jaarwisseling rustig is verlopen.

De aanloop

Net als ieder jaarwisseling wordt er veel tijd energie gestopt in de voorbereidingen op de jaarwisseling, waarbij diverse partijen in onderlinge samenwerking proactief te werk gaan en zich bewust zijn van de eigen verantwoordelijkheden. Politie, brandweer, gemeentelijke diensten, openbaar ministerie, maar ook organisaties van bewoners en ondernemers en welzijnsorganisaties streven een zo veilig mogelijk verloop van de jaarwisseling na. Voor de aanpak binnen de gemeentegrenzen van Den Haag verzorgt het Ambtelijk Coördinatieorgaan Oud en Nieuw (ACON) de coördinatie van de (met name op preventie gerichte) activiteiten. Het daarvoor beschikbare beleidskader wordt jaarlijks geactualiseerd. Op basis van het beleid zoals dat een aantal jaren wordt toegepast, stellen decentrale Acons risico-inventarisaties op. De resultaten van deze

inventarisaties worden vertaald in plannen van aanpak per stadsdeel. Deze werkwijze maakt het mogelijk maatregelen beter af te stemmen op specifieke situaties in individuele stadsdelen. Aangezien het bestuur van mening is dat niet alle vreugdevuren te bestrijden zijn, worden op een aantal locaties vuren gedoogd. Wel worden er vooraf heldere afspraken gemaakt met de organisatoren van deze vreugdevuren. Het gaat bij deze afspraken voornamelijk over de veiligheid van personen en het tegengaan van schade aan gebouwen, milieu en de openbare ruimte. Indien de afspraken niet worden nagekomen, of men in strijd met de vooraf afgestemde voorwaarden handelt worden maatregelen genomen.

Het verloop

In de vooravond zijn er technische problemen met het verbindingssysteem C2000. Van 20.30 uur tot 23.55 uur werkt het systeem niet waardoor de communicatie verre van optimaal is. Alternatieven zijn er nagenoeg niet. De probleemwijken van vorig jaar worden "plat gesurveilleerd", hetgeen een bevredigend resultaat oplevert. Wel zijn er behoorlijke confrontaties met dronken Marokkanen. Dit is in het verleden nooit voorgekomen en vraagt om een nieuwe aanpak op basis van Multi-etnisch Vakmanschap.

Het college van B&W geeft in een brief aan de gemeenteraad het volgende aan. Het algemene beeld in Den Haag is dat de aanloop naar de jaarwisseling rustiger is geweest, terwijl de avond zelf als onrustig wordt beschouwd door de gemeente. In de nacht wordt volgens het college meer geweld gebruikt jegens hulpdiensten. Deze constatering is vooralsnog niet onderbouwd met cijfers. Er worden 109 auto's in brand gestoken, meer dan een verdubbeling in vergelijking met de 50 autobranden van het jaar er voor. De politie houdt tijdens de jaarwisseling 120 personen aan, voornamelijk voor vernieling, brandstichting en baldadigheid. Op de risicolocaties Ypenburg en Rustenburg/Oostbroek blijft de situatie beheersbaar. Ondanks de onrust in beide wijken hoeft de ME hier niet op te treden. Wel zijn er dit jaar vier korte ("Hit and Run") acties van de Mobiele Eenheid geweest in de Koningstraat, Duindorp, de Draaistraat en de Burg. Jansenstraat, voornamelijk om politie- en brandweerpersoneel het werken mogelijk te maken.

Na afloop

Na de jaarwisseling is de stad onmiddellijk schoongemaakt. De plaatsen die in het oog springen worden hierbij eerst aangepakt. Positief hierbij is de

medewerking van bewoners, waaronder een aantal kinderen in het kader van de schoonmaakactie 'Vuurwerk en kerstbomen opgeruimd? Straat netjes' in de eerste week van januari. Na de schoonmaak ontstaat het overzicht van de totale schade aan de openbare ruimte. De eerste indruk is onder meer een stijging van het aantal opgeblazen afvalbakken. Herstel van alle schade neemt enige tijd in beslag. Uit onderzoek is gebleken dat in brand gestoken auto's zelden van buurtbewoners uit de desbetreffende wijk zijn. De vraag die opspeelt is of de autobranden incidenteel of structureel onderdeel zijn geworden van wederkerende evenementen. In het verleden werden voornamelijk sloopauto's gestookt, dit jaar waren allerhande willekeurige voertuigen doelwit. Ongeveer 50 procent van de branden vonden plaats in de binnenstad van Den Haag. In januari worden 21 personen als verdachten van brandstichting (autobrand) aangemerkt. Het college van burgemeester en wethouders concludeert in een brief aan de gemeenteraad het volgende over de jaarwisseling 2007-2008¹⁷:

Wij zijn van mening dat de inzet van politie, brandweer, gemeente en andere partners goed is geweest. Tevens zijn we van mening, dat de agressie tegenover de medewerkers van de hulpdiensten en het aantal vernielingen ontoelaatbaar zijn. In dat kader zullen we moeten proberen een antwoord te geven op twee belangrijke ontwikkelingen: de toenemende agressie tegen hulpdiensten en het aantal autobranden. Ook voor volgend jaar zal 'zero-tolerance' het uitgangspunt moeten zijn. De aanpak blijft een mix van:

- *Een zorgvuldige voorbereiding van de ketenpartners*
- *Een maximale inzet van het apparaat vlak voor en tijdens de nacht*
- *Aanbieden van alternatieve activiteiten aan de jeugd*
- *Toepassen lik-op-stukbeleid na ontoelaatbaar gedrag.*

¹⁷ Brief College van B en W Den Haag aan de gemeenteraad op 8 januari 2008 betreffende informatie jaarwisseling 2007-2008

Hoofdstuk 6

Ervaringen: de rode draad

6.1 Inleiding

Dit hoofdstuk tracht antwoord te geven op de volgende vragen

- Welke beleidsmatige keuzes worden gemaakt en welke afwegingen spelen daarbij een rol?
- In hoeverre is er sprake van een daadwerkelijke integrale aanpak?
- In hoeverre is er sprake van een lokale en in hoeverre van een regionale aanpak?
- Welke afwegingen en keuzes spelen een rol bij de inzet van politie?
- Wat zijn de effecten van de genomen maatregelen en welke (elementen van) werkwijzen zijn als "goed" te betitelen in de zin dat ze bijdragen aan een veilig en ordelijk verloop van de jaarwisseling?

Het bevat het resultaat van een analyse van aangetroffen werkwijzen en strategieën op grond van de verdiepingsbijeenkomsten, workshops, geraadpleegde documentatie en veldwerk gedurende de jaarwisseling. We ontkomen er daarbij niet aan het effect van de studie *Hoezo Rustig?!* - en de daarmee verbonden uitspraken van korpschef van Zwam en de berichtgeving over het rapport en de uitspraken – op de aanpak van de jaarwisseling 2007-2008 te signaleren. Respondenten wijzen op gunstige effecten, maar ook op enkele (mogelijke) neveneffecten.

We hebben geconstateerd dat er onder veel autoriteiten en bij een groot deel van de hulpdiensten in abstracto consensus bestaat over een aantal uitgangspunten voor het beleid en de aanpak bij de jaarwisseling. Het betreft deels uitgangspunten die al langer bestaan en die we ook in *Hoezo Rustig?!* beschreven. Het debat dat lopende het kalenderjaar 2007 is gevoerd over het verloop van jaarwisselingen heeft geleid tot keuzen en prioriteiten. Dit is onontkoombaar omdat er vanwege de zware en lastige opgave bij de jaarwisseling per definitie een gat bestaat tussen beleidsmatige wensen en de daadwerkelijke gang van zaken op straat. Dat betekent dat uitgangspunten pas zinvol zijn voor de operatie op straat als ze realistisch zijn. Daar staat wel tegenover dat sommige uitgangspunten een symbolische waarde hebben. Dat wil zeggen dat ze eerder aangeven wat autoriteiten wenselijk vinden dan dat ze - strikt genomen – een realistische koers schetsen.

In *Hoezo Rustig?!* werd een overzicht gegeven van de meest opvallende *goede ervaringen*, waarbij we met nadruk aangaven dat het nog te vroeg was om te spreken over gevalideerde *goede werkwijzen*. Met de huidige analyse trachten

we een stap verder in de richting van goede werkwijzen te komen. In acht paragrafen beschrijven we uitgangspunten voor goede werkwijzen:

- Een ordelijk verloop als norm
- Het is nodig om echte prioriteiten te stellen
- Een meerjarenperspectief is geboden
- Een beter verloop van de jaarwisseling vergt reguliere vooruitgang
- Multidisciplinaire samenwerking is nodig, maar dit dient niet geforceerd te gebeuren
- Een 'klik' met bewoners is het halve werk
- Strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde is belangrijk – ook om de openbare orde te handhaven
- Het is belangrijk om maatregelen te treffen die de gelegenheidsstructuren bij de jaarwisseling verminderen

We gaan ten slotte in op het debat dat wordt gevoerd over de verhouding tussen 'centraal' en 'decentraal'.

6.2 Een ordelijk verloop als norm: de toon is belangrijk (maar niet genoeg)

In de *slipstream* van onder meer korpschef Van Zwam hebben vele lokale en landelijke autoriteiten zich op het standpunt gesteld dat de norm behoort te zijn dat de jaarwisseling ordelijk verloopt. Het betreft onder meer de minister-president, ministers, korpsbeheerders, burgemeesters, andere korpschefs, lokale politici en landelijke politici. Parallel daaraan zijn er autoriteiten die wijzen op misstanden die niet getolereerd worden, zoals brandstichting, vernieling, publiek geweld en in het bijzonder geweld tegen medewerkers van de hulpdiensten.

In deze uitspraken ligt veelal – bij de één meer dan de ander – een zelfkritische boodschap verrat: we hebben in de afgelopen jaren de problemen onderschat en dientengevolge uit de hand laten lopen. Juist daarom zijn de uitspraken wél belangrijk: ze kondigen, waar nodig, een koerswijziging aan en ze beloven strategische steun aan burgers en operationele hulpverleners die het slachtoffer zijn van geweld of andere misstanden.

De misstanden bij de jaarwisseling resulteren in een politiek-bestuurlijke stijl en presentatie die duidelijk maken dat autoriteiten zijn doordrongen van de publieke en (operationele) professionele gevoelens. De toon van de mededelingen is belangrijk, omdat het aantoont dat de autoriteiten zich verantwoordelijk voelen voor de publieke en professionele veiligheid. Het belang hiervan wordt gemakkelijk onderschat. We hebben bij ons veldwerk talrijke burgers en professionals gesproken die niet alleen waren geschrokken van het geweld, maar die zich ook angstig of in de steek gelaten voelden door autoriteiten of bazen. Dit levert dubbele schade op, omdat onder zulke omstandigheden slachtofferschap hand in hand gaat met legitimiteitsverlies.

De jaarwisseling zet dus aan tot zogenoemd symbolisch leiderschap. Dat is leiderschap waaruit spreekt dat autoriteiten gevoelens en indrukken van burgers en professionals begrijpen. Dit vereist dat er grenzen worden gesteld aan het verloop van de jaarwisseling. Hoewel een categorie burgers zich wellicht beter zal gedragen vanwege de 'oproep' van autoriteiten is symbolisch of normstellend leiderschap bepaald niet afdoende. Dit realiseren onze respondenten zich.

Symbolisch of normstellend leiderschap schiet om een aantal redenen - los van andere maatregelen - tekort en kan zich op bepaalde punten of momenten zelfs tegen de autoriteiten keren. Er moet daarom rekening worden gehouden met de volgende tekortkomingen of contraredeneringen:

- Legitimiteit onder burgers en operationele professionals vergt niet alleen een empathische stijl en presentatie: het vergt ook prestaties, want burgers en professionals willen resultaten zien.
- De normstellende uitspraken schroeven de verwachtingen op of onderstrepen nog eens wat altijd al verwacht mocht worden: burgers en professionals claimen persoonlijke veiligheid, evenals bescherming van hun bezittingen.
- Als professionals het gevoel hebben dat beloften over hun persoonlijke veiligheid niet worden waargemaakt, kan dit leiden tot terughoudendheid bij interventies. De paradox is dat dit de publieke veiligheid kan schaden. Het komt geregeld voor dat professionals zich – vanwege een combinatie van gebrek aan capaciteit en dreiging of geweld - onzeker

voelen bij operationele besluiten om in te grijpen (en daadwerkelijk door te pakken) of niet.

- De oproep tot een ordelijk verloop van de jaarwisseling kan door kwaadwillende groepen worden begrepen als een uitnodiging om juist wel de orde te verstoren. Naarmate groepen of gemeenschappen sterkere anti-overheidsentimenten hebben, neemt de kans op dit soort onbedoelde effecten toe. Op lokaal niveau hebben we vastgesteld dat claims van een burgemeester dat de jaarwisseling koste wat kost veilig zal verlopen averechts uit kan pakken. Het onderstreept dat externe communicatie om nuance en maatschappelijk gevoel vragen, alsook om directe communicatie, omdat de kans op (onnodige) misverstanden dan kleiner is.
- Het symbolisch leiderschap stelt een norm, maar het is nog geen kompas voor een realistische of praktijkgerichte aanpak. Immers, een ordelijk verloop van de jaarwisseling is een illusie. Sterker, het is op bepaalde plaatsen ook nog maar eens de vraag of een structureel ordelijk(er) verloop mogelijk is, in die zin dat - naast successen of vooruitgang - schommelingen of tegenvallende resultaten bepaald niet uitgesloten kunnen worden. Vooruitgang vergt in elk geval het stellen van prioriteiten. Als een geheel ordelijk verloop niet mogelijk is, op welke punten dient dan met voorrang vooruitgang te worden geboekt? Respondenten hameren erop dat de stemming 'dat het zo niet langer kan' benut moet worden om resultaten te boeken op punten die prioriteit verdienen: zie 6.3.

6.3 Tussen toon en realiteit: echte prioriteiten stellen

De jaarwisseling is een landelijk evenement met wisselende maar - zeker bij elkaar opgeteld - grote risico's. Dit betekent dat er noodzakelijkerwijs een fors verschil bestaat tussen de wens of toon en de realiteit op straat: in stadswijken, dorpen en gemeenten. Deze implementatiekloof kan worden verkleind door "echte prioriteiten" te stellen. Er bestaat op hoofdlijnen overeenstemming over de volgende topprioriteiten. De overeenstemming in abstracto kan alleen al vanwege de beperkte middelen van de hulpdiensten - of vanwege lopende discussies over de gang van zaken bij eerdere jaarwisselingen - verdwijnen bij concrete lokale of regionale discussies over prioriteiten.

- *De openbare orde of publieke veiligheid heeft voorrang.* De handhaving van de openbare orde verdient en krijgt prioriteit, zo zeggen onze respondenten. Als we goed naar ze luisteren, gaat het echter niet strikt om de juridische term 'openbare orde', maar om de zorg voor publieke veiligheid op belangrijke punten:
 - o Geen riskante gedragingen, zoals gevaarlijk branden of dito carbid schieten. Riskant gedrag dient bij voorkeur te worden voorkomen en zo mogelijk moet vroegtijdig worden opgetreden: niet alleen door de politie, maar samen met of ook door gemeente, brandweer, jongerenwerkers en vergunninghoudende burgers of instellingen.
 - o Geen geweld tegen hulpdiensten. Dit verdient prioriteit, mede omdat de persoonlijke veiligheid van hulpverleners voorafgaat aan publieke veiligheid. Immers, als professionals niet in kunnen grijpen, dan levert dit gevaarlijke situaties op.
 - o Geen geweld tegen burgers c.q. bijstand voor burgers die bedreigd worden. De jaarwisseling is voor burgers een risicogebeurtenis, in die zin dat er een verhoogde kans op slachtofferschap bestaat (bijvoorbeeld vuurwerkverwondingen of niet-moedwillige schade aan bezittingen). Dit laat onverlet dat er prioriteit dient uit te gaan naar burgers die het slachtoffer worden van moedwillig geweld. Dit kan teruggrijpen op een bestaande vete, maar het kan ook gaan om een conflict dat lopende de avond van de jaarwisseling ontstaat. Er is deels een analogie met een dienst in het weekend of in een horecagebied: er dient snel te worden gereageerd bij geweld. Echter, de locatie van het geweld laat zich bij de jaarwisseling veel moeilijker voorspellen, de spreiding van de locaties is veel groter en het gaat om veel meer locaties. Daardoor is de opdracht bij de jaarwisseling uiteindelijk veel moeilijker te vervullen en onvergelijkbaar met reguliere avonden.
 - o De bescherming van bezittingen, zeker bij grote dreigende schade en als op voorhand duidelijk is dat bepaalde bezittingen een selectief doelwit (dat wil zeggen een bewust gekozen doelwit) kunnen zijn.

De prioriteit voor publieke veiligheid betekent dat er bij de jaarwisseling veel minder belang wordt gehecht aan milieuhandhaving en aan 'kleine overlast'. Er wordt geprobeerd om over te stappen van gedogen naar reguleren, waardoor er regels gesteld worden die gunstig zijn voor het milieu. Maar bij de regelhandhaving krijgt het milieu geen prioriteit. De strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde wordt ten dienste gesteld van de publieke veiligheid: strafrech-

telijke handhaving dient bij te dragen aan de ordelijke gang van zaken en is dus geen doel op zich. Het is echter wel degelijk belangrijk, want soms verloopt het lokaal louter ordelijk als er arrestanten worden gemaakt of als die dreiging bestaat en wordt gevoeld door potentiële ordeverstoorders.

- *Er wordt gezocht naar interne verbeteringen waarmee belangrijke vooruitgang geboekt kan worden.* Daarbij wordt gebruik gemaakt van goede ervaringen die elders in het land of politieveld zijn opgedaan: “*quick wins*” en “*good practices*” in het beleidsjargon. Wie oog heeft voor interne hele of halve tekortkomingen heeft een sleutel in handen om vooruitgang te boeken. We hebben gemerkt dat de informatie-uitwisseling tijdens en na het onderzoek *Hoezo Rustig?!* eraan heeft bijgedragen dat waardevolle lessen en ervaringen zijn overgenomen. Respondenten wijzen onder meer op het volgende:
 - o Bij de selectie van politiepersoneel letten op de kwaliteit, want “soms heb je meer aan een goede hoofdagent, dan aan een sectie ME” (en soms ook niet, want maatwerk blijft vereist).
 - o Het benutten van aanhoudingseenheden, omdat die in staat blijken te zijn om in te grijpen zonder escalatierisico’s.
 - o De aanhoudingseenheden laten werken in samenspel met flexibele vormen van Mobiele Eenheid.
 - o Al in de weken voor de jaarwisseling integraal optreden tegen elke vorm van brandstichting of vernieling. Het blijft zo schoon en het resultaat in straatcommunicatie: tussen hulpdiensten, gemeentelijke diensten en potentiële ordeverstoorders.
 - o Slechte ervaringen in het verleden aangrijpen om in contact te treden met goedwillende burgers (de zwijgende meerderheid) en met groepen onruststokers, inclusief de sleutelfiguren in hun kringen..
- *Het in kaart brengen van ‘probleemhaarden’: locaties waar het uit de hand kan – en soms: vrijwel zeker zal – lopen.* Het betreft de hotspots van de jaarwisseling. Als hier een inschatting van de lokale risico’s aan wordt gekoppeld, dan kan de inzet daarop worden afgestemd. We hebben bij dit onderzoek wel vastgesteld dat de kennis over probleemlocaties beter op orde is dan de kennis over de samenstelling van de groepen die de problemen veroorzaken. Dat is een probleem, omdat locatiegerichte maatregelen minder mogelijkheden bieden tot preventieve maatregelen in de aanloop dan groepsgerichte maatregelen.

Hier komt bij dat er in sommige regio’s veel (potentiële) probleemlocaties zijn. Juist onder zulke omstandigheden is belangrijk dat in kaart wordt gebracht om welke groepen het gaat, zodat in de voorfase communicatie met deze bewoners mogelijk is en de groep zo nodig extra in de gaten kan worden gehouden.

We hebben ook een contra-effect vastgesteld van de toegenomen bestuurlijke aandacht voor het verloop van de jaarwisseling. Gemeenten en lokale politie zorgen soms dat vooral ook hún probleemlocaties bekend raken, omdat ze zo tijdig een claim willen leggen op politie-inzet. Er lijkt soms sprake van risico-inflatie. Problemen worden soms om strategische redenen wat groter geschreven dan ze misschien wel zijn, onder de mom van “het zekere voor het onzekere”. Dit leidt tot een soort interlokale concurrentie. Het verdringt ook feestelijke activiteiten. Op sommige plaatsen in het land konden risicoarme feesten geen doorgang vinden, omdat de problemen in andere gemeenten of dorpen al een grote claim hadden gelegd op de regionale politiesterke.

- *Het in kaart brengen van probleemgroepen.* Dit lijkt en is een logische en doeltreffende maatregel. Het is ook in lijn met ‘informatie gestuurd politiewerk’ en met de ‘jeugd in beeld’-werkwijze die erin voorziet dat er op regioniveau een indeling wordt gemaakt naar zogeheten criminele groepen, overlast gevende groepen en hinderlijke groepen. In de praktijk werkt dit soms inderdaad. In de gemeente Veendam bleek het bijvoorbeeld goed te werken toen eenmaal duidelijk was geworden wie de groep stokers waren, want zo kon de druk – maatschappelijk en justitieel – opgevoerd worden en dat hielp, al bleven er restproblemen bestaan. Hier staat tegenover dat ook geregeld blijkt dat informatiegestuurde politie en ‘jeugdgroepen in beeld’ nog zo hun beperkingen hebben én deels zijn gericht op andere doelgroepen. Kortom, dit heeft wel prioriteit, maar er valt nog veel winst te behalen.
- *Integrale prioriteitenstelling en contact met bewoners.* Het komt aan op een integrale, multidisciplinaire formulering van lokale en regionale prioriteiten. Deze stap wordt het best lokaal al samen met bewoners gezet, zo concluderen respondenten, maar zeker het uitleggen en lokaal concretiseren van het beleid is belangrijk. De stap van beleid naar de jaarwisseling op straat is belangrijk. Het vergt communicatie, maar die communicatie dient ook te bestaan uit direct contact. In kleinere gemeenten treedt opvallend vaak de burgemeester

zelf in contact met vertegenwoordigers van burgers en in grote steden zijn dit logischerwijs uitvoerende gemeentelijke diensten en welzijninstellingen. Onze respondenten wijzen erop dat het contact met burgers is toegenomen door de grote aandacht voor de jaarwisselingen. Door die aandacht haalt de jaarwisseling al vroeg in het jaar (vaak in of omstreeks september) de agenda van integrale overlegvormen. De respondenten formuleren echter ook lessen die het spiegelbeeld zijn van nog altijd bestaande tekortkomingen of problemen. De eerste les luidt dat contact nog heel wat anders is dan communicatie van de media. De tweede les luidt dat het gevaar bestaat dat de overheid in contact treedt met goedwillende burgers en dientengevolge weinig invloed uitoefent op potentiële ordeverstoorers. Respondenten geven aan dat inventieve en effectieve communicatievormen, zowel naar algemeen publiek als specifieke doelgroepen onder betrokken burgers nog meer uitgenut kunnen worden. Deze interactiemogelijkheden kunnen zowel op de korte als de lange termijn bijdragen aan een betere relatie tussen overheid en burgers.

6.4 Beleid en aanpak zijn gediend met een meerjarenperspectief

Het valt op hoezeer politierespondenten erop wijzen dat de aanpak van de jaarwisseling een meerjarenperspectief vergt. Het schrikbeeld bestaat op de eerste plaats uit plotselinge beleidsaanscherpingen die onrealistisch en eenzijdig (dat wil zeggen door de overheid bedacht en opgelegd) zijn en in het ergste geval nog onnodig ook. Dit zet de situatie op scherp, resulteert in spanningen en vergoot het risico op geweld bij de jaarwisseling.

Op de tweede plaats kan het zo zijn dat er lokaal te veel wordt gedoogd en er in feite nog op heel korte termijn wordt geredeneerd: “Als het maar niet al te veel uit de hand loopt, wordt het vanzelf weer 2 januari”. Fraaie prioriteiten blijken soms niet veel meer dan goede voornemens. Ook bij een dergelijke permissieve lijn kan de situatie uit de hand lopen.

Respondenten proberen deze *worst case scenario's* te voorkomen of bij te buigen. Hiertoe schetsen zij een meerjarenperspectief dat in feite bestaat uit de volgende bouwstenen:

- *Wat speelt hier en hoe valt dat te beoordelen?* Er is door het hele land heen een discussie op gang gekomen over het verloop van de jaarwisseling en de wenselijkheid daarvan. Die discussie is in essentie politiek-maatschappelijk, al worden er niet zelden problemen geagendeerd door politie of brandweer. Het ligt in de aard van politiek-maatschappelijke discussies besloten dat er niet op de heel korte termijn, dus meteen al bij de eerstvolgende jaarwisseling, grote veranderingen worden doorgevoerd of enorme resultaten worden geboekt. Dit komt ook doordat in veel gemeenten of wijken het realistisch gezien ook de vraag is wat er het beste kan gebeuren, omdat het nu ook weer niet overal uit de hand loopt. Hier komt bij dat er voor kleinere ordeproblemen bepaald niet automatisch een eenvoudige oplossing voorhanden is, omdat de inzet van ‘meer politie’ juist op de avond van de jaarwisseling moeilijk is, zeker in gemeenten waar het – in vergelijking met andere locaties – meevalt of mee lijkt te vallen. Dit resulteert in een meerjarig traject. Respondenten vinden dit verstandig, maar ze vrezen ook dat het momentum of de politiek-bestuurlijke sfeer van urgentie in veel gemeenten weer zal wegebben in de komende jaren.
- *Creëer draagvlak onder de partners.* Het is belangrijk dat bestuur, justitie, politie en brandweer het lokaal eens worden over een gemeenschappelijk beleid. Dit lukt vaak wel in abstracto, maar in concreto is dit lang niet overal een vanzelfsprekendheid. Politierespondenten wijzen er soms op dat ze de ervaringen van de laatste twee jaarwisselingen – inclusief de strengere politiek-maatschappelijke houding – benutten om met het bestuur een hardere lijn overeen te komen: van gedogen naar reguleren van vuren; en van louter ordebewaking naar daadwerkelijke handhaving, zo nodig inclusief strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde. Evengoed hebben we politiediscussies aangetroffen op locaties waar eerder het bestuur zich op het standpunt stelde dat de aanpak strenger zou moeten worden. Hoe het ook zij: door de agendering van ‘het ordelijke verloop van de jaarwisseling’ worden lokale autoriteiten en politie min of meer gedwongen om een beleidslijn te kiezen. Journalisten en raadsleden vragen ook naar dit beleid. De realiteit is dat er dan nog lang niet in alle gemeenten een gemeenschappelijk beleid is, al is de ontwikkeling daarvan inmiddels gestart. De afgewogen centralisering van de aanpak van de jaarwisseling (zie 6.10) vraagt daar ook om: een burgemeester en een lokale politiefchef hebben steeds vaker simpelweg een bijdrage te leveren aan de regionale voorbereidingen.

- *Breng niet alleen de risicolocaties in kaart, maar haal ook de banden aan met de (potentiële) ordeverstoorders.* Het blijkt veel eenvoudiger om de risicolocaties in kaart te brengen dan om daadwerkelijk 1. de (potentiële) ordeverstoorders in kaart te brengen, en 2. bruikbare sociale contacten op te bouwen. In korpsen en gemeenten waar de voorbereidingen heel vroeg begonnen óf waar het opbouwen van dit soort contacten een reguliere doelstelling is geworden ‘door het hele jaar heen’, wordt vooruitgang geboekt. Dit betekent bijna per definitie dat de jaarwisseling beter verloopt dan in voorgaande jaren. Dit wordt geregeld in de hand gewerkt doordat jaarwisselingen in het verleden tot leerprocessen hebben geleid: aan de kant van autoriteiten en politie, maar ook in lokale gemeenschappen. Het forse geweld bij de jaarwisseling 2006-2007 heeft in Voorschoten en Zaltbommel bijvoorbeeld geleid tot het besef dat het dit keer beter moest gaan, waardoor politie én autoriteiten zich zorgvuldig hebben voorbereid, inclusief overleg met bewoners, waaronder overleg met personen die vorig jaar (of ook al eerder) betrokken waren bij ongeregelde heden bij de jaarwisseling. Onder burgers namen ook de bereidheid en wens toe om de jaarwisseling rustiger te laten verlopen. In meer algemene zin is dit het doel geworden van een politiek-maatschappelijke en kerkelijke stroming in streng christelijke gemeenschappen. Velen schaarden zich na kritische noten over het gedrag binnen kleine gemeenschappen in de zogeheten *bible belt* in media en *Hoezo Rustig?!* achter de conclusie dat de viering van de jaarwisseling uit de hand gelopen was. Dit heeft geleid tot een maatschappelijk debat dat langzamerhand ook de gezinnen en personen heeft bereikt die meenden dat “veel” of “alles” moet kunnen bij de jaarwisseling. Hierbij speelt een rol dat ze de aandacht op zich gevestigd weten. De mensen die dit maatschappelijk debat aanzwengelen realiseren zich heel goed dat structurele verbeteringen geduld en dus een meerjarenbeleid vereisen.

De wens of noodzaak om een meerjarenbeleid van de grond te tillen stuit geregeld op de nodige drempels. Het betreft, Op de eerste plaats, bestuurlijke ontkenning van de lokale problemen. Deze constatering behoeft de nodige toelichting, wan het gaat in veel gevallen niet zozeer om een burgemeester die de ordeproblemen niet onder ogen wenst te zien, maar om wethouders die een behoudende koers varen. Een categorie lokale bestuurders wenst niet te horen of te lezen dat inwoners van hun gemeenschap zich slecht of zelfs “schandig” gedragen. De paradox is dat juist ook dit soort bestuurders een belangrijke rol kan spelen om – *front stage*, maar vooral ook *back stage* –

maatschappelijk draagvlak te creëren voor een rustiger en gereguleerd verloop van de jaarwisseling. Hoe het er nu precies voor staat in het lokale politiek-maatschappelijke systeem valt voor politierespondenten geregeld moeilijk te beoordelen.

Op de tweede plaats komt het voor dat er op strategisch niveau overeenstemming bestaat over de wenselijkheid en noodzaak van een rustiger verloop van de jaarwisseling, maar beschikt de gemeente niet over een voldoende toegereuste uitvoeringsorganisatie. Dit valt meestal terug te voeren op de reguliere omstandigheden, in die zin dat het gaat om gemeenten waar de sociale veiligheidsstaak is toebedeeld aan een gering aantal ambtenaren en een klein aantal medewerkers van welzijnsinstellingen. Het gaat niet louter om kleine of (recent) gefuseerde gemeenten met beperkte bestuurskracht, maar ook om middelgrote gemeenten waar het sociale veiligheidsbeleid geen (top)prioriteit is of waar het veiligheidsbeleid tekortkomingen telt. Onder zulke omstandigheden vergt het opbouwen van een uitvoeringsorganisatie meerdere jaren, geduld en het vermogen om tegenwerking bij te buigen of andere drempels te slechten. Hier staat wel weer tegenover dat geprofiteerd kan worden van bestuurlijke inspanningen om het bestuurlijke veiligheidsbeleid, en de organisatie daarvan, naar een hoger plan te tillen.

Op de derde plaats wordt een systematisch meerjarenbeleid geregeld bemoeilijkt door gemeentelijke fusies (en de nasleep daarvan, los van de toename van de bestuurskracht op de langere termijn) en door personele wisselingen. Het valt op dat er wat dit laatste betreft geregeld naar de politie wordt gewezen. De politie beschikt over veel informatie en over nog meer ervaringskennis, maar er hebben met grote regelmaat personele wisselingen plaats (van wijkagenten of lokale politiechefs): met of zonder een goede overdracht van de belangrijke lokale portefeuilles, waaronder mogelijk de jaarwisseling

6.5 Gelegenheidsbeperkende maatregelen: grote variëteit en hoge prioriteit

De avond en nacht van de jaarwisseling kunnen worden gezien als een moment met een welhaast ongekende gelegenheidsstructuur voor uitbundigheden

(inclusief veel drank en vuur), geweld en ordeverstoringen. Het gevoel dat tijdelijk 'veel mag' maakt deel uit van deze structuur, evenals de problemen en dilemma's bij het opvoeren van de politiesterkte op de - zo talrijke - hotspots. Als spiegelbeeld hiervan is het logisch dat de autoriteiten, politie en brandweer zoeken naar gelegenheidsbeperkende maatregelen. Dit soort maatregelen is vooral - maar niet exclusief - van belang op locaties waar de jaarwisseling een gelegenheidsstructuur is voor het beslechten van oude vetes tussen burgers onderling of van burgers in de richting van het gezag en voor doelgerichte overlastgevende of criminele activiteiten. We troffen de volgende gelegenheidsbeperkende maatregelen:

- *Het in kaart brengen van de potentiële ordeverstoorders.* Dit biedt mogelijkheden om de relaties aan te halen en om preventieve maatregelen te treffen, waaronder het bezien van mogelijkheden om misstanden te voorkomen of tradities (zoals het stoken van vuren) te reguleren. Tegelijkertijd wordt zo duidelijk dat de pakkans toeneemt, omdat de identiteit immers bekend is bij politie, andere hulpdiensten en bewoners. Het valt ons wel op dat er door het hele land heen wat dit betreft goede voornemens bestaan. Die resulteren deels ook in goede praktijken. Zo is het in een deel van Utrecht-Noord bijvoorbeeld geen toeval dat juist daar weinig of geen autobranden of ordeverstoringen plaats hadden, omdat de preventieve en meer repressieve contacten daar met de lokale (Marokkaanse) bevolking zijn aangehaald. Hier staan echter ervaringen tegenover die wijzen op discrepanties tussen voornemens en praktijk. Op de eerste plaats gaat het om informatiegestuurde politie. Die werkwijze blijkt soms meer te zijn gericht op gekende notoire veelplegers dan op de personen en groepen die de lokale verstoringen: op dagelijkse basis én bij de jaarwisseling, want dat gaat vaak hand in hand. Op de tweede plaats blijken welzijnsinstellingen en gemeentelijke diensten nog steeds vatbaar voor wat in de literatuur te boek staat als "creaming" (Lipsky, 1980). Dit houdt in dat de banden met goedwillende buurtbewoners en jongeren beter zijn dan met jongeren en groepen met anti-overheids sentimenten en met een overlast gevende of criminele levensstijl. Zo valt het, wederom, op hoe pover de relatie is tussen de gemeente Leiden en de bewoners van de buurten waar het bij jaarwisselingen in feite elk jaar in meer of mindere mate uit de hand loopt. Dit neemt niet weg dat er overeenstemming bestaat over het belang van de opdracht om potentiële ordeverstoorders in kaart te brengen. Dit staat

in feite ook los van de jaarwisselingen, maar misstanden bij de jaarwisseling kunnen wel de aanleiding zijn om in kaart te brengen wie lokaal de orde verstoren of wie zich misdragen. In Veen zijn de zogeheten stokers in kaart gebracht en hebben zij gemerkt dat de overheid hen scherper in de gaten houdt: bij de jaarwisseling, maar ook op dagelijkse basis. En niet alleen wat betreft verstoringen van de openbare orde, maar ook wat andere overtredingen van recht en beleid betreft (zoals een illegale loods). Dit blijkt te werken, te meer omdat in deze dorpskern lange tijd het idee bestond dat er van de overheid niets te vrezen viel en dat de overheid in feite geen factor was in het lokale leven. Het is inmiddels duidelijk geworden dat dit een misverstand is.

- *Op de spannende momenten: contact zoeken en reguleren of "stuk maken".* Het volstaat uiteraard niet om in kaart te hebben wie de potentiële ordeverstoorders zijn. Immers, het is zaak om met hen in contact te treden: op dagelijkse basis, maar meer in het bijzonder in de periode voor en tijdens de jaarwisseling. Dit lijkt een open deur, maar is dat niet altijd. We hebben bij het veldwerk voor deze studie vastgesteld dat de ordeverstoorders soms wel redelijk in beeld waren, maar dat er maar mondjesmaat contact of overleg is geweest. De politie heeft geregeld het gevoel dat zij, en meer in het bijzonder de wijkagent, wat dit betreft er geregeld nog min of meer "alleen" voorstaat. Als omgekeerd het bestuur (waaronder soms de burgemeester in hoogst eigen persoon) of welzijnsinstellingen ook of vooral in contact treden, dan blijkt dit een gunstig effect te hebben. Zo is het onder meer gegaan in Zaltbommel en in Voorschoten, en zo gaat het al langer in bijvoorbeeld Delft.
- *Mobilisatie van verantwoordelijke krachten in eigen kring.* Het is bij de meest recente jaarwisseling duidelijk geworden dat de lokale gemeenschap of *civil society* een belangrijke rol kunnen spelen, evenals levensbeschouwelijke of religieuze instellingen. Zo is er een gunstig effect uitgegaan van de toon van de discussie die is gevoerd in onder meer het Reformatorisch Dagblad en in gereformeerde en hervormde instellingen en kringen. Lokale *stakeholders* - zoals leden van kerkbesturen, dominees of leerkrachten - hebben gewezen op de plicht om een jaarwisseling ordelijk te laten verlopen, alsook op de schaamte dat wangedrag afroept over een gemeente, dorp of gemeenschap. Het heeft eraan bijgedragen dat de lokale macht van de ordeverstoorders is afgenomen en dat, als spiegelbeeld daarvan, de invloed van personen die zich verantwoordelijk opstellen is toegenomen. Het

voordeel van deze route is dat ouders – “vooral ook moeders” – zich eerder door aansporingen uit de eigen kring laten leiden dan door vertegenwoordigers van de overheid. De reden is in feite simpel: de eigen kring is veel belangrijker dan de overheid die in veel opzichten juist bewust op afstand wordt gehouden.

- *Het beveiligen en beschermen van objecten.* Het betreft, uiteraard, objecten die het doelwit zouden kunnen worden van vernielingen: vanwege spanningen, vetes of ervaringen bij eerdere jaarwisselingen. De kansen hiertoe worden verminderd door technopreventie en personele maatregelen, zoals methodische of gerichte surveillance door de politie. Naast de politie worden ook particulieren of instellingen gemobiliseerd om toezicht te houden bij hun bezittingen of bij de gebouwen die zij in gebruik hebben. Politie en gemeente voeren overleg met de eigenaren of gebruikers van panden die het doelwit kunnen worden. Aan de ene kant zijn hierbij goede ervaringen opgedaan: winkeliers die zorgen voor afdichtingen of die persoonlijk toezicht houden of organiseren. Aan de andere kant valt op dat er rond de jaarwisseling 2007-2008 veel vernielingen zijn gepleegd, waaronder opvallend veel vernielingen aan scholen. Dit heeft deels te maken met de weersomstandigheden, omdat de mist ervoor zorgde dat (bewuste of onbewuste) brandstichters wisten dat ze niet werden gadeslagen. Voor een ander deel lijkt het erop dat het toezicht bij scholen achterblijft bij het toezicht op particuliere bezittingen, zoals winkels. Tel hierbij op dat juist onderwijsinstellingen een geïkht doelwit blijken te zijn en het wordt duidelijk dat het effectief zou zijn indien er bij scholen - waar een zekere dreiging bestaat - persoonlijk toezicht wordt gehouden in de school. Een respondent deed een ludieke maar tevens mogelijke zinnige suggestie: stel scholen kort na middernacht open, zodat leerlingen, ouders en bewoners elkaar daar een goed nieuwjaar kunnen wensen. Varianten hierop zijn uiteraard denkbaar (bijvoorbeeld een feest organiseren op het schoolplein), maar het idee is om het aangename te verenigen met de noodzakelijke beveiliging. Dit zorgt ook voor vanzelfsprekend toezicht en sociale controle. Er zijn uiteraard alternatieven: van schoolpersoneel dat toezicht houdt, tot aan cameratoezicht of particulier toezicht.
- *Cameratoezicht (vast en tijdelijk) en videoteams.* Een klassieke oorzaak van geweld en ongeregelde heden bestaat eruit dat de daders zich anoniem en dus ongrijpbaar voelen. Dat gevoel kan worden verminderd door voorverleg,

inclusief waarschuwingen. In aanvulling daarop kan cameratoezicht zijn, alsook het filmen door mobiele videoteams van de politie. Dit kan effectief zijn en filmen kan kwade intenties of ongunstige processen “stuk maken”, maar de lastige opdracht bestaat eruit om op het juiste moment de goede personen te filmen.

- *Het organiseren van feesten.* In verschillende gemeenten zijn, ook in buurten met aanzienlijke gelegenheidsstructuren, met succes feesten georganiseerd voor jongeren. Dergelijke successen komen bepaald niet uit de lucht vallen. Het vergt samenwerking tussen gemeentelijke diensten, welzijnsinstellingen, politie en jongeren. Hier kunnen nog medewerkers van bijvoorbeeld een jeugdhonk of van horeca bij betrokken worden. De politiesterke van het succes ligt in communicatie met de jongeren en in de kwaliteit van de relatie tussen jongerenwerkers en hun doelgroep op dagelijkse basis (vergelijk 6.6). Het blijkt, onder meer in Delft, mogelijk om een traditie van stoken en geweld bij te buigen naar de gewoonte om een gereguleerd feest te vieren.

6.6 Reguliere vooruitgang gaat vooraf aan een rustiger verloop van de jaarwisseling

De relatie tussen aan de ene kant de alledaagse orde en het reguliere lokale veiligheidsbeleid en aan de andere kant het verloop van en de aanpak bij de jaarwisseling op specifieke locaties blijkt sterk te zijn. Dit levert zowel mogelijkheden als problemen op. De mogelijkheden bestaan eruit dat de soms forse of grote problemen bij de jaarwisseling vallen te reduceren door een goed veiligheidsbeleid, inclusief de daarbij horende netwerken. Het grote voordeel is dan ineens dat er niet veel politie of bijzondere prestaties nodig zijn bij de regelrechte piekgebeurtenis die de jaarwisseling is. Er kan bij de jaarwisseling veel winst geboekt worden door ‘gewone’ vooruitgang te boeken. Juist dit levert ook weer problemen op. Het boeken van deze reguliere vooruitgang vergt duurzame betrokkenheid, middelen en publiek leiderschap.

Reguliere vooruitgang bij het lokale veiligheidsbeleid, zo volgt deels ook al uit het voorgaande, heeft op de volgende onderdelen een gunstig effect op het verloop van de jaarwisselingen:

- Het opbouwen van een – multidisciplinaire – uitvoeringsorganisatie die gestalte kan geven aan de uitvoering van het lokale veiligheidsbeleid. Die uitvoeringsorganisatie kan ook worden ingezet bij de jaarwisseling.
- De netwerken en contacten van de uitvoeringsorganisatie kunnen worden benut bij de aanpak van de jaarwisseling. Daartoe moeten die netwerken en contacten wel gericht worden op de (potentiële) ordeverstoorders. Het (verder) in de praktijk brengen van goede voornemens van de politie (informatiegestuurde politie) en van preventieve doelstellingen van welzijnsinstellingen helpen daarbij. Het is tegelijkertijd zo dat bij de voorbereidingen van de jaarwisseling geregeld blijkt dat de politie-informatie en -contacten en de netwerken van welzijnsinstellingen onvoldoende zijn gericht op de jongeren en jongvolwassenen die waarschijnlijk de orde zullen verstoren bij de jaarwisseling.
- Het versterken van de alledaagse handhaving - ook bestuurlijk - kan een gunstig effect hebben op het verloop van de jaarwisseling. De praktijk leert namelijk dat bij de jaarwisseling de ernstige ordeverstoringen vooral worden gepleegd door jongeren en jongvolwassenen die, mede op basis van ervaringen dor het jaar heen, het gevoel hebben dat de pakkans gering is en dat ze dus wegblijven met wangedrag. Dientengevolge zal de jaarwisseling in Nederland dus rustiger verlopen als de handhaving wordt aangehaald in wijken met gelegenheidsstructuren en in kleine gemeente en dorpskernen met kwalijke lokale tradities. Het onderstreept eens te meer dat het opbouwen van zogeheten prachtwijken ook strenge handhaving vergt en dat het veiligheidsbeleid ook in kleine(re) gemeenten een belangrijke aangelegenheid is.
- De politiek-maatschappelijke discussie die van de grond is gekomen in gereformeerde en hervormde kringen is niet alleen van belang voor het verloop van de jaarwisseling. Dit hangt samen met de complexe oorzaken van dit geweld, inclusief het omvangrijke gebruik van alcohol en drugs onder jongeren (en jongvolwassenen) in veel van deze gemeenschappen. De politiek-maatschappelijke discussie heeft zich inmiddels verbreed naar dit middelengebruik en naar de daarmee verbonden problemen. Dat is waardevol, omdat het één (reguliere misstanden) is verbonden met het ander (het verloop van de jaarwisseling).

6.7 Samenwerking: een 'klik' met bewoners

Eén van de jaarwisselingparadoxen bestaat eruit dat de zelfregulering en zelfcontrole van groepen burgers uitermate belangrijk is, maar dat die processen juist bij de jaarwisseling in strijd kunnen zijn met de wensen van autoriteiten, hulpdiensten en andere burgers. Over één les zijn de respondenten het eens: de communicatie over het verloop van de jaarwisselingen dient tijdig te beginnen en dient voort te bouwen op alledaagse communicatie. Bovendien dient er niet louter overleg te worden gevoerd met goedwillende bewoners, maar vooral ook met bewoners die de orde zouden kunnen verstoren (of hun ouders, in het geval van thuiswonende jongeren). Het komt er daarbij op aan om te zorgen voor "een klik" met bewoners: "Het gevoel moet aan alle kanten goed en oprecht zijn. Dat is het halve werk".

Er zijn ook bij de jaarwisseling 2007-2008 op specifieke locaties goede ervaringen opgedaan bij de samenwerking en communicatie met groepen bewoners. Op de eerste plaats gaat het om het verstrekken van vergunningen voor feesten of vuren. Daarbij worden voorwaarden gesteld in de vergunning en het proces van vergunningverlening wordt aangegrepen om met bewoners door te spreken wat de spelregels zijn. Het blijkt cruciaal om er op toe te zien dat er onder de bewoners enkele personen zijn die verantwoordelijk worden gesteld en die zich ook verantwoordelijk voelen. Zij vormen dan het aanspreekpunt voor politie, brandweer en welzijnsinstellingen.

Op de tweede plaats is een onwenselijk verloop van eerdere jaarwisselingen – waaronder vaak die van 2006 op 2007 – geregeld een *blessing in disguise* gebleken. We bedoelen hiermee dat er dan leerprocessen op kunnen treden aan overheidskant en aan de kant van burgers die erop zijn gericht om herhaling van escalatie te voorkomen. Dit was zo in Zaltbommel, want onder meer in de dorpskernen Bruchem en Brakel zijn de banden tussen bestuur en burgers aangehaald na slecht verlopen recente jaarwisselingen, wat heeft bijgedragen aan verbeteringen. In Schiedam is de jaarwisseling 2005-2006 nog steeds een negatief ijkpunt, omdat de lijn van de burgemeester toen indruiste tegen de wensen van politie en groepen burgers. In de jaren daarna wordt er mede daarom veel waarde gehecht aan goed overleg tussen overheid en bewoners bij de voorbereidingen op de jaarwisseling, evenals gedurende de jaarwisseling.

Op de derde plaats biedt de op gang gekomen politiek-maatschappelijke discussie over de vraag hoe jaarwisselingen behoren te verlopen aanknopingspunten voor autoriteiten en politie. Doordat steeds meer personen zich tegen misstanden keren spreken meer mensen zich hier tegen uit. Dit biedt vooral in kleine gemeenschappen mogelijkheden, omdat de boodschap van autoriteiten en politie dan als het ware worden herhaald in of rondom de eigen groep of sociale kring.

Op de vierde plaats worden – mede door de discussie over de jaarwisseling – goedwillende bewoners gemobiliseerd. Ze willen steeds vaker iets doen en er wordt eerder een beroep op hen gedaan, omdat autoriteiten en hulpdiensten zoeken naar ‘partners’ op straat en in de buurten. Zo komt het bijvoorbeeld voor dat ouders bij de jaarwisseling op straat toezicht houden om vernielingen te voorkomen. Ze waarschuwen zo mogelijk en ze schakelen zo nodig de politie in op basis van vooraf gemaakte werkafspraken.

Dit alles laat onverlet dat overleg en communicatie nog geregeld ronduit tekortschieten: in een kleine gemeenschap of in grotere steden met kwalijke gewoontes of tradities bij de jaarwisseling. Sterker, het gevaar bestaat dat groepen bewoners of ordeverstoorers het als een soort uitdaging zien om tegen de wensen van de autoriteiten in te gaan. Zodra de communicatie niet rechtstreeks verloopt, maar via de media lijkt de kans hierop toe te nemen. Het publieke oordeel over de betrokken autoriteiten speelt daarbij uiteraard een rol. In Veen zette het wegvallen van de communicatie tussen bestuur en de groepen rond de stokers enkele jaren geleden de situatie op scherp. Het ging destijds gepaard met snijdende en ongepaste kritiek op de burgemeester. Inmiddels wordt daar niet meer via de media, maar rechtstreeks gecommuniceerd. Het is illustratief dat de burgemeester in de nacht van de jaarwisseling de bewoners een zalig nieuwjaar kwam wensen nabij een lokaal beruchte locatie, namelijk de kruising waar het in het verleden meermalen uit de hand liep. Bij sociale distantie tot het bestuur neemt de kans toe dat ordeverstoorers vasthouden aan kwalijke gewoontes of intenties. Bovendien liggen de toon en inhoud van de communicatie dan in handen van de media en dat kan tot ruis leiden. Volgens sommige respondenten bestaat het gevaar dat de mediaberichtgeving over ongeregelheden en geweld bepaalde groepen juist aanzetten tot wangedrag.

6.8 Samenwerking: multidisciplinair zonder te forceren

Er wordt meer en meer multidisciplinair gestalte gegeven aan de aanpak van de jaarwisselingen. Er heeft afstemming plaats tussen bestuur, politie, justitie, brandweer en gemeentelijke diensten, zoals milieu, vergunningen, gemeentewerken of stadsbeheer en jeugd en welzijn. De patronen die we aantreffen wijken niet wezenlijk af van die bij de vorige jaarwisseling, maar het valt wel op dat veel gemeenten profiteren van de vooruitgang die op veel plaatsen in het land wordt geboekt bij bestuurlijke handhaving en bij het uitvoeren van integrale controles. Hier komt bij dat de toegenomen aandacht voor de veiligheid van hulpverleners heeft geleid tot een verdere verbetering van de samenwerking tussen ‘blauw’, ‘rood’ en ‘wit’.

We treffen te midden van grote verschillen de volgende belangrijke multidisciplinaire patronen aan:

- De gemeentelijke besluitvorming over vergunningaanvragen (voor vuren en feesten) wordt integraal beoordeeld door bestuur, politie en brandweer. De precieze positie van de brandweer daarbij verschilt per gemeente, maar in de kleinere gemeente zijn brandweercommandanten niet zelden een belangrijke ambtelijke veiligheidsadviseur van de burgemeester.
- Er wordt meer en meer gestalte gegeven aan integrale controle, toezicht en handhaving. In de horeca, maar ook bij bijzondere vergunningen voor feesten of vreugdevuren. De aanpak is niet alleen op de avond en nacht van de jaarwisseling integraal, want aan de voorbereidende gesprekken met ondernemers en (andere) vergunninghouders nemen gemeenteambtenaren, medewerkers van de brandweer en politiemensen deel.
- Door de toegenomen alertheid op mogelijk geweldgebruik tegen hulpdiensten is de afstemming tussen blauw, rood en wit toegenomen. Er worden afspraken gemaakt over de beoordeling van meldingen door de (gemeenschappelijke) meldkamer: worden er hulpdiensten ingezet en zo ja op welke wijze? Het is daarbij in het bijzonder de vraag of en hoe de politie meerijdt met brandweer of geneeskundige dienst. Het komt steeds vaker voor dat vertegenwoordigers van de hulpdiensten gezamenlijk surveilleren en beoordelen of er bij incidenten wordt opgetreden, en zo ja, in welke (multidisciplinaire) samenstelling.

- Jongerenwerkers en medewerkers van welzijnsinstellingen nemen steeds vaker deel aan vooroverleg dat met jongeren wordt gevoerd over de jaarwisseling. Ze zijn ook vaker op straat op de avond van de jaarwisseling. Daarmee zijn ook goede ervaringen opgedaan, al blijven jongerenwerkers beducht om hun gezagspositie op deze ene avond en nacht op het spel te zetten. Hier staat tegenover dat bestuurders zich meer en meer op standpunt stellen dat jongerenwerkers juist bij de jaarwisseling moeten laten zien wat ze waard zijn. Politierespondenten stellen zich ook op dit standpunt.

6.9 Strafrechtelijke handhaving – ook nodig bij handhaving van de openbare orde

Bij de aanpak van de jaarwisseling ligt het zwaartepunt op de handhaving van de lokale openbare orde en op het voorkomen of bestrijden van gevaarlijke situaties. De strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde was het sluitstuk van de aanpak. Een klassieke overweging daarbij luidt dat arrestaties kunnen leiden tot escalatie. Al doende hebben politiemensen – en autoriteiten – echter geleerd dat strafrechtelijke handhaving belangrijker is dan deze gedachtegang suggereert. Dit wordt gebaseerd op de volgende ervaringen:

- Het *niet* verrichten van aanhoudingen bij de jaarwisseling – ondanks (vele en ernstige) strafbare feiten – is een stimulans voor ordeverstoorders (en de nieuwe aanwas daarvan) om ook het jaar daarna weer over de schreef te gaan. Op lokaal niveau kunnen de sleutelfiguren onder de ordeverstoorders status opbouwen. Zodra deze ordeverstoorders wel worden aangehouden, dan gaat daar een gunstig effect vanuit, zeker als de sleutelfiguren worden aangehouden. Het effect lijkt groter in kleine gemeenschappen vanwege de grote zichtbaarheid van ordeverstoringen en aanhoudingen.
- Er zijn bij de jaarwisseling – evenals bij andere risico-evenementen – goede ervaringen opgedaan met het aanhouden van ordeverstoorders, kort voor de jaarwisseling, zodat ze ‘van de straat’ zijn. Hier staat wel tegenover dat het al bij al gaat om een beperkt aantal aanhoudingen.
- Er worden door uitvoerende politiemensen – en soms ook door hulpverleners

– bezoeken afgelegd aan personen en gezinnen die hoogstwaarschijnlijk de orde zullen verstoren of die zich mee kunnen laten slepen. Dit heeft een gunstig effect indien de betrokkenen vatbaar zijn voor vermaningen en waarschuwingen of als ze zich realiseren dat hun pakkans toeneemt, omdat ze extra in de gaten worden gehouden. Dit laatste effect vergt wel dat die pakkans ook daadwerkelijk aanwezig is.

- Gedurende de avond van de jaarwisseling kan er een preventief effect uitgaan van aanhoudingen, in die zin dat verdere escalatie wordt voorkomen. Het vergt wel een kritische politie-interventie: tijdige aanwezigheid van voldoende gekwalificeerde politie en tactisch-operationele besluitvorming over de mogelijkheden en noodzaak tot aanhoudingen. Het maakt deel uit van die besluitvorming of het wellicht beter en mogelijk is om – herkende – ordeverstoorders op een later moment aan te houden. Er zijn alleen al om capaciteitsredenen beperkingen aan de mogelijkheden van de politie tot het verrichten van aanhoudingen. Juist daarom is het belangrijk dat tactische en operationele politiemensen oog hebben voor mogelijkheden om op het randje preventieve maatregelen te treffen die ervoor zorgen dat het verloop van de jaarwisselingen acceptabel blijft. We hebben gemerkt dat veel politiemensen hiertoe in staat zijn en daarbij belangrijke resultaten boeken.
- De aandacht voor opsporing komt ook tot uitdrukking in de door het hele land heen opgestarte justitiële onderzoeken. Er wordt gebruik gemaakt van opsporing verzocht en onder meer het korps Rotterdam-Rijnmond plaats beelden van verdachten op het Internet. De opsporing richt zich op verschillende soorten delicten, al kunnen geweld tegen hulpdiensten of autobranden wel bijzondere aandacht krijgen. Deze opsporingsonderzoeken verklaren waarom er ook na 5 januari veel aanhoudingen zijn verricht, zoals in Hoofdstuk 4 aangegeven. Het onderstreept dat de strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde meer prioriteit heeft gekregen.

6.10 Centraal of decentraal

Bij de aanpak van de jaarwisselingen speelt de klassieke vraag wat centraal en decentraal geregeld kan en behoort te worden. Er bestaat op hoofdlijnen overeenstemming over de stelling dat er aan de ene kant lokaal maatwerk nodig is, maar dat het aan de andere kant wenselijk is om regionale beleidslijnen te hanteren en om bovenlokaal niveau te bezien hoe de politiesterkte ingezet wordt.

Het belang van maatwerk komt in de praktijk tot uitdrukking in wat we *functionele decentralisatie* noemen. We bedoelen hiermee dat een aantal zaken lokaal geregeld moeten worden. Het betreft:

- In gemeenten met weinig risico's dienen de voorbereiding en aanpak in hoge mate decentraal te blijven. Dit neemt niet weg dat het belangrijk is dat vroegtijdig wordt aangegeven dat er in deze categorie gemeenten geen behoefte is aan hoge of extra politie-inzet. Dit creëert ruimte voor het politietoetreden elders.
- Om te komen tot een afdoende decentrale operatie is het belangrijk dat er lokaal wel ingevoerde en bekwame (politie)krachten worden ingezet. Zij kunnen toezien op een ordelijk verloop en, belangrijker, voorkomen dat er in deze gemeenten kwalijke gewoontes ontstaan.
- Een lokale inschatting van de risico's is belangrijk, omdat de inzet van politie en andere hulpdiensten hierop kan worden gebaseerd. Deze les wordt door vrijwel iedereen onderschreven, maar toch zijn de inschattingen vaak nog verbaal of betreft het in feite inschattingen die de politie maakt. Dat laatste brengt het risico met zich mee dat de fysieke veiligheid niet wordt meegewogen en de kennis van de brandweer niet wordt benut. Een gunstige ontwikkeling is dat de voorbereidingen gemiddeld genomen eerder worden opgestart en dat risicoschattingen eerder worden opgesteld. Die schattingen leggen ook een claim op politiecapaciteit.
- In *Hoezo Rustig?!* hebben we de wens uitgesproken dat de bureaus CCB van de regiokorpsen een belangrijke rol zouden spelen bij de voorbereidingen. Dit is deels gelukt, maar er vallen twee problemen op. Op de eerste plaats speelt de lokale dominantie de rol van de BCCB's soms parten: lokale leiders

menen de zaken zelf te kunnen regelen, met meer of minder recht van spreken. Op de tweede plaats neemt in regio's met een SGB0-staf die staf het initiatief bij de voorbereidingen. Dit laat onverlet dat we vinden dat de BCCB's een belangrijker rol behoren te spelen dan nu vaak het geval is, onder meer vanwege de spanningen of verschillende opstellingen die nog geregeld blijken te bestaan tussen lokale politiechefs of commandanten en de leden uit de staf SGB0. In de regel varen de lokale chefs een terughoudender koers dan de SGB0-staf. Dit levert vooral problemen op omdat het er op de avond en nacht van de jaarwisseling geregeld toe leidt dat er geen of te laat een beroep wordt gedaan op de assistentie van specialistische eenheden, zoals ME en AE.

Er is, naast functionele decentralisatie, ook behoefte aan afgewogen centralisatie. Op de eerste plaats is lokale informatie (over risico's) nodig om op regionaal niveau te kunnen beslissen over de inzet en verdeling van het politiepersoneel, inclusief de inzet van specialistische eenheden, zoals Mobiele Eenheden en Aanhoudingseenheden. Er is bij der jaarwisseling 2007-2008 meer op regionaal lokaal niveau georganiseerde capaciteit achter de hand gehouden.

Op de tweede plaats kan er behoefte zijn aan crossregionale afstemming bij de inzet van politiepersoneel, ter voorbereiding ook van eventuele bovenregionale samenwerking gedurende de avond en nacht van de jaarwisseling. Respondenten onderkennen dat mogelijkheden tot regiogrensoverschrijdende samenwerking worden onderbenut, maar ze wijzen erop dat de aanpak in zeer veel opzichten regionaal is. Het valt ook op dat mogelijkheden van de KLPD niet of nauwelijks worden benut. Respondenten van het KLPD gaven aan te kunnen en willen voorzien in assistentie vanuit hun kerntaken. Denk hierbij aan verkeerstoezicht, ernstige verkeersongevallen en recherche-taken. Daarbij kan ook de Koninklijke Marechaussee een rol vervullen tijdens de jaarwisseling. Bij de jaarwisseling 2007-2008 is in twee korpsen al bijstand door de Marechaussee geleverd.

Op de derde plaats is er behoefte aan een regionaal beleidskader. Immers, er dient - onverlet het lokale maatwerk - te worden gewaakt voor te grote beleidsmatige verschillen binnen een regio, omdat dit zou kunnen leiden tot ongenoegen bij burgers en tot verplaatsing van ongeregelde en gewelddadigheden. Die beleidskaders staan soms op papier, maar het is eerder zo dat zich in de praktijk een prioriteitenstelling aftekent, zoals we die al in paragraaf

6.2 hebben geschetst. Het valt op dat zich een regionalisering aftekent die de lokale aanpak niet aantast. Er worden meer regionale draaiboeken gemaakt en er worden bijvoorbeeld regionale overzichten gemaakt van hotspots.

Gecentraliseerde interventies

Een terugkerende vraag luidt of er in een politieregio een SGB0-regeling wordt doorgevoerd. Soms is dit niet het geval, in andere korpsen is er een slapend SGB0 en in weer andere regio's worden de SGB0-structuren opgetuigd. Ook bij een volledig SGB0 valt op dat er in feite veel invloed ligt bij de lokale commandanten. Dit betekent in de praktijk dat er pas Mobiele Eenheden of Aanhoudingseenheden (AE) worden ingezet als de lokale commandanten daarom vragen. We hebben bij de observaties gedurende de jaarwisseling gemerkt dat dit geregeld te laat gebeurt. De SGB0-staf wordt te laat om bijstand gevraagd. De ME-commandanten luisteren het berichtenverkeer uit en stellen zich zo tactisch mogelijk op, maar de afstand die ze vaak dienen te overbruggen kan te ver zijn om op tijd te arriveren. We hebben ook bespeurd dat er de nodige wrijving kan bestaan tussen de AC (en de mensen uit zijn staf) en lokale commandanten, omdat bij de SGB0-staf de indruk kan bestaan dat de lokale commandanten te terughoudend zijn, in die zin dat ze geen risico's willen nemen met justitieel optreden of optreden van de ME. Het is belangrijk om dit soort zaken vooraf uit te spreken en om juist dit soort interventies te oefenen door middel van simulaties, waaraan ook het lokaal bestuur deelneemt. Het is hierbij van belang dat lokale politiechefs en ook burgemeesters bekend raken met de mogelijkheden van flexibele vormen van ME en van AE, want die zijn onder veel omstandigheden in staat om zonder escalatie aanhoudingen te verrichten. Die simulaties maken het ook mogelijk om op een constructieve wijze zaken aan de orde te stellen die doorgaans onbenoemd blijven, zoals een burgemeester die 'zijn' lokale politiechef te kennen geeft "in principe geen ME te willen" vanwege enkele slechte ervaringen in het verleden. We hebben tijdens de observaties ook gemerkt dat er forse verschillen kunnen bestaan tussen pelotonscommandanten en de compagniecommandant: de één is voortdurend alert en klaar om aanhoudingen te verrichten, terwijl de ander veel terughoudender is. De eerste categorie houdt voortdurend de lokale situaties in de gaten.

Terughoudendheid kan verstandig zijn. Het kan er echter ook toe leiden dat noodzakelijk ingrijpen van ME of AE achterwege blijft. In dat geval kampen lokale politiemensen en burgers met problemen, terwijl er te laat of zelfs niet

een beroep wordt gedaan op hoog gekwalificeerde mensen in de SGB0-staf en de specialistische eenheden onder haar hoede. Hier staan uiteraard ook tijdige interventies tegenover, maar onze observaties vragen naar onze mening om gerichte simulaties ter voorbereiding op de jaarwisseling. Te meer omdat de verhoudingen tussen lokale commandanten en de centrale SGB0-staf wel vaker leiden tot een onduidelijke informele positie van het SGB0, in die zin dat de AC formeel de leiding heeft maar in feite sterk afhankelijk is van lokale commandanten.

Hoofdstuk 7

Slotbeschouwing en aanbevelingen

7.1 Slotbeschouwing

Vrijwel de gehele bevolking viert op een of andere manier de jaarwisseling. Velen doen dit voor korte of langere tijd in de publieke ruimte. Daarmee is de jaarwisseling met afstand het grootste evenement van Nederland. Wie de politiepersberichten over de jaarwisseling op een rijtje zet, en wie kennis neemt van onze analyse van de incidenten bij de jaarwisseling, de meer dan 1100 vuurwerkgewonden, de schade die in de vele tientallen miljoenen euro's loopt en de meer dan 1500 jaarwisselinggeralteerde aanhoudingen, ontkomt niet aan de conclusie dat het tegelijkertijd het grootste risico-evenement is.

De media besteden elk jaar, in korte tijd, veel aandacht aan de jaarwisseling en die aandacht lijkt te zijn toegenomen. Er wordt bericht over de preparatie, ervaringen in voorgaande jaren, (positieve) ontwikkelingen, misstanden en excessen. Veel berichtgeving is feitelijk en 'rustig'. Incidenteel is er sprake van een sensationele kop of artikel, voorafgaand aan de jaarwisseling. Veel respondenten van dit onderzoek uitten hun bezorgdheid over het mogelijke effect van dit soort berichten. Ze vrezen dat het geweld uitlokt. In de week na de jaarwisseling berichten de kranten dagelijks intensief over de incidenten die hebben plaatsgevonden en schade die is opgetreden. In de periode tot 1 februari 2008 verschijnen ook nog tientallen op basis van persberichten, interviews, opsporingsberichten en uitspraken van politici en bestuurders. De berichtgeving over de jaarwisseling loopt nog langer - ook nu (april 2008) nog - door naar aanleiding van opgestarte justitiële onderzoeken en verrichtte aanhoudingen.

Het zwaartepunt bij de jaarwisseling en de berichtgeving daarover ligt op het handhaven van de lokale orde. Bij de jaarwisseling 2007-2008 is echter weer eens duidelijk geworden dat de autoriteiten en hulpdiensten ook voorbereid dienen te zijn op calamiteiten. Dit hebben de weersomstandigheden onderstreept: de mist had tot grote problemen kunnen leiden, zeker wat de reactiesnelheid van de hulpdiensten betreft. Voorts deed het gerucht de ronde dat er een terreuraanslag zou zijn beraamd bij het feest in Rotterdam. Dit bleek niet het geval te zijn, maar het onderstreept eens te meer dat uitzonderlijke of rampzalige gebeurtenissen niet kunnen worden uitgesloten. Of anders geformuleerd: de opdracht voor autoriteiten en politie is ruimer dan de handhaving van de lokale orde, ook al blijft daar zonder enige twijfel wel het zwaartepunt liggen. Tel hierbij op dat er bij de jaarwisseling 2007-2008 niet alleen in Amsterdam, maar ook in Rotterdam een groot feest werd georganiseerd.

Dit betekent dat naast de opdracht om lokaal de orde te handhaven er drie extra opdrachten zijn: meer rekening houden met weersomstandigheden (en andere mogelijke calamiteitenscenario's), crowd management op drukbezochte locaties en preparatie op terreur.

De forse media-aandacht voor het verloop van de jaarwisseling gaat gelijk op met een toename van politiek-bestuurlijke uitspraken en stellingnames. De misstanden bij de jaarwisseling resulteren rond de jaarwisseling 2007-2008 in een politiek-bestuurlijke stijl en presentatie die duidelijk maken dat autoriteiten zijn doordrongen van de publieke en (operationele) professionele gevoelens. De toon van de mededelingen is belangrijk, omdat het aantoont dat de autoriteiten zich verantwoordelijk voelen voor de publieke en professionele veiligheid. Het belang hiervan wordt gemakkelijk onderschat. We hebben bij ons veldwerk talrijke burgers en professionals gesproken die niet alleen waren geschrokken van het geweld, maar die zich ook angstig of in de steek gelaten voelden. Dit levert dubbele schade op, omdat onder zulke omstandigheden slachtofferschap hand in hand gaat met legitimiteitsverlies.

Voor wat betreft verstoringen van de openbare orde rond de jaarwisseling, bevestigt en versterkt dit vervolgonderzoek het beeld uit *Hoezo Rustig?!* Er is sprake van structureel incidentalisme: een opeenstapeling van zich herhalende incidenten. Het aantal incidenten lijkt daarbij eerder toe dan af te nemen. De afgelopen jaarwisseling werd gekenmerkt door een toename van het aantal gewonden, van het totale schadebedrag en van het aantal geregistreerde incidenten¹⁸. Het beeld wisselt overigens sterk van plaats tot plaats: op sommige plaatsen is de jaarwisseling "extreem goed" verlopen (vergelijkbaar met een normale avond), maar op andere plaatsen is het ernstiger geworden. De locaties die in *Hoezo rustig?!* al naar voren kwamen – bepaalde volkswijken in stedelijke gebieden en plattelandsdorpen met een streng christelijke bevolking – blijven hardnekkig voor problemen zorgen, al doen zich binnen die categorieën ook verschuivingen voor. Zo wordt in drie onderzochte gemeenten met kleine dorpskernen – te weten Zaltbommel (de kernen Brakel en Bruchem), Bunschoten (de kern Eemdijk) en Aalburg (de kern Veen) – vooruitgang geboekt.

¹⁸ Voor wat betreft de politiecijfers dient daarbij aangetekend te worden dat de toegenomen aandacht voor de jaarwisselingsproblematiek mogelijk heeft geleid tot een verbeterde registratie van incidenten

In kwalitatieve zin geven onze respondenten aan dat de incidenten steeds vroeger lijken te starten op oudejaarsdag en dat ze lijken te verharderen. Vooral het gebruik van zwaar en illegaal vuurwerk en het experimenteren met explosieven neemt toe, waarbij wordt gewezen op een steeds "professionelere" aanpak. Opvallend is ook de toename van het aantal autobranden (niet zijnde de op vreugdevuren gestookte auto's, maar auto's die particulier bezit zijn) en vormen vandalisme en brandstichting gericht op scholen. Respondenten wijzen er ook op dat de viering van de jaarwisseling anarchistische trekjes krijgt, hetgeen verder gaat dan het beslechten van oude vetes én verder dan de "alles moet kunnen" mentaliteit. Geweld bij de jaarwisseling lijkt een middel om de autonomie en daarmee de afstand tot de overheid te onderstrepen. Dit komt meer in het bijzonder tot uitdrukking in het uitdagen van de politie en in geweldgebruik tegen politie en brandweer. Dat type geweld blijft een item van het grootste belang, te meer omdat de geweldsmiddelen zwaarder worden, zoals het gebruik van molotovcocktails. Op sommige plaatsen wordt een kat-en-muis spel gespeeld met de politie dat er op is gericht de politie uit de dagen. Op diverse plaatsen bestaat angst onder politiemensen om op te treden tijdens de jaarwisseling. De rol van de ouders is op diverse plaatsen een punt van zorg. Ze zijn soms eerder een deel van het probleem door hun actieve of passieve ondersteuning van normoverschrijdend gedrag dan dat ze bijdragen aan oplossingen (al gebeurt dat op tal van plaatsen gelukkig wel).

Qua etniciteit vormen de plegers van aan de jaarwisseling gerelateerde feiten een afspiegeling van de samenleving: het zijn dan ook voornamelijk autochtone Nederlanders. Niet verrassend is dat ze vrijwel allemaal van het mannelijk geslacht zijn en dat driekwart jonger dan 26 jaar is. Onze analyse van aangehouden verdachten laat zien waar preventieve maatregelen – gericht op potentiële daders – het meest effectief zouden kunnen zijn. De meeste verdachten wonen nog bij hun ouders thuis en in bijna tweederde van de gevallen worden de overtredingen in de woonplaats of directe leefomgeving van de verdachte begaan. De ouders van deze jongeren zouden in potentie dan ook een belangrijke rol kunnen spelen bij de aanpak van het probleem, tenzij de ouders deel uitmaken van het probleem. Dan moet de aanpak niet 'via' de ouders verlopen, maar ook op hen gericht worden: zo mogelijke preventief, maar anders met dreigende repressie. Uit het verdachtenonderzoek bleek ook dat er sprake is van een grote mate van recidive (vooral op het gebied van geweld). Het 'van de straat krijgen' van deze jongeren tijdens de jaarwisseling is dan mogelijk erg effectief.

Het verschijnen van *Hoezo rustig?!* heeft in veel politieregio's geleid tot een meer bewuste aanpak van de problemen rond de jaarwisseling. Die bewustere omgang in de voorbereiding heeft op diverse plaatsen geleid tot een meer gerichte en slimmere inzet van personeel. De afwegingen met betrekking tot de inzet van beperkte capaciteit resulteerden nog frequent in dilemma's, waarbij de bekendheid met de lokale situatie, het escalatiegevaar, prioriteitstelling en de fysieke afstand van vooral specialistisch politiepersoneel tot mogelijke hotspots belangrijke elementen waren in de afweging. De aanpak was sterk lokaal, maar in vele regio's is flexibele capaciteit ingezet waardoor er ook regionale aansturing was. Dit wordt vaker gebaseerd op een regionaal overzicht van probleemlocaties: de kennis van probleemgroepen valt in de praktijk nog vaak tegen. Dat zorgde voor een toename van het regionale overzicht bij de voorbereidingen, zonder dat dit ten koste is gegaan van de benodigde lokale aanpak. Hiermee is het bewijs geleverd dat dit mogelijk is en dat omgaan met de jaarwisselingparadox (maatwerk met enige vorm van centralisatie) mogelijk is. Een voorbeeld van een sterke verbetering in de aanpak was de beschikbaarheid van (veiligheids-) materiaal en kleding voor politiemensen. We constateren dat er nog steeds grote verschillen bestaan in de mate waarin integraal wordt georganiseerd. Een belangrijke verdienste – door het hele land heen - was de uitbreiding van de justitiële inspanningen, waarbij honderden aanhoudingen verricht zijn tot maanden na de jaarwisseling.

In *Hoezo Rustig?!* zijn een groot aantal aanbevelingen gedaan voor een beter verloop van de jaarwisseling. Deze aanbevelingen hadden betrekking op de volgende punten:

- De noodzaak van maatwerk
- De noodzaak van afgewogen centralisatie met betrekking tot risicoanalyses, beleidskaders, de verdeling van capaciteit, de rol van regionale bureaus conflict- en crisisbeheersing bij de voorbereiding, het volgen van het verloop en de afstemming tussen buurregio's
- De noodzaak om op tijd te beginnen met de voorbereidingen op de jaarwisseling
- De noodzaak van het integreren van de voorbereiding
- De noodzaak van goede risicoanalyses
- De noodzaak van een gedegen communicatie – en dus contact - met burgers
- De noodzaak bestaande al te rooskleurige beelden bij te stellen en dagelijkse handhaving in "probleemgemeenten" te versterken

- De noodzaak van een actieve betrokkenheid van het bestuur - zo mogelijk van de burgemeester (we zijn ons bewust van de verschillen tussen Den Haag en Zaltbommel) - en van een bestuursstijl die realistische grenzen stelt in contact met burgers
- De noodzaak tot het breder delen van beschikbare kennis binnen en tussen politieregio's
- De noodzaak van zogeheten longitudinaal onderzoek (dus: meerjarig onderzoek naar het verloop van de jaarwisseling)

In de onderzochte casusgemeenten is vooruitgang geboekt en zijn soms opvallende successen behaald met een aanpak die gebruik maakte van deze aanbevelingen. Ook in de verdiepingsbijeenkomsten is het belang van deze aanbevelingen opnieuw naar voren gekomen en was er sprake van een grote mate van overeenstemming. In *Hoezo Rustig?!* was het nog te vroeg om te spreken over gevalideerde ("goede") werkwijzen, maar in dit vervolgonderzoek is het mogelijk een stap verder te zetten. Een belangrijke conclusie is dat een aanpak aan dient te sluiten bij de aard van de onveiligheid bij de jaarwisseling. De in *Hoezo Rustig?!* geschetste typologie kan daarbij dienen als uitgangspunt.

Door het hele land heen bestaat een **traditie waarbij de jaarwisseling gepaard gaat met vuur, lawaai en gebruik van alcohol**. Dit levert onveiligheid op, vooral in de vorm van het afsteken van vuurwerk en het stoken van vuren. Het feestelijke karakter van de avond resulteert - net als op een uitgaansavond, maar dan door het hele land - in een verhoogde kans op vernielingen en geweld. Het gaat om een zeer forse optelsom van kleine incidenten. Deze traditie vergt op de eerste plaats regulering: wat mag wel en wat niet? Dat vergt overleg met burgers, maar ook met de lokale horeca en in toenemende mate ook met organisatoren van lokale feesten. De lokale regulering staat of valt met het vermogen om coalities te smeden: met welke ondernemers en burgers treden we in overleg, welke voorwaarden worden gesteld in vergunningen en hoe zien we toe op naleving? Naast het reguleren komt het erop aan om de lokale (rest)risico's in kaart te brengen: op welke locaties en ten aanzien van welke groepen zijn gerichte maatregelen nodig en welke maatregelen (preventief en waarschuwend, repressie of dreiging met repressie) werken? Het organiseren van gepast toezicht is belangrijk. Dit kan bestaan uit enkele surveillerende wijkagenten en ouders, maar ook uit een combinatie van een stevig aantal lokale politiemensen aangevuld met particuliere beveiligers, jongerenwerkers, brandweerlieden, medewerkers van gemeentelijke diensten of aanhoudingseenheden. Het komt

aan op het smeden van een goed operationeel team voor de avond van de jaarwisseling.

Daarnaast biedt de jaarwisseling een **gelegenheidsstructuur** voor het beslechten van oude vetes tussen burgers onderling of van burgers in de richting van het gezag en voor doelgerichte overlastgevende of criminele activiteiten. Dit treedt vooral op in stedelijke gebieden, waar (oudere) jongeren zich schuldig maken aan onder meer vernielingen, geweldpleging en brandstichting. Er zijn hotspots waar de risico's groter zijn. Dit vergt een strategische aanpak die stoelt op gelegenheidsbeperkende maatregelen, inclusief het opbouwen van dreiging en repressief optreden. Het beperken van de gelegenheidsstructuren vergt deels locatiegerichte maatregelen, zoals fysieke beveiliging, extra toezicht van politie en mogelijk particuliere beveiligers en cameratoezicht. In stedelijke gebieden is het ondoenlijk om uitsluitend ten behoeve van de jaarwisseling contacten op te bouwen met overlastgevende of criminele groepen. Die contacten moeten door het jaar heen tot stand worden gebracht met preventieve of repressieve doelstellingen. Dat vergt een meerjarige aanpak, maar veel maatregelen ten behoeve van de aanpak van de jaarwisseling kennen juist een korte doorlooptijd.

De jaarwisseling staat tenslotte voor sommige groepen "oude" Nederlanders in het teken van een **verdergaande, doorgeschoten traditie: de jaarwisseling als een moment bij uitstek waarop "alles moet kunnen"**. Het gaat om steeds dezelfde locaties in bepaalde volkswijken in stedelijke gebieden en op het platteland in dorpen met een streng christelijke bevolking. De overheidsstrategie dient hier meerjarig te zijn, want het komt in essentie aan op de opdracht om de gunstige vormen van zelfregulering te activeren en om schadelijke vormen bij te buigen. Dit vergt een sterk relationele aanpak, gericht op overleg met invloedrijke lokale personen, waaronder personen uit de kringen rond de onruststokers. Het is belangrijk dat langzamerhand het gevoel ontstaat dat bewoners verantwoordelijk zijn voor een ordelijker verloop van de jaarwisseling. Lokale politiek-maatschappelijke discussies over wat 'wel en niet kan' en over de achtergronden (zoals buitensporig gebruik van alcohol en/of drugs) zijn bijna een noodzakelijke voorwaarde, want burgers moeten voor zich zelf concluderen dat het anders moet.

7.2 Aanbevelingen

De aanpak van de jaarwisseling blijft een zoektocht. Door de recente aandacht voor het probleem is in korte tijd echter veel terrein gewonnen op het gebied van beleidsontwikkeling en kennisuitwisseling over goede werkwijzen en het bijeenbrengen van kennis over de aard en omvang van het probleem, de daders, belangrijke oorzaken en beleidsuitgangspunten. Er is alle reden de aanbevelingen uit *Hoezo Rustig?!* met kracht verder ter hand te nemen en door te voeren. De ervaringen van de afgelopen jaarwisseling leiden wat ons betreft tot uitgangspunten die de rode draad vormen bij de aanpak van de veiligheidsproblemen bij de jaarwisseling. Het betreft een aanpak waarbij

- Gecommuniceerd wordt dat een ordelijk verloop de norm is
- Echte prioriteiten gesteld worden
- Er sprake is van een meerjarenperspectief
- Gelegenheidsstructuren rond de jaarwisseling verminderd worden
- Gewerkt wordt aan vooruitgang in het reguliere lokale veiligheidsbeleid
- Er samengewerkt wordt met bewoners
- Multidisciplinaire samenwerking vanzelfsprekend is
- Invulling gegeven wordt aan strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde

In discussies na de jaarwisseling 2007-2008 kwamen twee typen voorstellen prominent naar voren:

- zwaardere straffen voor personen die geweld plegen tegen hulpverleners
- beperkingen in de tijd dat vuurwerk legaal kan worden afgestoken.

Wij komen niet met aanbevelingen op deze punten, omdat wij uit het onderzoek geen aanwijzingen hebben dat daarmee een effectieve bijdrage aan het verminderen van problemen rond de jaarwisseling bereikt wordt. Voor wat betreft daders van geweldplegingen is het vooral van belang dat de pakkans vergroot wordt en dat de hot shots – personen die willens en weten uit zijn op geweld - zich rond de jaarwisseling zo mogelijk niet op straat bevinden. Voor wat het vuurwerk betreft worden de problemen in beperkte mate veroorzaakt door legaal vuurwerk. Illegaal vuurwerk en allerhande geknutsel met vuurwerk leveren meer problemen op. Omdat handhaving al zo'n enorme opgave is bij de jaarwisseling, lijken inspanningen die ertoe leiden dat (het afsteken van)

vuurwerk dat nu legaal is wordt verboden gedoemd te mislukken of zelfs contraproductief. Op basis van onze onderzoeksbevindingen formuleren we vijf nieuwe aanbevelingen.

Een landelijk probleem

De jaarwisseling is het grootste risico-evenement in Nederland, maar er is geen geïnstitutionaliseerde aanpak voor ontwikkeld. Rond internationale voetbal-kampioenschappen in binnen- en buitenland is het in Nederland inmiddels gebruikelijk geworden een landelijk project op te zetten. Dat zou ook rond de jaarwisseling moeten gebeuren. Het landelijk project zou een krachtige stimulans kunnen zijn voor de implementatie van de aanbevelingen uit *Hoezo Rustig?!* en andere maatregelen waarvoor draagvlak bestaat. Wij pleiten niet voor landelijke aansturing, maar voor landelijke kennisdeling en - waar nodig - coördinatie. Daarbij dienen tevens het KLPD en de Koninklijke Marechaussee betrokken te zijn. Ieder jaar is er weer sprake van beperkte capaciteit rond de jaarwisseling, terwijl bij zowel de Koninklijke Marechaussee als het Korps Landelijke Politie Diensten veel onbenutte capaciteit voorhanden is welke tot op heden nauwelijks is aangesproken.

Meer aandacht voor daders

Rond de jaarwisseling wordt veel situationeel gekeken naar locaties die problemen op kunnen leveren, de zogenaamde hotspots. Het is noodzakelijk meer aandacht te besteden aan daders en dadergroepen. Het in beeld brengen van de karakteristieken van groepen is noodzakelijk om hier grip op te krijgen. De nodige aandacht dient daarbij ook uit te gaan naar de combinatie jeugd en alcohol.

Simuleren

In *Hoezo rustig?!* werd al gesproken over het integreren van de voorbereiding en het opmaken van risicoanalyses. Tijdens de afgelopen jaarwisseling bleek dat de praktijk toch voor lastige, onverwachte situaties kan zorgen waarbij men niet in kan schatten welke middelen ingezet kunnen of moeten worden om het gewenste effect te bereiken. Daarnaast zorgde de afstemming tussen SGBO-leiding en lokale politiechefs regelmatig voor een vertraagde inzet van middelen of (specialistische) eenheden. Simulatietrainingen zijn een belangrijk hulpmiddel om ervaring op te doen en een effectief besluitvormingsproces te bevorderen. Die behoren ook voor te bereiden op *worst case scenario's*, waar weersomstandigheden en crisissituaties deel van uitmaken. Daarbij kan de

vraag aan de orde komen of, en zo ja wanneer, bijstand van de strijdkrachten gewenst kan zijn.

Meer dan lokale ordehandhaving

Lokale ordehandhaving is belangrijk, maar niet voldoende, want preparatie op crises blijft noodzakelijk. In relatie tot de jaarwisseling dient meer rekening gehouden te worden met weersomstandigheden, *crowd management* op drukbezochte locaties en de preparatie op terreur. Deze constatering is een reden te meer om bij de voorbereidingen op de jaarwisseling simulaties uit te voeren.

Versterk het bestuurlijk veiligheidsbeleid

Er zijn te grote verschillen in de mate waarin sprake is van een integrale aanpak van de veiligheidsproblemen bij de jaarwisseling. Deze integrale aanpak dient ondersteund te worden door een weloverwogen – ook regulier - bestuurlijk veiligheidsbeleid. Met name in kleinere gemeentes dient dit veiligheidsbeleid nog versterkt te worden, al zijn we ons bewust van in gang gezette verbeteringen.

Bijlage 1

Communicatie met regiokorpsen

Brief november 2007 aan korpschefs i.a.a. portefeuillehouders en hoofden BCCB

Onderwerp: verzoek medewerking vervolgonderzoek jaarwisseling

Geachte

In vervolg op mijn brief d.d. 14 maart 2007, waarin u werd verzocht medewerking te verlenen aan een meerjarenonderzoek naar het verloop van jaarwisselingen, bericht ik u het volgende.

Ten eerste wil ik u bedanken voor de wijze waarop is meegewerkt aan en gereageerd op het startonderzoek afgelopen jaar. De steun van korpschefs werd zeer gewaardeerd. Veel korpsen hebben de eerste resultaten meegenomen in de voorbereiding voor de komende jaarwisseling.

Mocht u voor het informeren van burgemeesters van gemeenten in uw regio nog extra exemplaren willen bestellen, dan kan dit via het Lectoraat Openbare Orde en Gevaarbeheersing. Ook is het rapport gratis te downloaden via PolitieKennisNet.

Met betrekking tot het vervolgonderzoek verzoek ik u te bevorderen dat uw korps vertegenwoordigd is op de hiervoor georganiseerde landelijke bijeenkomst van het lectoraat op dinsdag 27 november aanstaande, van 09.30 tot 12.30 uur, op de concernlocatie Oude Apeldoornseweg 41-45 te Apeldoorn. Uw portefeuillehouder en hoofd BCCB zijn hiervan reeds informeel op de hoogte gebracht.

Het moge duidelijk zijn dat de eerste landelijke oriëntatie op het fenomeen jaarwisseling en de inventarisatie van werkwijzen, vragen om het volgen van de trend en om bevestiging van goed werkende maatregelen in de praktijk. De bedoeling is om 3 jaar lang steeds in het voorjaar de gegevens hierover te presenteren.

Naast het verzoek aan alle korpsen om incident- en dadergegevens te leveren, zal ook dit jaar een aantal korpschefs persoonlijk worden verzocht mee te werken aan een casestudy.

De vele positieve reacties, vooral van betrokken politiemensen, maar ook van gemeenten, burgers en maatschappelijke organisaties, motiveren om door te gaan. Gebleken is dat de kennis rond dit fenomeen ook bruikbaar is voor de dagelijkse praktijk.

Hopend op uw medewerking, mede namens de lector Prof. Dr. Otto Adang, verblijf ik,

namens het College van Bestuur,

Prof.dr. P.W. Tops
Portefeuillehouder kennis, onderzoek en ontwikkeling

Email 1, januari 2008 aan hoofden BCCB

N.a.v. de brieven aan de korpschefs in maart en november 2007 over het jaarwisselingsonderzoek, alsmede de landelijke bijeenkomst CCB van 27 november 2007, waarbij medewerking werd gevraagd en toegezegd, verzoek ik u de hieronder genoemde gegevens voor 1 februari 2008 aan te leveren:

1. Voor alle incidentcodes het aantal incidenten voor de volgende dagen:
 - o 30 december 2007
 - o 31 december 2007
 - o 1 januari 2008
 - o 2 januari 2008
2. Tevens voor alle incidentcodes het aantal incidenten voor het gehele jaar 2007.

Bijgevoegd zijn twee voorbeelden van cijfers die afgelopen jaar aan ons zijn aangeleverd. Een van een korps dat met BPS werkt en een van een korps dat met X-Pol werkt. Op dezelfde wijze zouden wij de gevraagde cijfers aangeleverd willen krijgen. Het gaat ons met name om incidenten op het gebied van vernieling, belediging, brandstichting, openlijke geweldpleging, bedreiging, overlast, drugs/drank en burengerucht.

3. Het aantal arrestanten rond de afgelopen jaarwisseling (30 en 31 december en 1 en 2 januari) op de jaarwisselingsgerelateerde feiten (vernieling, belediging, brandstichting, openlijke geweldpleging, bedreiging, overlast, drugs/drank en burengerucht).
4. Het aantal arrestanten voor heel 2007 op de jaarwisselingsgerelateerde feiten (vernieling, belediging, brandstichting, openlijke geweldpleging, bedreiging, overlast, drugs/drank en burengerucht).
5. Tevens zouden we van ieder korps 25 ingevulde profiellijsten willen ontvangen van arrestanten rond de jaarwisseling 2007-2008. Bijgevoegd is de in te vullen profiellijst.
Ik verzoek u t.a.v. de in te vullen daderprofiellijsten bij de steekproef van 25 daders rekening te houden met een evenredige verdeling over uw verzorgingsgebied en het soort feiten. Het gaat ook hierbij om de periode

30 en 31 december en 1 en 2 januari en de jaarwisselingsgerelateerde feiten (vernieling, belediging, brandstichting, openlijke geweldpleging, bedreiging, overlast, drugs/drank en burengerucht).

Email 2, januari 2008 aan hoofden BCCB

Geachte collegae,

Vorig jaar is bij het startonderzoek Hoezo Rustig?! gebleken dat de verdiepingsbijeenkomsten met ervaren collega's fundamentele informatie voor het onderzoek naar het verloop van jaarwisselingen heeft opgeleverd.

De komende jaren zal zowel het fenomeen als de precisering van een goede aanpak nader onderzocht moeten worden. In april zal voor dit jaar een vervolgrapportage verschijnen. Daarom is dit jaar gekozen voor een tijdstip kort na de jaarwisseling. De ervaring is dan ook nog vers, alhoewel we ons realiseren dat het kort dag is qua planning. Bij de landelijke bijeenkomst CCB-hoofden op 27 november 2007 j.l. is door de korpsen weer medewerking toegezegd om gegevens en een bijdrage aan de expertbijeenkomsten te leveren.

Hieronder treft u de gegevens aan voor de volgende verdiepingsbijeenkomsten:

Datum : maandag 11 februari 2008 te Amsterdam

Tijdstip : 13.30 uur - 16.30 uur

Locatie : nog nader te bepalen (Amsterdam)

Indeling: Noord-Holland-Noord, Zaanstreek-Waterland, Kennemerland, Amsterdam-Amstelland, Gooi- en Vechtstreek, Hollands-Midden, Haaglanden en Utrecht

Datum : dinsdag 12 februari 2008 te Apeldoorn

Tijdstip : 14.00 uur tot 17.00 uur

Locatie : Politieacademie te Apeldoorn, kamer FB1.01

Indeling: Groningen, Friesland, Drenthe, Flevoland, IJsselland, Twente, Noord- en Oost- Gelderland, Gelderland-Midden en Gelderland-Zuid

Datum : donderdag 14 februari 2008 te Ossendrecht

Tijdstip : 13.30 uur – 16.30 uur

Locatie : Politieacademie te Ossendrecht, kamer 1.25

Indeling: Rotterdam-Rijnmond, Zuid-Holland-Zuid, Zeeland, Midden- en West-Brabant, Brabant-Noord, Brabant-Zuid-Oost, Limburg-Noord en Limburg-Zuid

Bijlage 2: Profiellijst arrestanten jaarwisseling

Onderwerp : discussie ervaringsdeskundigen van alle korpsen als input voor vervolgonderzoek jaarwisseling 2008

Wie : maximaal 5 per korps (partners zoals brandweer/gemeente ook welkom)
minimaal 3:

- korpsoverzicht/grootschalig optreden (vanuit CCB/SGBO/ME)
- lokale focus stad (centrum/volks-/vinexwijken)
- lokale focus platteland (probleemdorpen)

Wij verzoeken u om uiterlijk 1 februari ons via het secretariaat een opgave van de experts, die komen, te doen met vermelding van naam, functie, onderdeel/locatie, emailadres.

Persoonsgegevens verdachte

	<i>dag</i>	<i>maand</i>	<i>jaar</i>
Datum van aanhouding:			
Geboortjaar			

Geslacht	Man	Vrouw		
Burgerlijke staat	Gehuwd	Ongehuwd	Onbekend	
Gemeente				
Postcode				

Ouderschap	Ja	Nee	Onbekend	
Inwonend bij ouders	Ja	Nee	Onbekend	
Minderjarig ten tijde van gepleegd delict	Ja	Nee	Onbekend	

Etnische achtergrond	Nederlands	
	Moluks	
	Marokkaans	
	Turks	
	Antilliaanse	
	Surinaams	
	Anders, namelijk:	

Zaakgegevens

Aanleiding		<i>Artikel</i>
	Baldadigheid	
	Belediging	
	Brandstichting	
	Openlijke geweldpleging	
	Geweld tegen hulpdienst(en)	
	Brandstichting	
	Vandalisme	
	Anders, nl:	

Bekent de verdachte zijn daad?	Ja		Nee		Onbekend	
--------------------------------	----	--	-----	--	----------	--

Indien geweld tegen hulpdiensten: welke hulpdiensten?	Politie	
	Brandweer	
	Ambulancepersoneel	
	Anders nl:	

Indien vernieling: wat is er vernield?	Abri	
	Brievenbus	
	Winkelruit(en)	
	Straatmeubilair	
	Woning	
	Raam	
	Anders nl:	

Overige vondsten (bijv. wapens, geld, ...):	Vuurwapen	
	Vuurwerk	
	Slagwapen	
	Steekwapen	
	Munitie	
	Stootwapen	
	Geld	€
	Overig:	
Indien vuurwerk graag soort (incl. klassering) noemen		

Waar is de overtreding begaan?	'Eigen' wijk/buurt	
	Andere buurt in de eigen woonplaats	
	Andere gemeente	
	Uitgaansgelegenheid eigen gemeente	
	Uitgaansgelegenheid andere gemeente	
Anders namelijk:		

Diversen:

Dossiernummer	06-		
Parketnummer	02-		
Afhandeling	Boete	€	
	Dagvaarding		
	In verzekering stelling		
	In bewaring stelling		
	Anders, nl:		

Antecedenten

Komt de persoon vaker voor in BSP als verdachte	Ja		Nee	
Indien ja hoeveel keer?		Keer	
In welk jaar was de eerste BPS mutatie?				
Om wat voor soort BPS mutatie / verdenking ging het bij deze eerste(!) BPS mutatie (alleen meerdere artikelnummers mogelijks als die bij de eerste BPS mutatie aanwezig waren).	Openbaar gezag	Artikel:		
	Hinderlijk gedrag	Artikel:		
	Vermogensmisdrijven	Artikel:		
	Wapenbezit	Artikel:		
	Wapengebruik	Artikel:		
	Gewelddelicten	Artikel:		
	Drugsbezit	Artikel:		
	Drugshandel	Artikel:		
	Zedenmisdrijven	Artikel:		
	APV overtreding(en) overig	Artikel:		
	WVW	Artikel:		
Anders:	Artikel:			

Bijlage 3: Deelnemers verdiepingsbijeenkomsten

Indien de persoon vaker in BPS voorkomt als verdachte; kan worden aangegeven waarvoor en hoe vaak dit het geval is?	Openbaar gezag	..Keer	Artikel:	
	Hinderlijk gedrag	..Keer	Artikel:	
	Vermogensmisdrijven	..Keer	Artikel:	
	Wapenbezit	..Keer	Artikel:	
	Wapengebruik	..Keer	Artikel:	
	Geweldsdelicten	..Keer	Artikel:	
	Drugsbezit	..Keer	Artikel:	
	Drugshandel	..Keer	Artikel:	
	Zedenmisdrijven	..Keer	Artikel:	
	APV overtreding(en) overig	..Keer	Artikel:	
	WVW	..Keer	Artikel:	
	Anders:	..Keer	Artikel:	

Overige gegevens

Verdachte onder invloed van harddrugs?	Ja		Nee		Onbekend	
Verdachte onder invloed van softdrugs?	Ja		Nee		Onbekend	
Verdachte onder invloed van Alcohol?	Ja		Nee		Onbekend	
Is de verdachte schoolgaand/student	Ja		Nee		Onbekend	
Laatst genoten opleiding:						
Heeft de verdachte wit werk?	Ja		Nee		Onbekend	
Type arbeid / beroep: (ook indien werkloos!)						
Indien werk; (gezins/gezamenlijke) inkomsten per maand	€					
Heeft de verdachte schulden	Ja		Nee		Onbekend	
Indien schulden; hoeveel in Euro's	€					
Heeft de verdachte een uitkering	Ja		Nee		Onbekend	
Indien ja; wat voor uitkering?	ww		Bij-stand			
	Anders, nl:					
Indien ja; hoeveel Euro per maand	€					

Bijeenkomst 'Amsterdam'
Locatie: Politieacademie locatie Amsterdam
Datum: 11 februari 2008

- Amsterdam**
- Annemarie Langeveld
 - Roel Regeling
 - Peter van Vliet
- Haaglanden**
- Co van Hengel
- Hollands Midden**
- Albert van Eeden Petersman
- Kennemerland**
- Titia van Kleffens
 - Alaric van Meeteren
- Korps Landelijke Politie Diensten**
- Willem Jas
- Noord-Holland-Noord**
- Peter Mooij
 - Rob Janssen
- Utrecht**
- Rob Berendse
 - Werner Leenders
- Zaanstreek-Waterland**
- Nico van Diepen

Bijeenkomst 'Apeldoorn'
Locatie: Politieacademie Concern Locatie Apeldoorn
Datum: 12 februari 2008

- Drenthe**
- Tieme van der Werf
- Friesland**
- Kees Smeltekop
 - Sicco Veenstra
- Gelderland Midden**
- Gert Jan van Kalkeren
- Gelderland Zuid**
- Gerard Klievink
 - Roel Krijn
 - Berry Vogel
- IJsselland**
- Henk Deiman
 - Ingrid van Lankeren
- Korps Landelijke Politie Diensten**
- Gert Wibbelink
- Koninklijke Marechaussee**
- Mike van Beek
 - Marcel Nogarede
 - Frans Theloozen
 - Bertus Walda
- Noord- en Oost- Gelderland**
- Gerrit van der Heide (brandweer)
 - Henk Lindt
 - Peter Tesselaar
- Politieacademie**
- Peter Bodelier
- Twente**
- Frans Post
 - Elvira Meulenbroek

Bijeenkomst 'Ossendrecht'

Locatie: Politieacademie locatie

Ossendrecht

Datum: 14 februari 2008

Brabant-Noord

- Hans Megens

Korps Landelijke Politie Diensten

- Willem Jas

Koninklijke Marechaussee

- Henk Busschers
- R.A. Stocker

Limburg-Zuid

- Noortje Janssen (gemeente Maastricht)

- Bert Spoelstra
- Hanny Rothkrantz

Midden- en West- Brabant

- Gilbert Klok

Politieacademie

- Frans Gulickx
- Richard de Haan
- André Truijman

Rotterdam-Rijnmond

- Ruud Bakker
- Peter Havelaar
- Kees Medema

Zeeland

- Ton Epskamp
- Carlos van Kruijssen

Zuid-Holland-Zuid

- Gerard Maliepaard
- Nico Slikboek
- Harry Wouters

Bijlage 4: Interviews: respondenten casusgemeenten

Den Haag

- Drs. Theo G. van der Plas EMPH
(Adjunct-directeur Informatie en Ondersteuning, Algemeen Commandant Staf Grootchalig en Bijzonder Optreden)
- Marco Duijm
(Bureauchef Bureau Conflict- en Crisisbeheersing)

Zaltbommel

- Dhr. K. Haverhals
(Voorzitter gemeentelijke werkgroep jaarwisseling Zaltbommel)
- Dhr. E. Pals
(Coördinator openbare orde politieteam Bommelerwaard)

Leiden

- Mevr. M.A. Beekman
(Uitvoerend Teamchef Leiden West)
- Mevr. A. Radloff
(Teamchef Leiden Noord)

Voorschoten

- Dhr. W.B. Ingen-Schenau
(Uitvoerend Teamchef Voorschoten)
- Dhr. R. van Riessen
(Teamchef Voorschoten)

Veen

- Dhr. A.G. Dolislager
(gemeentesecretaris, gemeente Aalburg)
- Dhr. J. Westerlaken
(beleidsmedewerker bestuurlijke en juridische zaken, gemeente Aalburg)
- Dhr. T. van Orsouw
(Teamchef Altena)

Eemdijk

- Dhr. M. van de Groep
(Burgemeester gemeente Bunschoten)

Over de auteurs

Prof. Dr. Otto M.J. Adang is sinds 2004 lector Openbare Orde en Gevaarbeheersing aan de Politieacademie, waar hij al sinds 1998 leiding gaf aan het door hem opgezette onderzoekprogramma Geweld- en gevaarbeheersing in conflictsituaties, gericht op de interactie tussen politie en publiek in potentieel gewelddadige en gevaarlijke situaties. Hij is tevens gasthoogleraar aan de School of Psychology van de Universiteit van Liverpool, Verenigd Koninkrijk (sinds 2004) en aan de Polishögskolan in Solna, Zweden (sinds 2006). Hij verricht onderzoek en adviseert politiekorpsen in een groot aantal landen waaronder Argentinië, België, Duitsland, Groot-Brittannië, Oekraïne, Portugal, Zwitserland en Zweden. Hij is auteur van een groot aantal boeken en artikelen op het terrein van public order management en politieel geweldgebruik, waaronder *Hooligans, autonomen, agenten* (1998), *Policing Euro 2000* (2001, met Christine Cuvelier), *Beheersing van gevaar* (3e druk 2005, met Jaap Timmer), *Met alle geweld leren* (2005) en *Hoezo Rustig?!* (2007, met Edward van der Torre).

Drs. Francisca Kranenburg-Bourier studeerde Bestuurskunde aan de Universiteit Twente. Sinds 1996 is ze werkzaam bij het politiekorps Noord- en Oost-Gelderland. Als onderzoekster was ze betrokken bij de ontwikkeling van medewerkerstevredenheidsonderzoeken, klantonderzoeken en criminaliteitsbeeldanalyses en als kwaliteitscoördinator bij de kwaliteitszorg (INK-cyclus) van het korps. Sinds maart 2007 is zij als onderzoekster voor een jaar verbonden aan lectoraat Openbare Orde & Gevaarbeheersing van de politieacademie.

Eduard Cachet studeerde communicatiewetenschappen. Hij is sinds 2004 werkzaam bij het COT. Cachet heeft onder meer onderzoek verricht naar drugsproblematiek, lokaal veiligheidsbeleid en voetbalgeweld. In 2007 was hij betrokken bij onderzoek naar verloop van jaarwisselingen in Nederland (*“Hoezo Rustig?!”*, Politieacademie 2007). Hij was coauteur van drugsgerelateerde bevolkingsonderzoeken naar veiligheid en veiligheidsbeleving in Roosendaal & Bergen op Zoom in 2006 (Door de ogen van bewoners, passanten & ondernemers - nulmeting) en 2007 (Door de ogen van bewoners en winkeliers - vervolgmeting); een daderonderzoek naar de drugscene in Roosendaal & Bergen op Zoom 2006; de evaluatie van de UEFA-Cupfinale in Eindhoven (2006) en het boek *‘Good practices for safe and secure major sporting events: Experiences and Lessons from UEFA EURO 2004’* (UEFA 2005); het onderzoek *‘Voetbalstadions en Infrastructuur’* (KNVB, 2006); een onderzoek naar spoorwegcriminaliteit (Prorail, 2006); en het handboek crisisbeheersing Ministerie van Economische

Zaken (2005). Hij werkt momenteel onder meer aan een onderzoek naar informatieprocessen bij de aanpak van voetbalgeweld (Politie & Wetenschap, te verschijnen 2008) en aan een onderzoek naar enkele recente ongeregelheden in Amsterdam. Verder was hij betrokken bij de evaluatie van een GBO regeling in Breda (januari 2008)

Nick E. Koeman MSc is criminoloog en gespecialiseerd op het gebied van veiligheidsbeleid.

Hij is in 2006 afgestudeerd aan de universiteit van Leiden. Voor zijn scriptie heeft Koeman stage gelopen bij het korps mariniers. Sinds begin 2007 is Koeman werkzaam bij het COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement. Koeman is o.a. betrokken geweest bij de onderzoeken: Eergerelateerd geweld in Amsterdam, Signaleren en adviseren als vierde kerntaak van de politie en de strategische drugsanalyse voor het Politie Kennis Net (PKN).

Wim A. J. van Oorschot is hoofdinspecteur van politie en programmamanager van het Lectoraat Openbare Orde & Gevaarbeheersing van de Politieacademie en houdt zich bezig met kennisontwikkeling op (inter)nationaal niveau t.b.v. de politieprijktijk en het onderwijs. Hij begon ruim 30 jaar geleden als agent bij de gemeentepolitie en werd na 10 jaar leidinggevende, o.a. als plv. korpschef van de gemeentepolitie Deventer en lid van de districtsleiding binnen de regiopolitie IJsselland. Wim's affiniteit ligt bij de openbare ordeproblematiek; van kleinschalige gevaarsituaties tot grote risicovolle gebeurtenissen en incidenten. Ruim 20 jaar kwam hij met de ME in het hele land, als Algemeen Commandant had hij de leiding over de politieinzet bij grote calamiteiten. Hij werkte vier jaar lang op (inter)nationaal niveau aan de voorbereiding, coördinatie en evaluatie van EURO 2000. Daarna heeft hij voor de Politieacademie nieuwe opleidingen en trainingsconcepten over openbare orde handhaving ontwikkeld en opgestart voor bachelors, masters en leidinggevendenden.

Frank Scheffer is inspecteur van politie en sinds 1998 werkzaam als specialistisch docent bij de Politieacademie (locatie Ossendrecht) op het domein Gevaarsbeheersing. Hij houdt zich bezig met competentieontwikkeling en de opleidingen voor Aanhoudingseenheden en aanhoudingen in groepsverband. Hij is tevens lid van de kenniskring Openbare Orde en Gevaarbeheersing, waar hij betrokken is bij onderzoeken en evaluaties naar het politioptreden bij grootschalige evenementen (onder andere de TT-Assen, WK2006 in Duitsland

en de voetbalaanpak in België). Hij heeft op operationeel niveau breed ervaring opgedaan en was lid van de Mobiele Eenheid en Aanhoudingseenheid, bij deze laatste tevens als commandant.

Dr. Edward J. van der Torre is politieonderzoeker en criminoloog. Hij promoveerde op het proefschrift Politiewerk: Politiestijlen, community policing, professionalisme (1999). Hij ontving hiervoor de Van Poelje Jaarprijs 1999. Van der Torre combineert onderzoek naar criminaliteit met beleidsonderzoek. Het overgrote deel van zijn publicaties is gebaseerd op intensief veldwerk op strategisch en op straatniveau. Dit komt onder meer tot uitdrukking in boeken over de politieorganisatie en politieleiderschap, over urbane ongeregelheden en voetbalgeweld, over urbane criminaliteit en over eerwraak. De door Van der Torre ontwikkelde Strategische Drugsanalyse en Strategische Veiligheidsanalyse benutten straatkennis bij het optimaliseren van het beleid. Van der Torre publiceert elk jaar meerdere boeken. Recent verscheen *Wapengeweld en Straatroof* (Boom Juridische Uitgevers, 2008) en in 2007 onder meer *Lokale Politiechefs* (Elsevier, Politie & Wetenschap). Hij is mederedacteur van de overzichtsbundel *Politie: Studies over haar organisatie en werking* (Kluwer, 2007). Binnenkort verschijnen: *Hoeveel wordt het vandaag? Een studie naar de kans op voetbalgeweld en het veiligheidsbeleid bij voetbalwedstrijden* (Elsevier, 2008, Politie & Wetenschap) en *Blauw Relas: Verhalen over het vakmanschap van politiebazen* (2008, uitgave Politieacademie).

Chantal D. den Uijl – de Vries Bba-FM is in 2004 afgestudeerd als facility manager. Zij verrichtte binnen dit vakgebied bestuurskundig onderzoek in het ziekenhuiswezen en richtte in opdracht van een touroperator een persoonsbeveiligingsbedrijf op in Kaapstad, Zuid-Afrika. Sinds 2004 is Den Uijl als aspirant politiekundig master verbonden aan de Politieregio Utrecht en schreef binnen haar bachelorstudie onder meer een dreigingsanalyse voor de ontruiming van een kraakpand in Amersfoort, een rampbestrijdingsplan voor de overstroming van het Eemdal en diverse beleidsaanbevelingen betreffende onderwerpen als kindermishandeling, jeugd in achterstandswijken en veiligheid op middelbare scholen. Voor de verdieping van dit laatste onderwerp voerde zij onder meer een internationale vergelijking uit met de stad en staat New York, VS. Momenteel studeert Den Uijl af op het onderwerp sociale cohesie in gemeenten in relatie tot de jaarwisselingen voor haar Master of Science in Policing (Politieacademie/ Canterbury Christ Church University).

Uitgave

Politieacademie

Datum

april 2008

Oplage

650 exemplaren

Productiebegeleiding

Communicatie & Marketing

Fotografie

Coverfoto: Martijn Beekman/ Hollandse Hoogte

Vormgeving

Mixed Media, Bussum

Drukwerk

Hoekmantotaal, Genemuiden

© 2008 Politieacademie

Niets uit deze uitgave mag worden overgenomen zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.